

Львівський державний університет внутрішніх справ

ФІНАНСОВА РОЗВІДКА В УКРАЇНІ

Збірник тез
науково-практичного семінару
25 листопада 2021 року

Львів

УДК 336.71.078.3

Рекомендовано для поширення через мережу Інтернет Вченою радою
Інституту управління, психології та безпеки
(протокол від 9 листопада 2021 року № 4)

Укладач

В. С. Бліхар,

доктор філософських наук, професор, директор Інституту
управління, психології та безпеки Львівського державного
університету внутрішніх справ

Фінансова розвідка в Україні: збірник матеріалів науково-практичного семінару (25 листопада 2021 року) / уклад. В. С. Бліхар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 164 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень матеріалів науково-практичного семінару «Фінансова розвідка в Україні», яка відбудеться 25 листопада 2021 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

У публікаціях українських учених та молодих науковців розкрито актуальні проблеми фінансової розвідки в Україні, а також особливості антилегалізаційної діяльності у сфері фінансового моніторингу.

Опубліковано в авторській редакції.

УДК 336.71.078.3

© Львівський державний університет внутрішніх
справ, 2021

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні колеги!

Дозвольте привітати вас на науково-практичному семінарі **«Фінансова розвідка в Україні»**.

Ми щиро раді всім, хто відгукнувся на запрошення і хочу привітати практиків та науковців з різних куточків України і ЗВО Львова, які долучилися до науково-практичного семінару.

Сьогодні ми з Вами є свідками безлічі наукових робіт та досліджень, що присвячені темі безпекознавства та фінансовій розвідці. Актуальність питань, які обговорюватимуться на науково-практичному семінарі, абсолютно очевидна. Адже, до нових реалій сучасності відносять й якісно нову структуру системи фінансової розвідки під впливом процесів глобалізації, мегарегіоналізації, інтернаціоналізації; використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій; маніпулювання; деструктивного використання соціально-економічних комунікацій; невизначеності правового поля легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; кібертероризму і зростаючих обсягів тіньової економічної діяльності.

Обговорення цієї проблематики є запорукою запровадження наукових досягнень у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Глобалізація світових фінансових відносин створила умови, за яких відбулося злиття кордонів національних фінансових ринків, внаслідок чого утворилася інтегрована міжнародна фінансова система. За таких умов країни отримали широкі можливості для мобілізації ресурсів та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Однак, одночасно із розширенням можливостей та потенціалу, створилися сприятливі умови для

розвитку нелегального сектора економіки, результати діяльності якого, в подальшому, потребують узаконення та залучення в офіційну економіку.

Руйнівний характер новітніх викликів, ризиків і загроз у поєднанні із внутрішніми дестабілізуючими чинниками економічного, політичного та соціального характеру інтенсифікуються негативні процеси та явища, які провокують виникнення диспропорцій і структурних деформацій. За таких умов загострюються проблеми макроекономічного зростання та забезпечення високих стандартів життя населення, формується та нарощує свої обсяги неформальний і тіньовий сектор економіки, підвищується рівень нелегальної зайнятості, безробіття й економічної злочинності. Відчутна майнова диференціація населення за рівнем доходів і купівельною спроможністю провокують виникнення та посилення таких деструктивних явищ, як приховування реальних обсягів господарської діяльності, ухилення від сплати податків і відтік за межі країни фінансових ресурсів та їх розміщення на території офшорних зон, що наклало відбиток на захищеність національних інтересів країни та забезпечення економічної безпеки держави, підприємницьких структур та громадян.

Саме тому проведення конференцій, наукових семінарів та круглих столів з проблем безпекознавства та виокремлення нового напрямку дослідження – фінансової розвідки, створюють базову площину для плідних дискусій відомих науковців, нагоду осмислити та проаналізувати набутий досвід з урахуванням сучасних реалій системи економічних відносин і загострення конфліктогенності міжнародної взаємодії, науково обґрунтувати перспективи розвитку національної економіки, вивчити умови протидії загрозам економічній безпеці та зробити гідний внесок у збагачення концептуального потенціалу української наукової спільноти, передачі досвіду молодому поколінню, популяризації і розвитку безпекознавства як науки. Саме з такою метою у Львівському державному університеті внутрішніх справ розроблено освітньо-професійні програми для здобувачів освітнього ступеню «магістр» – «Управління та безпека організації» і «Фінансова розвідка», та міждисциплінарну освітньо-наукову програму третього освітньо-наукового рівня «Економічна безпека соціально-

економічних систем», які допоможуть здобути та розвинути передові уміння та практичні навички, що відображають інноваційність при розв'язанні комплексних і непередбачених проблем у галузях професійної діяльності й навчання.

Науково-практичний семінар «Фінансова розвідка в Україні» є гарною нагодою осмислити та проаналізувати роль та місце фінансової розвідки у забезпеченні економічної безпеки держави, а також дослідити міжнародне співробітництво у сфері фінансового моніторингу з урахуванням сучасних реалій.

Тому, формуючи загальний вектор роботи науково-практичного семінару, для дискусії доцільно виокремити низку питань, основними з-поміж яких є:

- фінансова розвідка у забезпеченні економічної безпеки держави;
- антилегалізаційна діяльність фінансових посередників;
- правовий вимір фінансових розслідувань в Україні;
- зацікавлені сторони та їх взаємодія у процесі фінансової розвідки.

Щиро сподіваюся, що здобутки вітчизняної безпекознавчої науки та дослідження у сфері фінансової розвідки, а також обмін досвідом, сприятимуть мобілізації зусиль академічного співтовариства у досягненні поставлених цілей та креативному обговоренню фінансової розвідки на перспективу.

Бажаю всім учасникам науково-практичного семінару конструктивного діалогу, плідної роботи та успіхів, а ще – доброго здоров'я і приємних вражень від спілкування.

**Ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор,
полковник поліції Роман БЛАГУТА**

Байло І. А.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
ОПП «Фінансова розвідка»
Науковий керівник:
Пацула О. І.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РОЛЬ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання ключовою проблемою постає питання забезпечення діяльності від можливих ризиків та загроз. В цьому контексті варто звернути увагу на похідні фінансові інструменти, які визнані на світових фінансових ринках одним із найкращих інструментів хеджування ризиків, а актив, зобов'язання чи майбутня операція, що можуть слугувати причиною виникнення фінансового ризику, є об'єктами хеджування. Хеджування – засіб обмеження ризику шляхом укладання протилежної угоди.

Ціллю успішного хеджування є не повне усунення ризику, а досягнення оптимального співвідношення між перевагами хеджування та його вартістю. Визначаючи доцільність проведення хеджування, необхідно порівняти витрати на проведення хеджування та втрати, яких може зазнати компанія у випадку відмови від хеджування [1].

Основна мета хеджування полягає у зниженні рівня ризиків від несприятливих змін обмінних курсів, у зменшенні витрат підприємства. Фокус хеджування в першу чергу зосереджений на мінімізації ризиків, а не на отриманні додаткового прибутку. Будь-яке підприємство, фінансовий результат якого залежить від коливання валютних курсів, зацікавлене в тому, щоб мати інструменти нейтралізації фінансових ризиків. За допомогою хеджування на підприємстві зникає ризик курсових коливань. Це дає змогу планувати господарську діяльність та фінансові результати, а також заздалегідь встановлювати ціни на товари, роботи, послуги підприємства. До переваг

хеджування валютних ризиків як способу забезпечення економічної безпеки підприємства належать: незначні витрати суб'єкта підприємницької діяльності за можливість хеджувати ризик: або опціонна премія, або комісійні витрати за біржовими ф'ючерсними угодами; можливість зафіксувати валютне котирування на певну дату та планувати діяльність підприємства на перспективу. У якості хеджерів виступають в основному компанії, які бажають забезпечити стабільність своїх доходів і витрат в умовах нестійкої ринкової економіки.

Цікавими з точки зору управління ризиками є й деривативи. Найбільша всесвітня організація з торгівлі фінансовими інструментами Міжнародна асоціація зі свопів та деривативів (International Swap and Derivatives Association (ISDA)) у своїх дослідженнях зазначає, що найбільші світові компанії використовують деривативи для зменшення та/чи подолання наслідків ризикових операцій [2]. В Україні ринок деривативів знаходиться в стадії формування. Фактором, який перешкоджає його розвитку є відсутність належного підходу для відображення операцій з цими продуктами у бухгалтерському обліку та звітності, оцінці їх вартості та операцій з ними. Таким чином, на сьогодні чинне вітчизняне законодавство визначає складові похідних фінансових інструментів (деривативів) неоднозначно. Виходить, що господарські операції можна здійснити з будь-яким видом похідних фінансових інструментів, але деякі з них не варто відображати в бухгалтерському обліку як похідні фінансові інструменти, наприклад свопи або опціон на продаж. Отже, можна констатувати складність облікового відображення операцій з похідними фінансовими інструментами.

Першим кроком до широкого застосування деривативів є ухвалення Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів № 2284, який створить підґрунтя для використання деривативних фінансових інструментів: форвардів, ф'ючерсів, опціонів та свопів [3].

Форвардні контракти зазвичай укладаються поза регульованим ринком (так званий OTC - over the counter), коли одна сторона угоди зобов'язується

продати чи купити базовий актив у визначений час чи в регулярні періоди часу в майбутньому [4].

Ф'ючерсні контракти укладаються на регульованому ринку - біржі. Ф'ючерси також передбачають обов'язок продати чи купити базовий актив в майбутньому, а додатковою перевагою є стандартизація контрактів, контроль біржі за їх виконанням, можливість продати контракт іншій стороні без значних збитків [4].

Опціони передбачають право, а не обов'язок, одного учасника угоди продати чи купити базовий актив та обов'язок виконати цю угоду для другої сторони. Це своєрідне страхування для однієї сторони від того, що ціни, валютні курси чи ставки погіршаться. Опціони можуть укладатися на біржах і поза ними[4].

Свопи - контракти, за якими кожна сторона повинна здійснювати іншій стороні періодичні чи разові платежі залежно від значень базових активів (валютного курсу, процентної ставки, ціни на товар). Залежно від умов договору зобов'язання можна виконати відчуженням активу або обміном базовими активами, а договори можна укладати на біржах та індивідуально поза ними [4].

Визначальним моментом при оцінці ступеня розвитку хеджування в Україні є існування повноцінного товарного та фінансового ринку з розвинутою інфраструктурою - біржами, які є основним сектором торгівлі похідними інструментами. По-друге, без довіри до фінансових інструментів ринок не буде розвиватися, тому некваліфіковані інвестори повинні бути більш захищеними, а кваліфіковані - отримати більше можливостей.

Список використаних джерел

1. Бутенко О. І. Похідні фінансові інструменти: суть, роль НБУ у їх використанні банківською системою. Ефективна економіка № 3, 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4837>.

2. Захарова О.Л. Використання похідних фінансових інструментів з метою хеджування ризиків. Причорноморські економічні студії. Випуск 28-1. 2018. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/28_1_2018/48.pdf.

3. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів № 2284. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67117.

4. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – 3-тє вид. – К. : Знання, 2015. – 535 с.

Блага Н. В.,
доцент кафедри менеджменту,
кандидат економічних наук, доцент
Марченко О. М.,
доцент кафедри менеджменту,
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Нині, в умовах нестабільності макроекономічної ситуації, яка характеризується високим рівнем невизначеності зовнішнього середовища та посиленням конкуренції, стрімко зростає роль методів управління економікою, зокрема фінансового моніторингу. Адже фінансовий моніторинг є особливою частиною систем управління на різних рівнях та сприяє зміцненню економічної безпеки держави.

Саме тому виникає об'єктивна потреба в детальному розгляді та висвітленні основних напрямів розбудови ефективної та гнучкої системи фінансового моніторингу, здатної, незважаючи на сучасні перепони, що існують в нашому суспільстві, здійснювати поставлену перед нею задачу, а саме – сприяти зміцненню економічної безпеки держави.

Головним аргументом ефективного розвитку фондового ринку у розвинених країнах є необхідність оперативного вирішення проблем, передусім у випадках, коли діяльність учасників цього ринку не забезпечує надходження у необхідних обсягах фінансових ресурсів до ділових одиниць.

Система моніторингу фондового ринку – один із найпріоритетніших проєктів Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку в галузі інформаційних технологій, побудови ефективного діалогу з учасниками ринку та відстеження оперативної інформації про ситуацію на ринку цінних паперів [1].

Протягом 2019 року Комісія проводила аналіз адміністративних даних наданих професійними учасниками ринку капіталу щодо дотримання ними вимог законодавства, зокрема:

- неподання, подання не в строк інформації, адміністративних даних – 142;
- подання недостовірної або не в повному обсязі інформації, адміністративних даних – 26 [2].

У 2019 році від фондових бірж до Комісії надійшло 118 повідомлень, з яких: • 40 щодо виявлення біржою можливих ознак маніпулювання на ринку цінних паперів; • 9 висновків про результати перевірки біржі на предмет можливого маніпулювання на ринку цінних паперів; • 10 щодо виявлення біржою ознак ситуацій цінової нестабільності; • 29 щодо перевищення значень зміни ціни біржового контракту сформованої на підставі адресних заявок, від останньої ціни закриття торговельного дня цінного паперу.

Типовими порушеннями вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу є: • ідентифікації, верифікації клієнта (представника клієнта), вивчення клієнта та уточнення інформації про клієнта – 30% від загальної кількості правопорушень; • процедури призначення відповідального працівника за проведення фінансового моніторингу – 21% від загальної кількості правопорушень; • забезпечення виявлення та реєстрації фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу – 16% від загальної кількості правопорушень; • здійснення управління ризиками та проведення оцінки ризику клієнта – 13% від загальної кількості правопорушень; • подання Держфінмоніторингу інформації для постановки на облік або неподання відомостей про зміни інформації, яка стала підставою для взяття суб'єкта на облік; повідомлення Держфінмоніторингу про фінансові операції, що підлягають

фінансовому моніторингу – 5% від загальної кількості правопорушень; • нетипові порушення – 14% [2].

Найсуттєвіші порушення законодавства про цінні папери виявлено у діяльності емітентів на ринку цінних паперів і стосуються вони, насамперед, порушень прав акціонерів правліннями (виконавчими органами) акціонерних товариств. Наприклад, згідно зі статтею 38 Закону України „Про господарські товариства”, збільшення статутного фонду акціонерного товариства не більш як на 1/3 може бути здійснено рішенням правління за умови, що це передбачено Статутом. Однак правління акціонерних товариств часто ігнорують вимоги статті 41 цього Закону, згідно з якою внесення змін до Статуту товариства відноситься до компетенції загальних зборів, а також перевищують свої повноваження під час здійснення підписки на додатковий випуск акцій.

Комісія виявила численні порушення прав акціонерів у діяльності акціонерних товариств при розподілі акцій додаткового випуску, здійсненого у зв'язку з індексацією основних фондів. Акції розподіляються непропорційно частці у статутному фонді, що належить кожному акціонеру. Все це обмежує права акціонерів на участь в управлінні акціонерним товариством. Досить частими є випадки долучення до статутних та інших внутрішніх документів акціонерного товариства положень, що суперечать Законам України “Про власність”, “Про господарські товариства”, “Про цінні папери і фондову біржу” і, як наслідок, порушують права та інтереси акціонерів.

Серед порушень, яких припускаються у своїй діяльності інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, найтипівішими є порушення прав та інтересів учасників (інвесторів) фонду або компанії.

З метою забезпечення розвитку та підтримки єдиної системи збору, обробки та аналізу адміністративних даних та інформації учасників фондового ринку з використанням технології електронного документообігу прийнято рішення про побудову та впровадження системи моніторингу фондового ринку. Наразі регулятор разом з учасниками ринку підготував та затвердив концепцію модернізації фондового ринку України та план її реалізації [1].

Таким чином розроблена концепція Національної Комісії системи фінансового моніторингу фондового ринку покликана впровадити нову політику та технологію державного регулювання, яка сприятиме зміцненню економічної безпеки держави та дозволить звести до мінімуму проблемні аспекти фінансового моніторингу фондового ринку України. Результатом такого підходу до реформи системи моніторингу та подачі інформації має стати уніфікована процедура подачі звітності, створення єдиної бази даних в комісії, яка буде корисною як для регулюючого органу, так і для учасників ринку.

Список використаних джерел

1. Національна Комісія з цінних паперів та фондового ринку в Україні.
URL: <https://www.nssmc.gov.ua/activity/nahliad-za-rynkom/finansovyi-monitorynh/>
2. Річний звіт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку:
URL: https://smida.gov.ua/uploads/zvit-2019_web.pdf
3. Смагло О. Функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. С.26-28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-28>

Бліхар В. С.

доктор філософських наук, професор
директор Інституту управління, психології та безпеки

Кісінь З.Р.

доктор юридичних наук, професор
заступник директора Інституту управління, психології та безпеки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНСТРУМЕНТИ ТА СПОСОБИ ВІДМИВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДОХОДІВ

Корупційні прояви у сфері державного управління, яка донині залишається сприятливим середовищем для їх виникнення та поширення, є вагомою перешкодою для ефективного державного управління, підбивають рівень довіри суспільства та міжнародних партнерів до держави, а також загрожують механізмам демократичного управління та навіть фундаментальним принципам існування держави в сучасному світі. Корупція у сфері державного управління може використовуватись і фактично вже використовується на макрорівні для лобіювання інтересів олігархічних кланів, організованих кримінальних угруповань як інструмент збільшення кількості активів чи створення умов для їх перерозподілу. За умов відсутності прозорості й підзвітності населенню та громадському суспільству органів державного управління можна легко вдаватися до корупції, зокрема підтримувати функціонування корумпованих можновладців і пов'язаних із ними бізнесових структур, інших посередників, аудиторів, бухгалтерів, юристів, заангажованих журналістів і нечесних засобів масової інформації.

Загалом корупційні прояви пронизують усі галузі вітчизняної економіки, призводячи до значних втрат для країни. Такі збитки можуть мати фінансові, кількісні, якісні та політичні складові. Основні закономірності, які підвищують «інтерес» до вчинення корупційних злочинів, є такими:

– розкрадання державних коштів та отримання неправомірної вигоди, що переважно здійснюється в тих галузях економіки, які мають для країни

стратегічне значення (оборонний та паливно-енергетичний комплекс, охорона здоров'я, державне управління), оскільки на них розподіляють значні грошові потоки;

- значний обсяг коштів, залучених до реалізації проектів на державному й місцевому рівнях за рахунок державних чи місцевих бюджетів;

- складний механізм визначення вартості товарів і послуг, мінливість ринкових умов для визначення реальної ціни придбаних активів;

- сфера державних закупівель не є прозорою і характеризується високою конкуренцією, що нерідко слугує передумовою для закулісних змов. Під час проведення цього типологічного дослідження було встановлено, що основними інструментами відмивання корупційних доходів є:

- фіктивні послуги;

- використання афілійованих осіб для надання псевдопослуг;

- передплата за товари і послуги підконтрольним особам з подальшою непоставкою/невиконанням;

- заниження вартості товарів державною компанією під час реалізації компаніям-посередниками для акумулювання прибутків;

- укладання завідомо неправомірних угод із придбання продукції за цінами, встановленими для соціальних потреб, з подальшою її реалізацією;

- використання підприємств з ознаками фіктивності;

- «торгівля» державними послугами з видачі/оформлення дозвільних документів;

- використання банківських рахунків, відкритих за межами України;

- відхилення конкурентних заяв на участь у тендерах на користь підконтрольних компаній, що пропонують значно вищі ціни. Найпоширенішими способами відмивання корупційних доходів є:

- залучення осіб, які не перебувають із «корупціонером» у близьких родинних зв'язках, проте пов'язані іншими зв'язками (далекі родичі, водії, помічники);

- отримання неправомірної вигоди готівкою з подальшим переведенням у безготівкову форму;
- одержання корупційного доходу в Україні та подальша його легалізація (надання йому законного походження) за кордоном;
- неодноразове отримання спадщини від осіб, не пов'язаних родинними зв'язками;
- придбання власності за кордоном;
- придбання корпоративних прав.

Відповідно до міжнародних досліджень у сфері антикорупційної політики, руйнівний ефект від корупційних діянь негативно позначається на всіх рівнях економіки країни, зменшуючи обсяги приватних інвестицій, здійснюючи дистрибутивний вплив на кількість і якість державної інфраструктури, зменшуючи податкові надходження та перешкоджаючи формуванню ефективних кадрових ресурсів. Найбільш відчутним економічним ефектом корупції є відтік грошових коштів з державного бюджету та перенаправлення їх на оплату видатків з меншим мультиплікаційним ефектом. Саме тому нагальним є питання щодо зменшення рівня корупції в Україні, адже це негативне явище призводить до низки проблем у сфері державного управління, що зумовлює збільшення податкового навантаження, зменшення об'єму послуг для зацікавлених осіб і нівелювання довіри до державних інституцій. Протидія корупції є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно важливою і складною справою. Тому актуальним є створення ефективною та дієвої системи протидії цьому явищу, яка передбачатиме попередження, виявлення і відповідне реагування на корупційні чинники, викриття корупційних діянь і забезпечення реалізації принципу невідворотності відповідальності за їх учинення. Протягом останніх років суттєво збільшилася кількість резонансних справ, пов'язаних з відмиванням корупційних доходів за участі осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас можна констатувати посилення заходів боротьби з корупційними доходами на міжнародному (з боку міжнародних інституцій) на регіональному

(з боку правоохоронних органів, державних органів) рівнях, а також активізацію заходів щодо виявлення таких протиправних діянь фінансовими посередниками. Виявлення та припинення функціонування схем, пов'язаних з відмиванням корупційних доходів, – основне завдання всіх учасників системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та поширення зброї масового знищення. Таким чином, попередження та виявлення доходів, отриманих унаслідок корупційних дій, є ключовими аспектами результативності антикорупційного режиму, спроможного відновити довіру суспільства до державних інституцій, поліпшити інвестиційний клімат, сприяти розвитку економіки тощо. Адже саме боротьба з відмиванням корупційних доходів є невід'ємною складовою боротьби з економічною злочинністю.

Висоцька І.Б.

доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПОДАТКОВА АМНІСТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АКТИВІВ

Характерною особливістю розвитку української економіки є високий рівень її тінізації. За результатами 2020 р. 30% створеного країною ВВП перебуває у тіні [1]. Серед причин високого рівня тіньової економіки необхідно виокремити такі: високий рівень корупції, наявність прогалин у законодавчих нормах, адміністративний тиск та бюрократія, низький рівень доходів населення, соціальна нерівність, відсутність несприйняття суспільством протиправних дій.

Тіньова економіка має негативні наслідки як для кожного суб'єкта, так і для суспільства в цілому: підриває довіру до держави, як інституту, посилює зневіру населення у державність, призводить до збільшення витрат легально працюючих суб'єктів господарювання, пріє поширенню корупції та бюрократії, зменшує доходи бюджетів різних рівнів.

Дієвим методом детінізації економіки є використання так званої «податкової амністії». Під «амністією капіталів» або «податковою амністією» розуміють сукупність адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на повну чи часткову легалізацію фінансових ресурсів тіньового ринку та господарських процесів, що раніше вважалися незаконними, а також помилування осіб, які здійснили правопорушення з метою зменшення оподаткованої бази чи відмови від сплати податків [2]. Метою впровадження таких заходів в країні є досягнення таких результатів: збільшення надходжень до державного бюджету, перехід коштів із «тіньового» сектору економіки до легального, покращення інвестиційного клімату, розробка нових засад співпраці платників податків та держави, попередження податкових злочинів та правопорушень. У міжнародній практиці існує чимало прикладів вдало проведеної «податкової амністії». Так, зокрема, в Індонезії легалізовано 366 млрд дол США (2016 р.), Аргентині 116,8 млрд дол США (2016-2017 рр.), Італії понад 100 млрд євро (2010 р.).

В Україні проблеми «нульової декларації», «податкової амністії» обговорювались упродовж тривалого часу. Основним аргументом для впровадження є можливість повернути «тіньові активи» українців у вітчизняну економіку. За підрахунками Д. Гетманцева обсяг «тіньових» активів українців становить до 50 млрд дол. США, а податкова амністія може повернути у правове поле 20 млрд. дол. США [3, с.11]. За умови сплати одноразового податку 5 % річних, бюджет отримає один мільярд доларів США додаткових надходжень.

15 червня 2021 р. вступив в дію Закон України №1539-IX [4], який запровадив одноразове (спеціальне) добровільне декларування у період з 1 вересня 2021 р. до 1 вересня 2022 р. Одноразове (спеціальне) добровільне декларування активів фізичними особами передбачає подання декларації із вказанням активів, з яких не були сплачені податки (без розкриття джерел їх походження).

Упродовж 10 днів з моменту подачі декларації декларанту необхідно сплатити податки у розмірі:

-5 % – для нерухомості, розташованої в Україні, і для валютних цінностей, розміщених на рахунках в українських банках;

-9 % – для валютних цінностей та інших активів, розміщених за кордоном;

-2,5 % – для державних облігацій України з терміном обігу понад рік, придбаних декларантом у період з 1 вересня 2021 р. до 31 серпня 2022 р. [4].

Запровадження «податкової амністії» створює ризик використання цього механізму для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Щоправда, законодавець унеможливив легалізацію корупційних доходів, закріпивши норму, яка забороняє особам, «які за будь-який рік, починаючи з 1 січня 2005 р., подавали або мають подавати декларації відповідно до антикорупційних законів». Окрім того, Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) закріпила основні принципи щодо протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму (ПВД / ФТ) при реалізації політики добровільного виконання податкового законодавства (податкової амністії). Задля попередження легалізації злочинних доходів за допомогою «податкової амністії» необхідно застосовувати профілактичні антилегалізаційні заходи, унеможливити звільнення активів від перевірки на предмет дотримання вимог законодавства у сфері протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму, забезпечити координацію діяльності податкових органів та підрозділу фінансової розвідки, надати правову підтримку та забезпечити обмін інформацією між правоохоронними органами.

«Податкова амністія» – один із кроків оздоровлення економіки, покращення бізнес-клімату, інвестиційної привабливості. Для досягнення максимального позитивного ефекту необхідно реформувати податкову та судову системи, підвищити надійність фінансових посередників, посилити антикорупційні заходи.

Список використаних джерел

1. Тіньова економіка: загальні тенденції. Аналітична записка. 2021.
URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/UA&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>

2. Висновок на проєкт Закону України 1232 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей застосування спеціального декларування за порушення фізичними особами податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, що мали місце до 31 грудня 2018 року». С.5.

3. Беззуб І. Податкова амністія: українські реалії та зарубіжний досвід. *Громадська думка про правотворення*. 2021. № 7 (212). С. 5–13. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2021/7.pdf>.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету: Закон України від 15 червня 2021 року № 1539-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-IX#Text>

Вівчар О. І.,
професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
доктор економічних наук, професор
Гевко В. Л.,
професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
доктор економічних наук, доцент
(*Західноукраїнський національний університет*)

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ МІНІМІЗАЦІЇ ПОДАТКІВ ТА ВИВЕДЕННЯ КОШТІВ В ОФШОРНІ ЗОНИ: БЕЗПЕКОЗНАВЧІ КОНТЕКСТИ

В сучасних трансформаційних умовах розвитку, розглядаючи підвищення рівня криміналізованості сфери зовнішньоекономічної діяльності, як одну із основних загроз економічній безпеці, необхідно проаналізувати окремі тіньові схеми, які реалізуються шляхом використання сприятливого податкового клімату офшорних зон.

Слід зазначити, що співпраця з офшорними компаніями майже стовідсотково свідчить про можливість використання податкових переваг офшорних зон для ухилення від оподаткування прибутків, одержаних від внутрішніх фінансово-господарських операцій. А також можливість надати легального статусу доходам отриманих злочинним шляхом, які в перспективі можуть повернутися до України як деперсоніфіковані іноземні інвестиції на які поширюватиметься відповідний правовий статус. При цьому реальні власники таких інвестицій, які здебільшого мають українське коріння, залишаються невідомими, а наймані представники іноземних фірм-партнерів є надійним прикриттям для вітчизняних власників тіньового сектора економіки.

За даними Міністерства доходів і зборів України, з 2019 року з під оподаткування з України в офшори було виведено більш ніж три мільярди гривень, що призвело до зменшення бази оподаткування та зниження надходжень до Державного бюджету України.

Статистичні дані та висновки незалежних експертів свідчать про те, що сферу зовнішньоекономічної діяльності проникають численні схеми тіньового капіталообороту, які супроводжують експортно-імпортні операції. Насамперед це виведення валюти в офшорні зони та на банківські рахунки підставних фірм українських резидентів за кордоном, деперсоніфікація реальних власників інвестиційних коштів, які вкладають у найбільш прибуткові галузі української економіки, а також вчинення інших протиправних дій, що створюють реальну загрозу зовнішньоекономічній безпеці. Усе це значною мірою руйнує національну економічну безпеку України, оскільки збільшення питомої ваги іноземного капіталу в провідних галузях веде до втрати можливості державного впливу на формування різних сфер економічної діяльності [1].

Крім цього, використання суб'єктами господарювання зовнішньоекономічної діяльності схем трансфертного ціноутворення, призводить до ухилення від сплати податку на прибуток за рахунок заниження ціни на товар, що експортується до офшорних компаній, яка в сою чергу підзвітна афілійованим особам українського резидента. Згідно вище описаного

можна стверджувати, що недоотримання державою необхідного фінансування у вигляді надходжень до Державного бюджету є один із основних чинників податкової безпеки, як складової національної безпеки держави. Тому одним із пріоритетних завдань, що стоять перед контролюючими та правоохоронними органами України, є боротьба зі злочинами та правопорушеннями зовнішньоекономічної діяльності, що являють собою потенційну загрозу ринковій економіці [2].

В умовах сьогодення, перед запланованим підписанням угоди про асоціацію, Україна намагається приєднатися до глобальних процесів боротьби з розмиванням бази оподаткування та переміщення прибутку у відповідності до стандартів ЄС і плану BEPS (план боротьби з розмиванням бази оподаткування та переміщення прибутку) [4].

Одним із основних напрямків протидії даної проблематики є прийняття Закону про трансфертне ціноутворення та його впровадження на практиці з 01.09.2013 р. набрав чинності Закон України від 04.07.2013 №408-VII, яким внесено зміни до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення – системи визначення звичайної ціни [3]. Реалізація цих змін пов'язана з необхідністю забезпечення умов для стабільного розвитку економіки України, зростання надходжень податкових платежів до бюджету, зокрема шляхом попередження мінімізації таких платежів окремими суб'єктами господарювання.

Отже, з метою зменшення негативного впливу на податкову та фінансову безпеку пропонуємо організувати міжнародні конференції, на яких розглянути питання про співробітництво та розвиток консолідації зусиль держав світу у боротьбі з фінансовими правопорушеннями і ухиленнями від сплати податків та інших економічних злочинів. На міжнародному рівні зобов'язати держави, які мають статус офшорних зон, привести власне податкове законодавство до європейських стандартів, а також застосувати практичні аспекти ефективного застосування норм Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» від 04.07.2013 № 408-VII / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

2. Вівчар О. І. Сучасні проблемні домінанти злочинних груп у соціогуманітарному просторі України (безпекознавчий вимір системи підприємницьких структур). Проблеми системного підходу в економіці. Збірник наукових праць. Випуск 3(59). Київ. 2017р. С. 55-61.

3. Вісник Міністерства доходів і зборів України, вересень 2020 р. №33 (747). Видавець ДП «СВІЦ Міндоходів України». URL: <http://www.visnuk.com.ua>

4. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 22.11.13 №699 «Про затвердження Узагальнюючої податкової консультації з окремих питань застосування норм податкового законодавства щодо трансфертного ціноутворення». URL: minrd.gov.ua.

Вінічук М. В.,

доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент

Рижкова А.А.

аспірант кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОФШОРНІ ЗОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ ТА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Поступова інтеграція України у світову фінансово-економічну систему загострила негативні тенденції соціально-економічного розвитку та поглибила вплив дестабілізуючих чинників на розвиток економіки та на рівень життя населення. Як наслідок, активізувалися процеси «тінізації» економіки та накопичення значних обсягів нелегальних капіталів. З метою залучення коштів, одержаних злочинним шляхом, в офіційний сектор економіки, економічні агенти

застосовують найрізноманітніші способи та методи, в результаті чого інтенсифікуються такі деструктивні явища як легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, та офшоризація економіки.

На сучасному етапі, актуалізується проблема пошуку шляхів запобігання та протидії визначеним проблемам, що доводить важливість теми дослідження.

Активізація функціонування та привабливості офшорних зон зумовлена особливістю спеціального економіко-правового режиму на їх території, зокрема, низький рівень оподаткування та високий ступінь захисту фінансової, комерційної та банківської таємниці. На рис. 1 деталізуємо переваги офшорних зон.

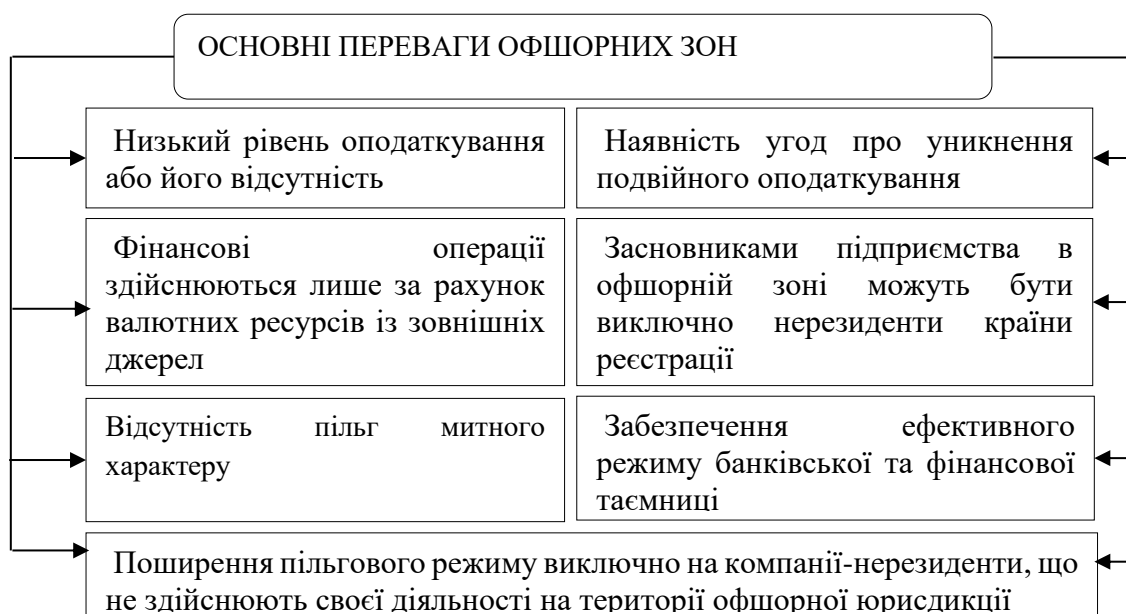

Рис. 1. Основні переваги офшорних зон

Стає очевидним, що використання офшорних зон являється спрощеним механізмом легалізації (відмивання) доходів, одержаних внаслідок ухилення від сплати податків.

З метою ефективної протидії відмиванню доходів, одержаних внаслідок ухилення від сплати податків, необхідно достеменно визначити основні схеми та методи їх легалізації, що пропонуємо систематизувати на рис. 2.

В даному контексті, особливого значення набуває розроблення ефективної політики деофшоризації економіки та протидії ухаленню від сплати податків. Першочергово необхідно спростити доступ правоохоронних органів до

інформації, що становить банківську таємницю, доцільно посилити державний фінансовий моніторинг офшорного фінансового сектору у межах міжнародної співпраці, а також посилити відповідальність за вчинення протиправних дій, спрямованих на ухилення від оподаткування з використанням офшорних зон.

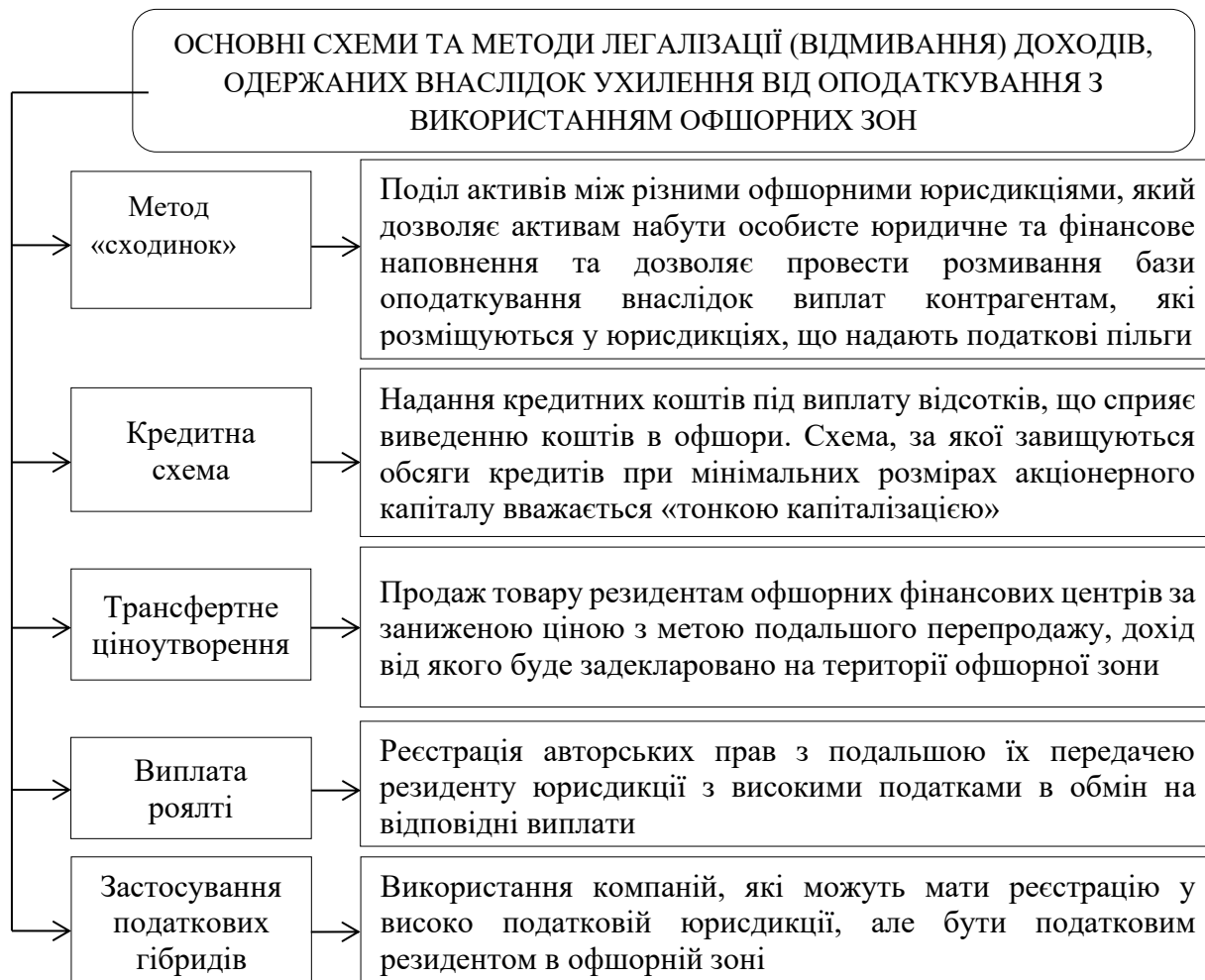

Рис. 2. Основні схеми та методи легалізації доходів, одержаних внаслідок ухилення від сплати податків [1, с. 77].

Таким чином, комплексне виконання запропонованих заходів дозволить досягнути бажаного економічного ефекту та знизити рівень офшоризації національної економіки.

Список використаних джерел

1. Луцишин З.О., Мехтієв Е. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. *Міжнародна економічна політика*. № 2 (27), 2017. С. 62–94.

Галайко Н.В.,
старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасний стан фінансової системи країни показує, що зростання обсягу державного боргу уповільнює соціально-економічний розвиток держави, а надмірне запозичення та нераціональне використання залучених коштів призводить до визнання країни як ненадійного позичальника. А це в свою чергу зменшує можливості доступу країни до недорогих кредитів, які необхідні для фінансування економіки, покриття дефіциту бюджету тощо. Для України проблема забезпечення боргової стійкості є однією з найбільш гострих у сучасних умовах, тому дослідження і оцінка основних показників боргової безпеки країни є дуже актуальним.

На наш погляд, боргова безпека – це елемент економічної безпеки держави, що визначає критично допустимий рівень державної заборгованості з урахуванням її ефективного використання та оптимального співвідношення між її складовими та іншими економічними показниками, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи, державний суверенітет, захистити національні інтереси, підтримуючи при цьому належний рівень платоспроможності та кредитний рейтинг держави у світовому просторі [1, с.28].

В Україні обчислення показників боргової безпеки здійснюється з використанням Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2]. Зокрема визначено 5 показників та їх граничні значення:

- відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %;
- відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %;
- середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %;
- індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + країна, б. п.;

– відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, % [2].

Показники боргової безпеки України за період 2012-2020 років, подано в таблиці 1.

На основі вихідних даних індикаторів боргової безпеки з використанням методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2] було обчислено інтегральний індекс боргового навантаження України упродовж 2012-2020 років (рис. 1).

Таблиця 1

Динаміка стану боргової безпеки України

Індикатор	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	36,59	40,15	70,25	79,42	80,97	71,80	60,94	50,28	60,85
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	76,84	77,51	95,83	131,03	121,71	103,94	87,68	79,16	82,65
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %	12,94	13,13	13,98	13,07	9,16	10,47	17,79	16,93	10,2
Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index) + країна, б. п.	765,2	680,9	2226	2375	860	574	571	723	–
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	18,17	14,37	5,96	11,20	13,69	16,13	18,15	20,78	23,18

Розраховано автором на основі: [2-8].

Як бачимо з рис. 1, тенденція зниження розрахованого інтегрального індексу боргової безпеки за період 2012-2015 років на 0,193 п. змінилася підвищенням показника на 0,135 п. за 2015-2019 рр. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2], у залежності від того в який діапазон даних потрапляє інтегральний показник

боргової безпеки, розрізняють критичний, небезпечний, незадовільний, задовільний, оптимальний рівні. Динаміка інтегрального індексу боргової безпеки України (рис. 1) свідчить про те, що протягом 2012-2013 та 2016-2019 роках інтегральний індекс перебував у небезпечному стані, а у 2014-2015 рр.– у критичному. Як бачимо, загальна картина боргової залежності дещо покращилася, тому вважаємо, що є перспективи виходу з боргової кризи [9].

Підсумовуючи вище викладене, можна сказати, що підвищення рівня державного боргу протягом 2012-2020 років було спричинене такими факторами, як: покриття бюджетного дефіциту державними запозиченнями; потреба у грошових коштах для того, щоб державні інститути мали змогу виконати власні функції; значна частка кредитів в іноземній валюті; фінансово-економічна криза; потреба у збільшенні державних інвестицій у розвиток економіки; дефіцит платіжного балансу країни; формування міжнародних валютних резервів Національного Банку України тощо.

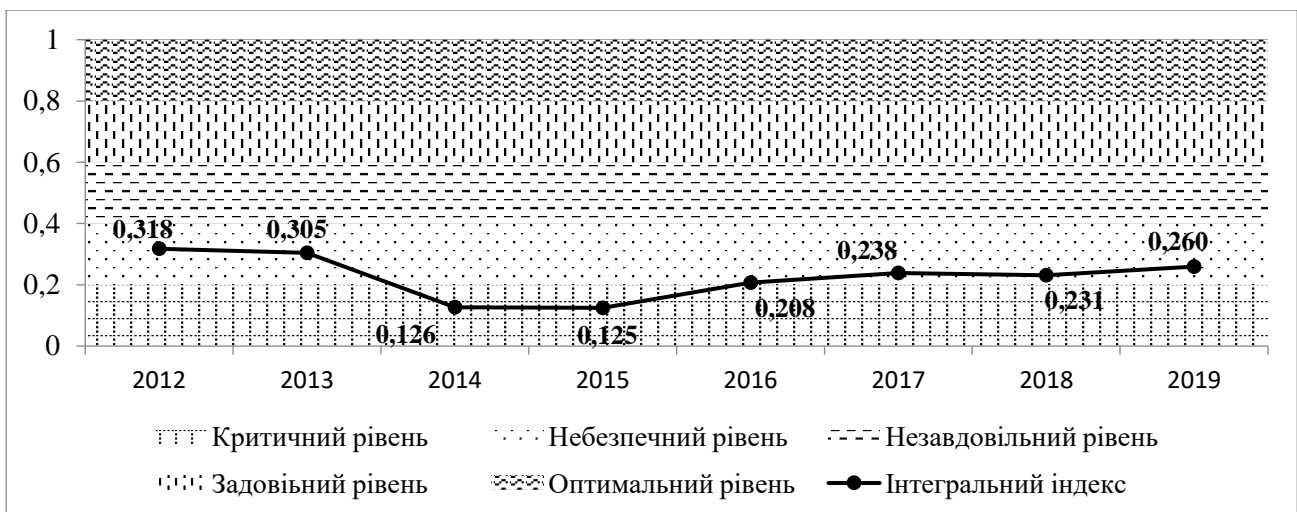

Рис. 1. Інтегральний індекс боргової безпеки України

Аналіз стану державного боргу та оцінювання рівня боргової безпеки дозволяє констатувати той факт, що Україна знаходиться на межі боргової кризи, оскільки значення інтегрального індексу протягом аналізованого періоду перебувало на небезпечному рівні та жодного разу не досягало задовільного рівня. На нашу думку, уряду потрібно проводити більш ефективну політику щодо управління державним боргом, що може в свою чергу посилити фінансову

стійкість та забезпечити підвищення значення інтегрального показника боргової безпеки.

Список використаних джерел

1. Галайко Н. В. Сутність і значення боргової безпеки в системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. Львів, 2017. Вип. 2. С. 24-33.
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затверджено наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <http://me.gov.ua> (дата звернення: 16.11.2021).
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.11.2021).
4. Державний борг України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 16.11.2021).
5. Валовий зовнішній борг України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/> (дата звернення: 16.11.2021).
6. Дохідність ОВДП на первинному ринку. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/primary-ovdp-chart> (дата звернення: 16.11.2021).
7. Група індексів: EMBI+. URL: http://www.cbonds.info/ua/rus/index/index_detail/group_id/1/ (дата звернення: 16.11.2021).
8. Золотовалютні резерви України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/> (дата звернення: 16.11.2021).
9. Грубляк О.М., Жаворонок А.В., Холявко Н.І. Оцінка рівня боргової безпеки як складової частини фінансової безпеки держави. *Інфраструктура ринку*. Випуск 50. 2020. С.240-248.

Гнилицька Л.В.,
професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
доктор економічних наук, професор
(*Київський національний економічний
університет ім. В.Гетьмана*)

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАЧІВ

Завдання, поставлені Президентом України щодо модернізації вітчизняної економіки, розвитку економічних та підприємницьких ініціатив, подолання наслідків впливу процесів глобалізації у економічній та політичних сферах, мінімізації соціально-політичних загроз та нівелювання впливу тіньової економіки на стан підприємницької діяльності, потребують формування та реалізації державної політики у сфері безпеки.

Важливою складовою державної безпекової політики є формування сегменту висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців у галузі економічної безпеки не тільки суб'єктів господарської діяльності, а й системи державного управління, зокрема правоохоронних та контролюючих органів. В першу чергу це стосується фінансових розслідувачів.

Оновлені вимоги до таких фахівців регламентовані, Законом України «Про Бюро економічної безпеки України» [1], який розкриває організаційно-правові аспекти створення незалежного державного правоохоронного органу – Бюро економічної безпеки, та узагальнює завдання фінансових розслідувачів щодо проведення ними фінансових розслідувань та розкриття кримінальних правопорушень у сфері фінансово-економічних відносин між суб'єктами господарювання та державою. Прийняття зазначеного Закону є частиною міжнародних зобов'язань України і передбачено Меморандумом про економічну та фінансову політику з МВФ та Меморандумом про взаєморозуміння між Україною та Європейським Союзом (ЄС) (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги ЄС).

Функціонування Бюро економічної безпеки сприятиме:

- запровадженню нових аналітичних підходів протидії фінансовим злочинам та проведенню результативних розслідувань складних злочинних схем;
- запобіганню втрат бюджету шляхом попередження фінансових злочинів та мінімізації недобросовісної конкуренції;
- оптимізації структури правоохоронних органів та матеріально-технічної бази.

Фахівці Бюро економічної безпеки (фінансові розслідувачі) мають прийти на зміну податковій міліції та здійснювати наступні завдання:

1) проводити оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування правопорушень у фінансово-економічній сфері діяльності суб'єктів господарювання;

2) здійснювати аналітичне забезпечення досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності;

3) збирати, аналізувати, узагальнювати інформацію щодо кримінальних правопорушень у сфері фінансово-економічних відносин, факторів, що їх детермінують, прогнозувати тенденції розвитку негативних процесів кримінального характеру в цій сфері;

4) здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, на підставі законів та міжнародних договорів України;

5) формувати аналітичні матеріали з метою оцінювання загроз та ризиків щодо кримінальних правопорушень у сфері фінансово-економічних відносин.

Різноманітність завдань, що мають виконуватися фінансовими розслідувачами потребує від них відповідних знань та практичних компетентностей з економіки, безпекознавства, права, ризик-менеджменту, фінансів, бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування.

Разом з тим фахівця з відповідним набором знань та компетентностей не готує жоден ВУЗ України. До недавня податкових міліціонерів готував

Ірпінський університет фіскальної служби України за спеціальністю 081 «Право» освітньо-професійна програма «Фінансові розслідування». Однак, набір компетентностей випускників даної програми в основному був орієнтований на правовий аспект розслідувань фінансових правопорушень. Натомість вимоги Закону «Про Бюро економічної безпеки України» розширюють завдання у сфері фінансових розслідувань та вимагають від фінансових розслідувачів додаткових компетентностей щодо виконання наступних завдань:

- діагностика показників фінансової звітності та оцінювання рівня фінансових ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання;
- аналітична оцінка фінансової стійкості та виявлення кримінального банкрутства;
- моніторинг бізнес-середовища та виявлення кінцевого бенефіцеара «тіньових» фінансових операцій;
- оцінка впливу фіскальних (податкових) ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання на рівень економічної безпеки держави;
- моніторинг суб'єктів оподаткування та виявлення схем незаконної оптимізації податків;
- виявлення шахрайських схем та розслідування злочинів у сфері публічних фінансів;
- моніторинг фінансових операцій та виявлення ризиків легалізації «брудних» грошей;
- проведення антикорупційного аудиту з метою виявлення корупційних схем та повернення активів.

Це створює підґрунтя для запровадження модернізованих освітньо-професійних програм підготовки фінансових розслідувачів, у яких поряд з правовим аспектом посилено акцентується фінансовий аспект набутих знань, що уможливить формування доказової бази оперативно-розшукової діяльності шляхом здійснення фінансового моніторингу, діагностики звітних даних, антикорупційного аудиту тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України « Про Бюро економічної безпеки України» № 1774-IX від 22.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення 5.11. 2021 р.)

Головкова Л.С.

завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки,
доктор економічних наук, професор
(*Український державний університет науки та технологій*)

Байгушев В.В.

член-кореспондент Української Технологічної Академії,
кандидат технічних наук
(*Українська Технологічна Академія*)

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТЮ

Високий рівень корупції, наростаюча частка тіньової економіки, фіктивне зниження суб'єктами бази оподаткування та відшкодування ПДВ – є невіддільними рисами сучасної ринкової економіки України. Формування Бюро економічної безпеки України (далі БЕБУ) як особливий центральний орган виконавчої влади є новим і принциповим кроком для сталого економічного зростання ринкової економіки нашої держави. Вперше створено орган виконавчої влади, на який покладаються завдання протидії правопорушенням, які посягають на функціонування економіки держави [1]. Найважливішими завданнями БЕБУ є правоохоронні, аналітичні, економічні, інформаційні, а також слідчі дії, пов'язані з їх виконанням. Вся діяльність Бюро економічної безпеки України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України.

Особливим значенням у діяльності БЕБУ є виявлення та аналіз ризиків, загроз економічної безпеки економічної ринкової діяльності нашої країни. Для вирішення цих проблем здійснюється інформаційно-аналітична діяльність з оцінки загроз економічній безпеці, ступеня її вразливості та величини можливого та реального негативного впливу на економічні процеси.

На рис.1 представлені види діяльності та їх сутність, яка виконує поставлені завдання та знаходить процесуальні рішення щодо невідворотності наслідків для їх недопущення.

Рис.1. Види діяльності персоналу Бюро економічної безпеки України та їх сутність

Безумовним досягненням цього закону є гарантія незалежності БЕБУ. Так заборонено втручання у діяльність Бюро економічної безпеки України

Президента України, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших юридичних осіб та фізичних осіб. Діяльність БЕБУ та його співробітників, що не підпадає під заходи, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, захищені від будь-яких вказівок, пропозицій, вимог, доручень будь-яких органів влади та фізичних осіб та є неправомірними та не підлягають виконанню. Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, органи державного фінансового контролю, податкові та митні органи передають Бюро економічної безпеки України інформацію про обставини, що свідчать про вчинення кримінальних правопорушень.

БЕБУ складає аналітичні висновки та рекомендації для державних органів з метою підвищення ефективності ухвалення ними управлінських рішень для регулювання відносин у сфері економіки.

Принципово важливим видом діяльності є міжнародне співробітництво Бюро економічної безпеки України. Так співробітники БЕБУ можуть брати участь у діяльності у міжнародних слідчих групах. Іншим важливим моментом є виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги.

Ця діяльність не повинна порушувати законодавство та чинні міжнародні договори України. Цей вид діяльності дозволяє залучати іноземних експертів. Така діяльність дозволить усувати кримінальні правопорушення у сфері економіки та фінансів, що належить до компетенції БЕБУ, у міжнародній ринковій діяльності. Важливими засадами в об'єктивній діяльності БЕБУ є: верховенства права та законності; політична нейтральність та позапартійність; абсолютний пріоритет державних інтересів; дотримання прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Ведомости Верховной Рады (ВВР), 2021, № 23, ст.197. С изменениями, внесенными согласно Закону № 1774-IX от 22.09.2021.

Гобела В. В.

доцент кафедри менеджменту,
кандидат економічних наук

Леськів Г. З.

завідувач кафедри менеджменту,
кандидат технічних наук, доцент., доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ІНСТИТУЦІЙНА ПАРАЛЕЛЬ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ КРАЇН АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ТА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВИХ СІМЕЙ

Особливістю сучасної економіки є доволі активні процеси офшоризації та тінізації економіки. Водночас глобалізація та цифровізація економіки є тими процесами, що в певній мірі сприяють офшоризації бізнесу та полегшують відмивання грошей [1; 2]. Зараз особливо загострюється проблема фінансування тероризму з використанням прерогатив сучасної фінансової системи [3]. Тому зусилля світової спільноти направлені у сферу протидії та боротьби з фінансовою злочинністю. Відповідно, фінансова розвідка є тією діяльністю, що спрямована на попередження, виявлення та протидію фінансовим зловживанням та правопорушенням, а підрозділ фінансової розвідки є суб'єктом такої діяльності [4].

Анонсований Україною курс на євроінтеграцію та вступу до євроатлантичного блоку вимагає рішучих заходів у сфері протидії фінансовим злочинам, що актуалізує дослідження основних особливостей фінансової розвідки України та інших країн. Зазначимо, що не тільки європейські країни є активними учасниками процесу детінізації економіки, США, Канада та ряд інших держав Західної півкулі та Азії спрямовують свої зусилля на цю боротьбу. Вважаємо, що такі тенденції актуалізують необхідність визначення ключових особливостей фінансової розвідки у провідних країнах та шляхів імплементації їхнього досвіду в українську модель фінансової розвідки. Для здійснення такого налізу розглянемо досвід європейських країн, США та Канади як основних партнерів України у сфері зовнішньополітичної, військової та фінансово-

економічної співпраці. Правові та, відповідно інституційні відмінності цих країн визначаються приналежністю до двох правових сімей: англосаксонської (США, Великобританія, Канада) та романо-германської (Німеччини, Франція, Італія, Іспанія).

Метою дослідження є здійснення теоретичного аналізу та проведення умовної паралелі для порівняння інституційних особливостей забезпечення фінансової розвідки та протидії економічній злочинності у країнах англосаксонської та романо-германської правових сімей. Результатом дослідження є розробка основних напрямів використання зарубіжного досвіду у сфері протидії фінансовим злочинам.

В результаті здійсненого теоретичного аналізу та використання методу індукції виокремлено основні інституційні особливості фінансової розвідки країн англосаксонської та романо-германської системи права.

Модель фінансової розвідки у країнах англосаксонської правової сім'ї має такі характерні особливості: базовість англосаксонської системи права (прецедентне право); строге законодавче регулювання фінансового сектору; значний рівень розвитку фінансового ринку; значний рівень транспарентності банківської системи та бізнесу; доволі хороший рівень координації та співпраці між різними міністерствами та відомствами.

Натомість модель фінансової розвідки у країнах романо-германської правової сім'ї має такі характерні особливості: висока автоматизованість і ризиковий підхід до оцінки ініціаторів фінансових операцій; зазвичай адміністративна модель фінансової розвідки, що визначається консервативністю та лібералізмом європейських держав; відсутні законодавчо закріплені вимоги щодо надання інформації про фінансову діяльність у разі перевищення гранично допустимих меж, натомість причинами дослідження фінансової діяльності є аргументована та обґрунтована підозра.

Ґрунтуючись на результатах дослідження сформовано основні напрями використання світового досвіду для української моделі фінансової розвідки.

По-перше це підвищення ефективності функціонування Єдиної інформаційної системи у сфері протидії економічним злочинам і фінансуванню тероризму.

По-друге розвиток кадрового потенціалу інституційних одиниць, що діють у сфері запобігання та протидії фінансово-економічним злочинам (Державна служба фінансового моніторингу, Бюро економічної безпеки).

По-третє зміцнення архітектури фінансової розвідки шляхом децентралізації та розширення повноважень регіональних відділів та структурних підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Новак О. С., Дідківська Н. І. Роль фінансового моніторингу у забезпеченні фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5511>.

2. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія «Економіка». 2021. Том 8, № 2. С. 9-16. DOI:10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16.

3. Павлов Д. М. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму як фактор забезпечення економічної безпеки держави та протидії корупції: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 33–40.

4. Бисага К. В. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення України: етапи становлення й розвитку. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2016. № 1 (53). С. 37–49.

Горбан І.М.,
доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Корупційні злочини представляють собою одну з найбільш серйозних проблем в Україні. Незаконне збагачення – це один з видів корупційного злочину, скоєного в період служби державними службовцями. Відповідно, це вважається одним з найскладніших корупційних злочинів через відсутність доказів, коли гроші є єдиним речовим доказом.

Так, предметом скоєння злочину відповідно до статті 368-2 Кримінального кодексу України є «активи у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами»[1].

В умовах пандемії та економічної кризи внаслідок COVID-19 погіршуються соціальні стандарти і можна спостерігати суттєві відмінності між розмірами одержаних доходів громадян України і посадових осіб, а це, в свою чергу, лише підвищує рівень соціально-економічної нерівності.

Аналіз даних про розмір заробітних плат та про рівень доходів простих українських громадян свідчить, що мінімальний розмір активів, незаконне набуття яких тягне кримінальну відповідальність за ст. 368-2 Кримінального кодексу України, у 8,5 разів більший за розмір офіційних доходів, в 11,5 разів – за середню заробітну плату пересічного громадянин і у 37 разів – за прожитковий мінімум громадян.

Важливо зазначити, що на сьогодні в Україні фактично не вироблено єдиної державної політики щодо протидії злочинам у сфері службової діяльності. Переважно акцентовано на окремому аспекті протидії корупційним злочинам, передбаченим ст. 368-2 КК України.

Розглянемо обсяги одержаної неправомірної вигоди суб'єктами складу злочину, передбаченого ст. 368-2 Кримінального кодексу України за 2020 рік (рис.1).

Як можна побачити з рис.1, найбільшу частку в загальному обсязі одержаної неправомірної вигоди суб'єктами складу злочину, передбаченого ст. 368-2 Кримінального кодексу України, становлять скоєні кримінальні правопорушення в обсязі більше 300 тис. грн., що підтверджує високий рівень корупції в країні і потребу у фінансовій розвідці стосовно її одержання.

При шахрайстві з фінансовими ресурсами більш широко використовуються перерахування безготівкових коштів на рахунки іноземних банків, які використовують в рахунок погашення розрахунків за угодами, здійснюваними в Україні.

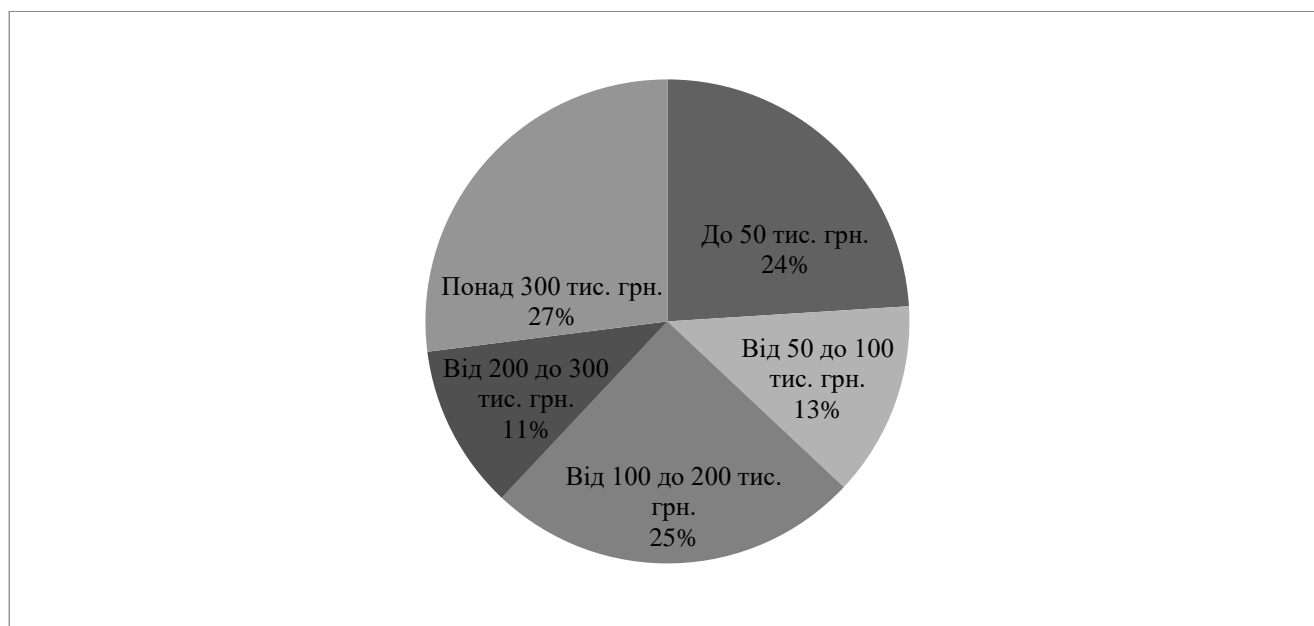

Рис.1. Обсяги одержаної неправомірної вигоди суб'єктами складу злочину, передбаченого ст. 368 -2 Кримінального кодексу України, % [2].

Основні сегменти кредитно-фінансової сфери України, які протягом 2018-2020 рр. були частиною скоєння кримінального правопорушення за статтею 368-2 Кримінального кодексу України (рис.2).

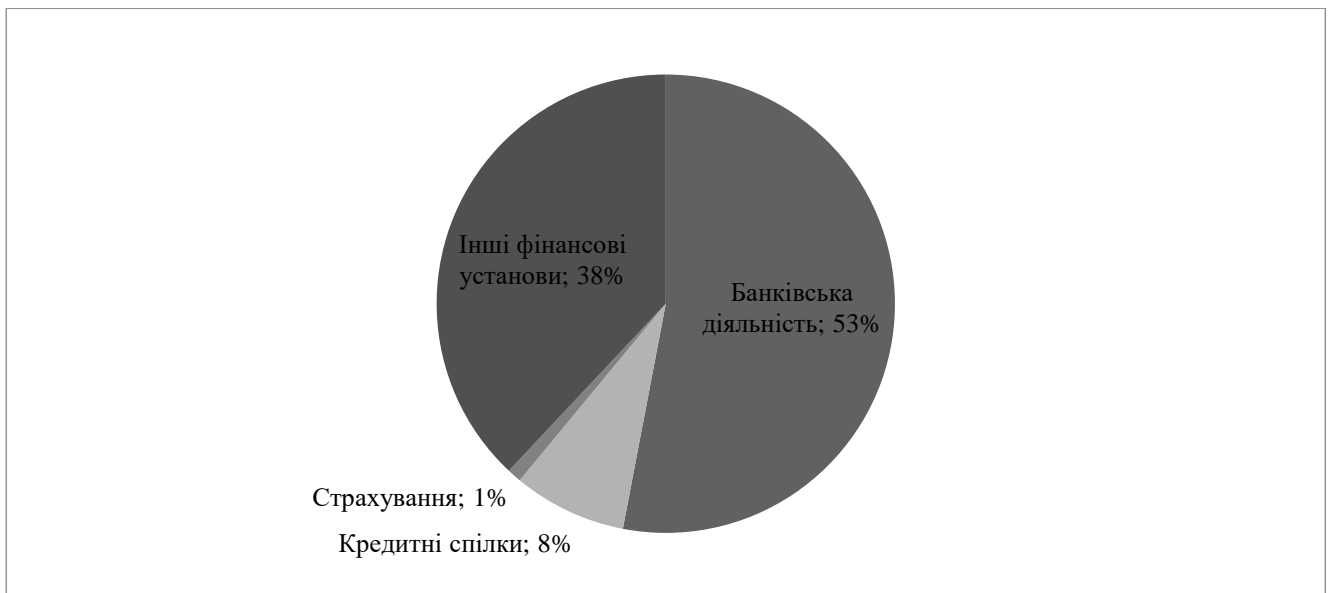

Рис.2. Основні сегменти кредитно-фінансової сфери України, які були частиною скоєння кримінального правопорушення за статтею 368-2 Кримінального кодексу України за період 2018-2020р.р., % [3].

Найбільшу шкоду банківській системі завдають службові зловживання безпосередньо працівників банку. Злочинні дії персоналу фінансових установ заподіюють не тільки пряму матеріальну шкоду, але й шкоду репутації банківської установи загалом, знижується довіра в цілому до банківської системи. Економічними наслідками незаконного збагачення є гальмування темпів економічного розвитку приватного підприємництва в державі, зниження залучених інвестицій, відсутність позитивного впливу фінансових потоків та зниження рівня ефективності роботи органів державного та місцевого самоврядування, неефективний розподіл та нецільове використання державних коштів, зниження якості виконання своїх функцій державними органами передбачають державотворчі чинники незаконного збагачення в Україні [4].

Таким чином, незаконне збагачення в Україні може здійснюватися окремими посадовими особами шляхом вчинення корупційних дій у різних сферах фінансово-господарської та адміністративної діяльності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: https://www.sdfm.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit_2018_ukr.pdf
3. Публічний звіт про діяльність Державної аудиторської служби України. URL: <https://www.dasu.gov.ua/attachments/bd917f8b-429b-481c-943a-98dbca654cda>
4. Чернявський С.С. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні. Методичні рекомендації. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. 164 с.

Грень Р.Т.

здобувач освітньо-наукового ступеня

«доктор філософії»

(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВІРТУАЛЬНІ ВАЛЮТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Світ сьогодні перебуває на порозі зовсім нової технологічної та соціально-економічної реальності. Нові технології створюють можливості в економічній, соціальній, енергетичній, медичній та інших сферах. Промислова революція на сучасному етапі пов'язана із розвитком та впровадженням у бізнес-процеси Інтернет-технологій. Процеси впровадження комунікативних Інтернет-технологій у економічний простір змінили саму технологію ведення бізнес-процесів і отримали назву «цифрова економіка». Проте технологічні зміни приховують і абсолютно нові виклики та загрози суспільству.

Особливим «здобутком» цифрової економіки можна вважати віртуальні валюти. Кількість віртуальних валют (криптовалют) постійно змінюється – на сьогодні їх нараховується близько тисячі, найпоширенішими з яких є Bitcoin, BitcoinCash, Ethereum, Litecoin та інші. Щодо правового регулювання

функціонування віртуальних грошей в Україні, то доцільно зазначити, що це питання і досі є неврегульованим. 8 вересня 2021 р. Верховна рада України прийняла Закон України «Про віртуальні активи» №3637 [1], який передбачав комплексне врегулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів в Україні, визначав права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обігу віртуальних активів. Проте Президент України наклав вето на даний законодавчий акт і скерував його на доопрацювання. Щоправда, поняття «віртуальний актив» містить Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі Закон про фінмоніторинг). Даний законодавчий акт визначає віртуальний актив як «цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [2]. Пильна увага антилегалізаційного законодавства до віртуальних активів пояснюється можливістю їх використання з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Можливість використання віртуальних валют з метою відмивання «брудних» грошей обумовлено низкою чинників:

- важкість ідентифікації клієнтів. Протоколи віртуальних валют не передбачають внесення персональних даних, тому визначити особу клієнта неможливо;

- легкість конвертації віртуальних валют у звичайні валюти і навпаки. Відсутність вимоги персоналізації клієнта, зберігання документації по здійснених операціях спрощують процедуру конвертації;

- можливість відкривати рахунки в необмеженій кількості без прив'язки до конкретної особи, повна анонімність клієнтів унеможлиблює контроль за здійсненими трансакціями та особами, які їх здійснюють;

- використання інструментів (анімайзерів), які не дають можливості відстежити дії кожного клієнта, залишають не поміченим дії клієнтів (в т.ч. протизаконні).

Основними суб'єктами реалізації відмивання грошей шляхом використання криптовалюти можуть бути учасники так званого віртуального підприємництва [3, с. 24]. Типова схема відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом із використанням віртуальних валют передбачає таку послідовність: обмін доходів, отриманих злочинним шляхом на віртуальну валюту; створення віртуальної юридичної особи, яка у якості оплати за товари та послуги приймає віртуальні валюти; придбання продуктів або послуг у власної юридичній особи, шляхом анонімного переказу віртуальної валюти; конвертація віртуальної валюти у національну.

Як зазначається у доповіді Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), «віртуальні валюти, є потенційно вразливими з точки зору їх незаконного використання з метою відмивання грошей і фінансування тероризму по-багатьом з причин... вони можуть забезпечити більш високу ступінь анонімності в порівнянні з традиційними способами безготівкових платежів, а також вони можуть забезпечити можливість здійснення анонімних переказів, якщо особи відправника і одержувача не встановлені належним чином» [4, с. 22].

У 2019 р. FATF опублікувала Керівництво з ризик-орієнтованого підходу до віртуальних активів та постачальників послуг із переказу віртуальних активів [5]. Цей документ призначений для сприяння виконавчим органам країн у розумінні сутності віртуальних активів, а також допомоги у виробленні регулятивних і наглядових заходів щодо діяльності, пов'язаної з віртуальними активами, провайдерами послуг у сфері віртуальних валют [5].

Отже, умови функціонування віртуальних валют надають безліч можливостей для незаконних операцій із відмивання коштів. На сьогодні в Україні законодавчо не врегульовано обіг віртуальних активів. Проте Україна

здійснює кроки до поступової імплементації міжнародних антилегалізаційних норм у вітчизняне законодавство.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про віртуальні активи». Дата реєстрації 11.06.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>
3. Подчасова П. Т. Віртуальні підприємства як сучасна форма організації виробництва. *Збірник наукових праць МННЦ ІТІС*. 2009. Вип. 14. С. 24–45.
4. Звіт ФАТФ віртуальні валюти. Ключові визначення і потенційні ризики в сфері ПБК / ФТ. 2014. 32 с.
5. Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. FATF. Paris, 2019. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Guidance-RBA-virtual-assets.ht>

Гринишин Г. М.,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування,
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького*)

МОНІТОРИНГ НАДХОДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ

Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних й закордонних інвесторів. Охарактеризувати інвестиційний клімат нашої держави можна за допомогою світових кредитних та інвестиційних рейтингів, в яких проаналізовано основні ключові фактори ведення бізнесу з погляду іноземних інвесторів та аналітиків.

Наукова розробка порівняльних оцінок інвестиційного клімату, чи інвестиційної привабливості, регіонів(країн світу) є відносно молодою, а її історія налічує близько 40 років.

Серед перших досліджень у цій сфері були наукові розробки представників Гарвардської школи бізнесу, коли в основу оцінювання була поклали експертну шкалу, яка базувалася на вивчені таких характеристик: інвестиційного законодавства як для іноземних, так і для національних інвесторів; можливостей ввезення капіталу; стійкості національної валюти; політичної ситуації в країні.

Одним із найвпливовіших міжнародних рейтингів є оцінювання інвестиційної привабливості країн розроблене конференцією ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) і яке складається з рейтингів країн за двома показниками:

1. Індекс залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Performance Index);
2. Індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Potential Index).

На основі результатів ранжування ЮНКТАД щорічно публікує доповідь стосовно міжнародних інвестицій.

Не менш важливим є рейтинг Світового економічного форуму, який щорічно проводить світовий огляд конкурентоспроможності та оприлюднює індекс конкурентоспроможності країн (Global Competitiveness Index, GCI).

Рейтинг конкурентоспроможності заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів опитування керівників компаній, яке проводиться за підтримки мережі партнерських організацій. Індекс глобальної конкурентоспроможності було розроблено для Світового економічного форуму професором Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіном і вперше було опубліковано у 2004 році.

Міжнародна фінансова корпорація формує рейтинг країн за простотою ведення бізнесу, оцінюючи держави за десятьма показниками: нескладність реєстрації бізнесу; одержання ліцензій і дозволів; наймання працівників;

реєстрація прав власності; легкість одержання кредитів; захист прав інвесторів; сплата податків; зовнішня торгівля; виконання контрактів; закриття бізнесу.

Рейтинг ступеня економічної свободи країн, який визначає американський аналітичний центр Heritage Foundation, складається за 50 аналітичними параметрами, розподіленими на десять категорій економічної свободи: торговельна політика; податкове навантаження; ступінь втручання держави в економіку; монетарна політика; інвестиційний клімат; стан банківського і фінансового ринків; заробітна плата та ціни; захист власності; законодавство і ступінь організації ринку.

Індекс сприйняття корупції (англ. Corruption Perceptions Index, CPI) – щорічний рейтинг країн світу, який укладає організація Transparency International з 1995 року. Країни у рейтингу впорядковані за показником рівня корупції, який базується на оцінках підприємців та аналітиків за десятибальною шкалою.

Важливу роль в оцінці інвестиційного іміджу держави відіграють також кредитні рейтинги міжнародних агенцій Moody's, Standart and Poor's, Fitch, Rating and Investment Information. В основі системи оцінювання цих агентств лежать різні позначки, що базуються зазвичай на перших чотирьох літерах латинської абетки, які вказують класи від AA до CCC. Поруч із категорією вказується прогноз його зміни найближчим часом, який може бути позитивним, негативним або стабільним.

Найвідомішими авторитетними системами оцінок інвестиційного клімату є рейтинги Institutional Investor, Euromoney Institutional Investor та Business Environment Risk Index (BERI).

Рейтинг Institutional Investor – це насамперед оцінка кредитоспроможності країн. Його складають за участю експертів ста провідних міжнародних банків.

Рейтинг Euromoney базується на дослідженні трьох груп індикаторів: 1) ринкових – 40 %; 2) кредитних – 20 %; 3) політико-економічних (політичний ризик, економічне становище та прогноз економічного розвитку) – 40 %.

В Україні ж поки існує один загально визнаний рейтинг інвестиційної привабливості регіонів, розроблений у 1995 р. І. Бланком у співпраці з інвестиційною компанією "Омега-Інвест".

Перешкодами низької інвестиційної активності є політична нестабільність в країні, війна на Сході, анексія Криму, недосконала нормативно-правова база, нестабільна податкова та фінансово-кредитна систем, низький захист іноземного інвестора, нерозвинена інвестиційна інфраструктура; диспаритет цін; незадовільний фінансово-економічний стан підприємств, високий рівень зносу основних засобів на підприємствах.

Список використаних джерел

- 1.Тринько Р. І., Біляк Н.І. Діагностика інвестиційних процесів в аграрній сфері: теорія, методика, практика : монографія. Львів, 2006. 230 с.
- 2.Москвін С.О. Характеристика інвестиційного клімату в Україні та перспективи його покращення . *Пріоритети*. №2, 2010. С. 2-8

Довба М. О.,
провідний фахівець відділу планування,
організаційно-аналітичної роботи та контролю,
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ФІНАНСОВА РОЗВІДКА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Світ стурбований активізацією темпів зростання тіньової економіки загальнопланетарного масштабу та намагається координувати свої зусилля в боротьбі з нею, застосовуючи нові форми і методи протидії. З цією метою утворений міжурядовий орган, який визначає стандарти і розробляє політику з метою боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням міжнародного тероризму та розповсюдження зброї масового знищення – FATF.

В Україні фінансову розвідку було засновано ще у 2002 році, але країна з 2002 до 2004 року перебувала у «чорному списку» FATF, а потім знову

потрапила туди в 2010 році, проти неї діяли навіть каральні санкції. Перебування країни в чорному списку напряду впливає на її банківську систему і міжнародну торгівлю. Будь-які платежі, відправлені на рахунки банків країни, яка знаходиться в цьому списку, обов'язково потрапляють під підозру і їх виконання може бути зупинене.

Нещодавно Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (Moneyval) підвищив рейтинг України з "частково відповідає" до "високого ступеня відповідності" за окремими напрямками. Але навіть таким зрушенням рано радіти, адже комітет не задовольнили показники України за чотирма іншими напрямками: фінансові санкції, пов'язані з тероризмом та з розповсюдженням відмивання грошей. Також Moneyval не подобається регуляторна база та контроль професійної діяльності, яка не пов'язана з фінансами, та ведення національної статистики у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Тобто якщо Україна найближчим часом не удосконалить своє законодавство за цими чотирма напрямками, ми знівелюємо зусилля нашої фінансової розвідки та ризикуємо знову опинитись у "сірій зоні" або ж взагалі знову потрапити до чорного списку FATF а це завдасть значного удару економіці країни — зменшаться іноземні інвестиції, збільшиться ціна позик для держави та бізнесу, постраждають прямі і портфельні інвестиції українських компаній. Іноземні банки посилять перевірки українського бізнесу. Українським компаніям доведеться постійно доводити легальність своїх коштів не тільки в Європі, а й в усьому світі. Також складно буде відкрити рахунок у міжнародному банку - доведеться проходити безліч перевірок, які займатимуть багато часу. Транзакції відбуватимуться довше, і як наслідок, бізнес, який працює на міжнародному ринку, втрачатиме гроші.

Крім того, міжнародні банки можуть обмежити перелік послуг, які надаватимуть своїм клієнтам в українських філіях. На простих українцях сірій список також позначиться, хоча можна буде розраховуватися картками

за кордоном, бо такі операції проводяться через міжнародні платіжні системи, але відкрити рахунок за кордоном навряд чи вдасться.

В довгостроковій перспективі це торкнеться кожного. Тому що, якщо у нас не працюватимуть міжнародні правила, Україні буде дуже складно залучати інвестиції, працювати на ринках інших країн, і це призведе до погіршення економічної ситуації держави загалом. Україні слід прислухатися до сорока Рекомендацій і восьми Спеціальних Рекомендацій FATF, які були визнані Міжнародним валютним фондом та Світовим банком як міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів і фінансового тероризму.

Уряд нашої держави уповноважив Державну службу фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг), яка підпорядкована Міністерству фінансів України, координувати фінансову розвідку і надав їй серйозні повноваження, а саме:

- подавати до правоохоронних та розвідувальних органів матеріали у разі наявності достатніх підстав вважати, що фінансова операція або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;

- брати участь у міжнародному співробітництві з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, зокрема здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав; забезпечує співробітництво з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та іншими міжнародними організаціями тощо;

- розробляти проекти нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, зокрема щодо визначення порядку надання Держфінмоніторингу інформації про відстеження (моніторинг) фінансових операцій особи, операції якої стали об'єктом фінансового моніторингу;

проведення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу і т.д;

- погоджувати в установленому порядку проекти нормативно-правових актів суб'єктів державного фінансового моніторингу з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

- вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму і в разі виявлення порушення таких вимог вживає заходів, передбачених законом, а також повідомляє про це орган, що здійснює нагляд за такими суб'єктами первинного фінансового моніторингу;

- забезпечувати координацію діяльності держорганів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

- забезпечувати ведення обліку інформації про фінансові операції, що стали об'єктом фінансового моніторингу; узагальнених матеріалів та додаткових узагальнених матеріалів, наданих правоохоронним органам, а також прийнятих за результатами їх розгляду правоохоронними органами процесуальних рішень; інформації про конфісковані активи та активи, на які накладено арешт, під час кримінальних проваджень тощо.

Вирішуючи актуальні проблеми пов'язані із захистом прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, фінансова розвідка забезпечує економічну безпеку держави, намагається ліквідувати існуючі загрози щодо високого рівня тінізації та офшоризації національної економіки.

Експерти Інституту соціально-економічної трансформації стверджують, що на відміну від інших країн, структура тіньової економіки в Україні

не сконцентрована у сфері незареєстрованого підприємництва або дрібних послуг та торгівлі. Наймасштабніші інструменти ухилення від сплати податків застосовуються в Україні великими підприємствами, які домінують у своїх галузях і зазвичай мають політичний захист та імунітет від контролю фіскальних і правоохоронних органів. Річні обсяги й вплив на державний бюджет України головних схем ухилення та уникнення від оподаткування щорічно становлять:

- офшорні схеми від 130 до 220 млрд грн.;
- зарплати в конвертах від 58 до 231 млрд. грн;
- сірий імпорт (контрабанда) від 226 до 320 млрд. грн;
- заниження оборотів ФОП 130-156 млрд. грн;
- конвертаційні центри 60-90 млрд. грн;
- скрутки 120-180 млрд. грн;
- тіньовий ринок землі, надр 80-110 млрд. грн;
- інші схеми 60-100 млрд. грн.

Загальні тенденції тіньової економіки коливаються в межах 30 відсотків від обсягу офіційного ВВП.

Зважаючи на негативний вплив на економіку країни податкових злочинів та відмивання коштів, наслідком чого є втрати бюджету та неспроможність країни до формування збалансованого бюджету, а також поширення обсягів таких злочинів та масштабність використання специфічних схем, Держфінмоніторингом вживаються заходи для мінімізації встановлених загроз та ризиків, але вони недостатні. У тісній співпраці з державними та правоохоронними органами, а також суб'єктами первинного фінансового моніторингу виявляється діяльність суб'єктів, які надають «послуги» зі штучного формування податкового кредиту реальному сектору економіки, а також легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Крім того, спостерігається тенденція до залучення як інструменту фізичних осіб – підприємців та неприбуткових організацій для зменшення податкового навантаження юридичних осіб зі сплати податків. При цьому, неприбуткові організації можуть використовуватись як пряме джерело прибутку

і як прикриття переміщення коштів в Україні та між країнами в складних схемах із відмивання коштів та фінансування тероризму, а також для прикриття незаконної діяльності інших суб'єктів.

З кінця 2019 року широкого використання набули схеми «зустрічних потоків» та «скруток», в яких ухилення від сплати податків здійснюється через так звані «скрутки», а до створення можливості розрахунків з таким «мережевим маркетингом відповідних послуг» залучені торгівці тютюновими, алкогольними виробами та підприємства оптово-роздрібною торгівлі, які «продають» необліковану готівку. Необхідно зазначити, що так званий «продаж» необлікованої готівки здійснюється поза банківською системою, що значно ускладнює її виявлення. Держфінмоніторингом з врахуванням інформації, отриманої від правоохоронного органу, виявлено схеми:

- спрямовані на ухилення від сплати податків шляхом формування фіктивного податкового кредиту, а також відмивання коштів із застосуванням механізму проведення «зустрічних потоків»;

- незаконного формування податкового кредиту і отримання бюджетного відшкодування ПДВ шляхом проведення удаваних господарських операцій з постачання сільськогосподарської продукції та відмивання коштів;

- діяльності професійної мережі, до складу якої входять фіктивні компанії, що надають послуги сприяння в ухиленні від сплати податків, а також відмиванню коштів;

- можливого ухилення від сплати податків та розкрадання коштів державних підприємств вугледобувної промисловості під час закупівлі витратних матеріалів;

- заволодіння коштами підприємства енергетичної галузі країни та формування штучного податкового кредиту без фактичного постачання товару з подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку для передачі замовнику послуг;

- надання послуг ухилення від сплати податків шляхом формування штучного податкового кредиту професійною мережею з відмивання коштів.

Масового розповсюдження набули схеми, пов'язані з ухиленням від сплати податків через організацію «карусельного» механізму незаконного вивезення товару та неповернення валютної виручки або здійснення імпорتنих операцій без фактичних розрахунків за постачання товарів.

Однак, за останні роки схеми вчинення податкових злочинів та відмивання коштів від таких злочинів зазнали суттєвих змін, зокрема, спостерігається значне зменшення кількості «класичних» конвертаційних центрів, у яких отримання готівки для вигодонабувачів злочинних схем відбувається через банківські установи. Зазначене зменшення обумовлено, насамперед, жорсткими законодавчими нормами щодо відповідальності банківських установ за участь у схемах відмивання злочинних доходів та активною роботою державних (правоохоронних) органів. Так звані «класичні» конвертаційні центри (за комісію від 4% до 10%) забезпечують готівковою тіньову економіку (переведення безготівкових грошових коштів у готівку), зарплатню у конвертах, проведення господарських операцій поза обліком, а також надають послуги зі спотворення/маніпуляції первинними документами та податковими накладними (йдеться про фіктивне постачання відсутнього товару або послуги).

Аналіз схем відмивання злочинних доходів, виявлених Держфінмоніторингом та правоохоронними органами, показує, що до таких схем активно залучаються фізичні особи та фізичні особи – підприємці, визначні основні схеми ухилення від сплати податків та встановлено основні інструменти, що використовувались у схемах податкових злочинів та відмивання коштів, встановлені індикатори підозрілих господарських та фінансових операцій.

У 2020 року Держфінмоніторингом направлено до правоохоронних органів 1036 матеріалів (з них 607 узагальнених матеріалів та 429 додаткових узагальнених матеріалів). У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів та з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 76,2 млрд гривень. На превеликий жаль, через заангажованість правоохоронної та судової системи не всі збитки завдані державі відшкодовуються у повному обсязі, особливо

недосяжні оборудки в офшорних компаніях. На мою думку, без політичної волі керівництва держави успішність діяльності фінансової розвідки буде і надалі розбиватися на рівні досудового слідства та в судах.

Масштаби тіньового сектору економіки та її складової – незаконної мінімізації сплати податків, залишаються однією з найсерйозніших проблем нашої держави. За рахунок зміцнення фінансової розвідки можливо досягнути усунення податкових загроз та ризиків. Тому оцінка ризиків, а також розробка заходів щодо їх попередження або зниження є чи не найвідповідальнішим етапом організації наповнення бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів, зміцнення економічної безпеки держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної податкової служби. URL [https://cabinet.tax.gov.ua/ registers](https://cabinet.tax.gov.ua/registers).
2. Загальнодоступний довідковий ресурс Державної податкової служби. URL: <https://zir.tax.gov.ua/main/index/stavki>.
3. Реєстр заяв про повернення суми бюджетного відшкодування є публічним та розміщений на вебсайті Державної податкової служби України. URL: [https://cabinet.sfs.gov.ua/ registers/vat-refund](https://cabinet.sfs.gov.ua/registers/vat-refund).
4. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>
5. Буткевич С. А. Легалізація злочинних доходів і корупція: реальні та потенційні загрози. *Правничий часопис Донецького університету*. 2013. № 2. С. 135-142.
6. Рымарук А.И. Отмывание грязных денег Международные и национальные системы противодействия / А.И. Рымарук, Ю.М. Лысенков, В.В. Капустин, С.А. Синянский. К.: Юстініан, 2003. С. 544

Завербний А.С.,
професор кафедри зовнішньоекономічної та
митної діяльності,
доктор економічних наук, професор
(*Національний університет*
«Львівська політехніка»)

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ

Беззаперечним є те, що загроза відмивання доходів, які були отримані від незаконної діяльності сьогодні набула всесвітнього (глобального) масштабу. Міжнародне співтовариство визнало, що вона руйнує економічну, соціальну, політичну безпеку кожної із країн та світу загалом. Саме тому дана проблема вимагає від держав активного та спільного вжиття узгоджених заходів. При чому боротьба із даним загрозливим явищем, має відбуватися одночасно і на національному, і на міжнародному рівнях. Проблематикою міжнародного співробітництва України у сфері фінансового моніторингу займаються багато науковців, зокрема Акімова О.В. [1], Буткевич С.А. [2], Комісаров О.Г. [3], Скрипка О.Ю. [3], Собакарь А.О. [3] та інші. Дещо менше досліджено проблематику міжнародного співробітництва України у сфері фінансового моніторингу з точки зору перспектив, проблем за умов євроінтегрування України.

Фінансовий моніторинг задля протидії легалізуванню незаконних доходів повинен виступати однією із найважливіших функцій держуправління кожної країни. Адже процес легалізування доходів, які є отриманими злочинним шляхом призводить до різкого зниження рівня економічного росту, погіршення інвестиційного клімату через відволікання/вилучення із грошового обігу коштів, ухилення від податків, привласнення бюджетних коштів тощо, зниження іміджу країни.

Рівень прозорості фінансової сфери, запобігання невикористанню її для здійснення різних фінансових злочинів, маніпулювань тощо обумовлюють

надійність, стабільність кредитно-фінансової системи певної країни, визначають рівень її інвестиційної привабливості, економічної безпеки. Це передусім напряму залежатиме від рівня ефективності системи фінансового моніторингу.

Реформування, розвиток економіки України, спрямовані на євроінтегрування, зумовлюють запровадження комплексу заходів задля подолання, запобігання в майбутньому явищ, що є пов'язаними із тривалою, затяжною економічною кризою та перш за все високим рівнем криміналізації, тінізації нашої економіки.

Історія ж міжнародних взаємовідносин України із міжурядовою організацією із розроблення фінансових заходів для боротьби із відмиванням грошей, які отримані злочинними шляхами (FATF) розпочалася відразу після здобуття країною незалежності. Передусім проблемами виступали наступні: недостатнє використання нашою країною інструментарію для протидії корупції, легалізуванню/відмиванню злочинних доходів тощо. З 1991 р. економіці України був притаманний надто високий рівень тінізації («тіньовий» ВВП становив 70 %), монополізування, криміналізування економіки тощо. На жаль, значна частина проблем залишилася невирішеною і до сьогодні

Тому, як показало дослідження, перспективні напрями для ефективного розвитку системи фінансового моніторингу в Україні є наступними:

- подальше уніфікування та адаптування до європейських норм і регламентів термінології у нормативно-правових актах країни щодо запобігання, протидії легалізуванню/відмиванню доходів, що одержані злочинним шляхом, фінансуванню тероризму;
- корегування задля визначення особливостей угод із урахуванням системи фінансового моніторингу, кількісних індикаторів/показників даних угод;
- підвищення рівня ефективності взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України [5] зі всіма суб'єктами держфінансового моніторингу (передусім банківського, правоохоронного сектору тощо);

- удосконалення, адаптування чинного законодавства нашої країни до міжнародних (в т.ч. європейських) норм і стандартів, враховуючи їх постійну динаміку;

- на мікрорівні суб'єктам фінансового моніторингу потрібно пильно вивчати ситуацію стосовно партнерів, зокрема заздалегідь отримуючи від них інформацію щодо бенефіціарів, походження коштів та ін., отримувати завчасну згоду від уповноважених банків стосовно на проведення операції за участю іноземних контрагентів, формувати резерви для покриття потенційних збитків тощо.

Список використаних джерел

1. Акімова О. В. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в Україні. Ефективна економіка № 12, 2015. [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5562>

2. Буткевич С. А. Фінансовий моніторинг: зарубіжний досвід та українська модель: Сімферополь: КРП «Вид-во «Кримнавчпеддержвидав», 2012. 314 с.

3. Комісаров О.Г., Скрипка О.Ю., Собакарь А.О. Первинний фінансовий моніторинг у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму : монографія / Комісаров О.Г., Скрипка О.Ю., Собакарь А.О. – Дніпропетровськ, 2015. – 184 с.

4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX

5. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України <https://fiu.gov.ua/>

6. The Financial Action Task Force (FATF). <http://www.fatf-gafi.org/>.

Карапетян О.М.,
доцент кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
кандидат економічних наук, доцент
*(Західноукраїнський національний
економічний університет)*

ІМПЕРАТИВИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

З метою виявлення та розслідування економічних правопорушень постає необхідність у всебічному й структурованому дослідженні деструктивних процесів, які виникають у сфері економічної діяльності під впливом кримінальних правопорушень. Зазначене дасть змогу ефективно протидіяти загрозам у фінансово-економічній сфері. Ефективним засобом у виконанні окреслених завдань є інститут фінансових розслідувань, який посідає одне з чільних місць у системі протидії економічній злочинності та забезпеченні економічної безпеки [1].

Дефініція «фінансові розслідування» має різні визначення, тому систематизувавши різні підходи приходимо до розуміння, що «фінансові розслідування» можна розглядати, як вивчення, дослідження, збирання та систематизація інформації щодо економічної злочинності, з метою виявлення, фінансових операцій, що є протиправними діями, та можливість здійснити заходи по їх припиненню.

Таке формулювання побудоване на результатах дослідження вказаних в (табл.1.). Проведення фінансових розслідувань потребують багато часу та досвіду для досконалого здійснення вказаних завдань. Основна ціль фінансових розслідувань – мінімізувати і викоринити економічну злочинність (незаконне привласнення та розтрати активів, невігідних для компанії закупівлі і продажі, а також виявлення ухилення від сплати податків, шахрайство, корупційні прояви); мета – протидія економічній злочинності (фінансовим злочинам); і предмет фінансових розслідувань – фінансова складова злочинної діяльності [2].

Систематизація розуміння дефініції «фінансові розслідування»

Автор	Сутність даного поняття за джерелом
С. С. Чернявський, О. Є. Користін і В. А. Некрасов	У загальному значенні фінансові розслідування тлумачать як збирання, закріплення, усебічний розгляд, вивчення фінансової звітності та відстеження фінансових операцій, що спрямовані на виявлення протиправних діянь, пов'язаних з отриманням, використанням або розподілом фінансових ресурсів, наприклад, підробка цінних паперів, відмивання грошей, шахрайство з кредитними картками, порушення податкового законодавства.
С.І. Лепський	Під фінансовими розслідуваннями розуміють дослідження фінансової інформації з метою виявлення й розслідування злочинів, що містять фінансову складову.
К. А. Кондратьєва, А. Р. Горюнов	В юридичному аспекті – кваліфікація конкретного порушення, вивчення законодавства щодо уникнення відповідальності за вчинення порушень тощо; в криміналістичному аспекті – процес збору, закріплення та вивчення матеріалів (доказів порушень), методологія та методика збору, закріплення й вивчення матеріалів (доказів порушення)

*Складено автором самостійно

В Україні фактично не розроблено жодної нової методики аналізу фінансової інформації з метою боротьби зі злочинністю. Тому створення механізму фінансових розслідувань є складним завданням. Для успішного вирішення поставлених завдань необхідні не тільки адаптація до вітчизняних умов зарубіжного досвіду, а й спільні зусилля представників правоохоронних органів.

Детально тлумачення змісту та особливостей фінансових розслідувань наведено у Звіті FATF (ФАТФ) «Керівництво ФАТФ з фінансових розслідувань: оперативні питання» (2012), де зазначено, що фінансове розслідування містить збирання, зіставлення та аналіз усієї наявної інформації з метою сприяння кримінальному переслідуванню та позбавлення злочинців їх доходів та засобів вчинення злочину [3].

У США діяльність правоохоронних органів максимально наближена до фінансової сфери. Так, Міністерство фінансів США (Department of the Treasury), крім типових для фінансових відомств завдань, наділене функціями щодо боротьби з фінансовими злочинами та фінансуванням тероризму. У структурі Мінфіну США існує Служба внутрішніх доходів (Internal Revenue Service, IRS) з

мережею підрозділів, що займаються виявленням та розслідуванням фінансових злочинів (IRS Criminal Investigation), і Служба по боротьбі з тероризмом і фінансової розвідки (Office of Terrorism and Financial Intelligence, TFI) [1].

На сайті Служби внутрішніх доходів Міністерства фінансів США висвітлено зміст фінансових розслідувань як практичної діяльності: «Фінансові розслідування ґрунтуються на спеціалізованому аналізі документів. До таких документів належать облікові записи, банківська інформація, дані про нерухомість, які показують рух грошових коштів. Серед усіх органів, які в США залучені до фінансових розслідувань, особливу увагу привертає Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN) [1].

Важливу роль у діяльності Фінансової гвардії Італії та Служби з протидії організованій злочинності Великої Британії відіграє аналіз фінансової інформації, що здійснюється як на стадії виявлення, так і на стадії розслідування злочинів. Досить влучним є зауваження представника Фінансової гвардії Італії стосовно того, що поширення діяльності організованої злочинності у сферах, що приносять чималі доходи, наявність величезних фінансових ресурсів і перерозподіл їх у найбільш вигідні галузі ринку надали цьому явищу характерні риси мультинаціональної корпорації, цілі якої зазнали змін у зв'язку з більш глобальними інтересами, але без урахування інтересів суспільства.

У травні 2021 року на виконання закону Кабінет міністрів утворив БЕБ як центральний орган виконавчої влади. Його діяльність буде спрямовуватися та координуватися урядом. Новий орган замінить податкову міліцію та забере частину повноважень СБУ. 22 вересня Верховна Рада відклала ліквідацію податкової міліції та запуск Бюро економічної безпеки на два місяці – до 25 листопада [4]. Прийняття закону про створення органу з фінансових розслідувань є частиною міжнародних зобов'язань України. Зокрема, це передбачено Меморандумом про економічну та фінансову політику з МВФ та Меморандумом про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та ЄС як Кредитором (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги ЄС).

Напрями покращення побудови ефективної системи фінансових розслідувань відображені у таблиці 2.

Таблиця 2

Напрями покращення побудови ефективної системи фінансових розслідувань

Проблеми та шляхи їх вирішення за допомогою удосконалення роботи правоохоронних структур	
Міжвідомчої взаємодії та співробітництва з структурами державної влади, правоохоронними та наглядовими органами	Налагодити шляхи міжнародного співробітництва під час кримінального провадження з структурами США FinCEN та підтримка від компаній forensic.
Неспроможність кваліфіковано підготувати майбутніх професіоналів в сфері фінансових розслідувань	Створити умови для підготовки необхідних кваліфікованих працівників.
Сучасний стан боротьби з фінансовими злочинами	Створення органу з чітко визначеними повноваженнями й підслідністю щодо розслідування злочинів у економічній, фінансовій та податковій сферах.
Проблеми правового та організаційного забезпечення фінансових розслідувань	Додатково чи окремо створити підрозділи в прокуратурі та судах які будуть відповідати і контролювати процес фінансових розслідувань. Згідно законодавства чітко виокремити підслідність органу.
Доцільність фінансування структурних підрозділів, що здійснюють фінансові розслідування	Звернути увагу та посилити контроль на доцільність фінансування структури в залежності від її потреб та затрачених на виконання завдань коштів.

Отже, фінансові розслідування є невід’ємною складовою загальної стратегії боротьби зі злочинністю, що ґрунтується на комплексних законодавчих засадах, у яких має бути відображено роль фінансового розслідування як невід’ємної частини роботи правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Андрійченко Ж. О. Сучасний стан та перспективи імплементації в Україні міжнародних стандартів із протидії відмивання доходів та фінансуванню тероризму. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції : монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. Харків: Ексклюзив, 2014. С. 170 – 179.

2. Карапетян О. Шахворост Р. До питання теоретико-методологічного забезпечення фінансових розслідувань. VI International Scientific and Practical

Conference January 14-16, 2021. London, Great Britain.

3. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 1124 IV. Офіційний вісник України. 2016. № 35. С. 157.

4. Про Бюро економічної безпеки України: закон України (із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 22 вересня 2021 року N 1774-IX. https://ips.ligazakon.net/document/view/t211774?an=9&ed=2021_09_22

Качмарик Т.
здобувач освітнього ступеня «магістр»
ОПП «Фінансова розвідка»
Науковий керівник:
Горбан І. М.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДРОЗДІЛАМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

Ефективність заходів щодо попередження та викриття злочинних дій у сфері фінансів, в першу чергу, визначається особливостями побудови національної системи фінансового моніторингу.

З метою об'єднання зусиль у протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму було створено ряд міжурядових організацій, основною метою функціонування яких є гармонізація національних систем фінансового моніторингу, міжнародний обмін досвідом у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму, підвищення кваліфікації працівників підрозділів фінансової розвідки країн-учасниць, міжнародний обмін інформацією.

Найбільш ефективну систему фінансового моніторингу мають Сполучені Штати Америки. Для США характерною є також велика кількість суб'єктів фінансового моніторингу (понад 20 000 лише банківських установ), серед яких провідне місце посідає підрозділ фінансової розвідки США (FinCEN). Робота FinCEN базується на принципах широкої міжвідомчої координації та тісно співпрацює з такими суб'єктами державного фінансового моніторингу, як: Федеральна резервна система, Міністерство фінансів США, Комітет з валютного контролю, Федеральне бюро розслідувань, Секретна служба. У разі порушення законодавства у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму адміністративну та/чи кримінальну відповідальність у США несуть не тільки злочинці, а й суб'єкти фінансового моніторингу [1].

Кримінальна ж відповідальність за легалізацію незаконних активів, у тому числі й з необережності, може становити штраф до 1 млн дол. США, позбавлення волі до 20 років, конфіскацію майна. Ефективність системи фінансового моніторингу в США визначається не тільки широкою міжвідомчою координацією та жорсткими адміністративними заходами, а й переліком сумнівних операцій, до яких відносять усі злочини у фінансово-кредитній системі.

Спеціальним підрозділом фінансової розвідки у Франції є TRACFIN, який підпорядковується Міністерству фінансів, а його діяльність є засекреченою. Особливістю системи фінансового моніторингу у Франції є те, що вона не має законодавчо закріплених вимог щодо надання інформації про фінансові операції в залежності від їх суми, а критеріями дослідження операцій на сумнівність є вмотивована підозра щодо фінансових операцій, які мають ознаки легалізації доходів, зокрема щодо коштів, які можуть мати відношення до незаконної торгівлі наркотиками, організованої злочинності, фінансування тероризму, шляхом вчинення шахрайських дій, корупції [2].

Особливу увагу протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму з метою забезпечення фінансової безпеки приділяють у Канаді. За

даними підрозділу фінансової розвідки Канади Financial Transaction and Report Analysis Center (FINTRAC) щорічний обсяг злочинних доходів в світі коливається в межах 590 млрд. – 1,5 трлн. доларів США. Тому повноваження FINTRAC щодо протидії легалізації незаконних доходів розповсюджуються на всі види фінансових злочинів, у тому числі торгівля наркотиками, фінансові махінації, ухиляння від сплати податків, корупція та інші (FINTRAC).

Основними джерелами інформації, що використовують в процесі фінансового моніторингу FINTRAC, є: добровільно надана інформація (59 %), повідомлення про підозрілі операції (13 %), профільні доповіді (5 %), інформація з відкритих джерел (3 %) та запити підрозділів фінансової розвідки (20 %) [3].

Тобто із всієї кількості отриманої інформації щодо відмивання злочинних доходів лише 13 % становить інформація, яку зобов'язані подавати фінансові установи та інші суб'єкти первинного фінансового моніторингу, що свідчить про високий рівень організації фінансового моніторингу та фінансової системи в цілому та високий рівень свідомості суб'єктів які ініціюють чи здійснюють фінансові операції.

Отже, зважаючи на проведені дослідження закордонного досвіду організації фінансового моніторингу підрозділами фінансової розвідки варто зазначити, що існує ряд переваг систем фінансового моніторингу в окремих країнах, які варто було б застосувати в Україні.

Зокрема, зважаючи на досвід США та Канади в Україні варто посилити міжвідомчу координацію органів, які здійснюють нагляд у сфері протидії легалізації злочинних доходів та створити закриту єдину інформаційну систему для обміну інформацією щодо легалізації доходів між ними, забезпечити ефективні механізми збереження отриманої інформації у таємниці. Такі механізми можна розробити за рахунок посилення адміністративної відповідальності уповноважених для роботи з секретною інформацією працівників як органів державного фінансового моніторингу, так і суб'єктів первинного фінансового моніторингу у вигляді штрафних санкцій та заборони обіймати керівні посади.

Список використаних джерел

1. Куришко О. О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 2 (10). С. 8-15.
2. Офіційний сайт TRACFIN
URL:<http://www.economie.gouv.fr/tracfin/interlocuteurs-tracfin>
3. Офіційний сайт Financial Transaction and Report Analysis Center URL : <http://www.fintrac.gc.ca/fintrac-canafe/definitions/money-argent-eng.asp>

Козій І.С.,

старший викладач кафедри фінансів та обліку,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СИСТЕМНІ ЧИННИКИ, ЩО СТРИМУЮТЬ ПРОЦЕСИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Формування європейської економіки в Україні з високим рівнем конкурентноспроможності та необхідністю забезпечення послідовного розвитку соціально-економічних складових суспільства вимагає зменшення частки тіньової економіки у структурі національної економіки.

Поверхнєве сприйняття тіньової економіки досить негативно впливає на реальну економіку, розвиток економіки та державне управління.

Заниження масштабів існуючої проблеми сприяє поглибленню тіньової економіки, а також виключає точну оцінку процесу легальної економіки, що призводить до значних помилок у визначенні макроекономічних показників і, відповідно тактичних та стратегічних розрахунків соціально-економічного розвитку країни.

За попередніми розрахунками Мінекономіки рівень тіньової економіки у січні-березні 2020 року склав 31% від обсягу офіційного ВВП, що на 1 в.п. менше за показник січня-березня 2019 року. У січні - березні 2021 року становив 30%

від обсягу офіційного ВВП, що на 1 в.п. менше за показник відповідного періоду 2020 року (рис. 1) [1].

Збереження тенденції до зниження тіньової економіки відбулося, не зважаючи на поширення негативних наслідків пандемії COVID-19 і зниження рівня реального ВВП на 1,3% за підсумком I кварталу 2020 року до відповідного кварталу 2019 року. Разом з тим, аналізуючи досвід попередніх криз, очікуваним було збільшення рівня тіньової економіки, адже в умовах значної невизначеності бізнес прагне зменшити ризики втрати ресурсів. Так, відбулось очікуване зменшення ділової та інвестиційної активності (як в середині країни, так і за її межами). Суттєво зросли збитки в економіці. Але, саме незвичний характер кризи, спричиненої поширенням пандемії та запровадженням карантинних заходів, визначило нетиповий характер динаміки тіньової економіки із так званими секторальними особливостями.

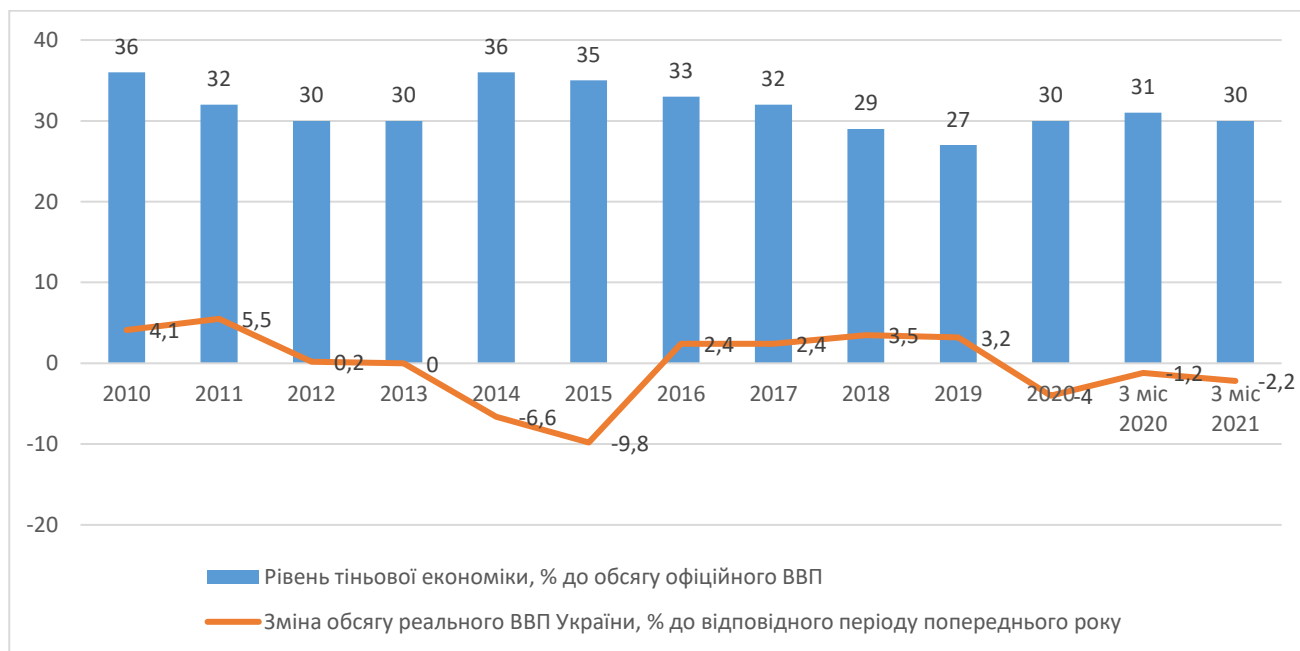

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до попереднього року)

Джерело: розрахунки Мінекономіки

Незначне зменшення рівня тіньової економіки відбулося на тлі адаптування суб'єктів економічної діяльності до перманентних умов карантин-

них обмежень, що тривають вже більше року. Підтвердженням цьому є покращення у звітному періоді (порівняно з січнем-березнем 2020 року) фінансових результатів діяльності підприємств та вияв бізнесом оптимістичних настроїв в очікуванні ділової активності підприємств у відповідь на сприятливу зовнішню кон'юнктуру та підвищення внутрішнього попиту.

Водночас слід зазначити, що поки що тенденція до зменшення рівня тіні є слабовираженою через природне бажання суб'єктів господарювання зменшити ризики втрати лімітованих ресурсів в умовах неординарних проявів коронакризи, що наразі залишаються непрогнозованими у часі.

Високою є ймовірність, що наслідками пригніченої під час пандемії та дії запроваджених карантинних протиепідемічних заходів загальної активності стали обмеження не лише діяльності суб'єктів у легальному секторі економіки, а й можливостей розширювати тіньові операції. Водночас є гіпотеза, що звуження можливостей з використання традиційних каналів тінізації призвело до появи нових, які охоплюються існуючими методами оцінки рівня тіньової економіки лише частково.

Слід водночас зазначити, що тенденція до зростання тінізації економіки формується, у першу чергу, через несприятливий інвестиційний та бізнес-клімат в країні. Натомість, позитивні очікування щодо умов ділової активності, а також щодо результатів запроваджуваних Урядом реформ стимулюють населення та суб'єктів господарювання до розширення діяльності у легальному секторі. При цьому сприятливі умови та належне інституційне середовище неможливо створити доти, доки не будуть подолані системні чинники, що стримують процеси детінізації економіки в Україні.

Основними серед них є:

- низький рівень захисту прав власності;
- недостатній рівень захисту інтелектуальної власності;
- низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку;

- недосконалість судової системи країни (основними вадами якої експерти визначають недостатню ефективність гілок судової системи), як наслідок, низький рівень довіри суспільства та інвесторів до неї;

- високий рівень корупції в країні;

- наявність територій, непідконтрольних уряду, утворених у ході збройного конфлікту на території країни, та, як наслідок, зростання «потенційних можливостей» для застосування схем контрабанди товарами.

Зменшення рівня тіньової економіки у січні-березні 2021 року, насамперед, є наслідком адаптування суб'єктів економічної діяльності до перманентних умов карантинних обмежень, а також часткової зміни моделей споживчої поведінки населення під час коронакризи.

Результатом сукупної дії специфічних чинників коронакризи стали, у тому числі:

- зменшення інтенсивності тінізації доходів на тлі пригніченої загальної активності економічних агентів з неекономічних причин;

- виникнення нових каналів тінізації при звуженні традиційних каналів, які наразі не охоплюються повною мірою окремими існуючими методами обрахунку.

Зазначені процеси засвідчують постійну зміну проявів тінізації, а відтак, необхідність постійного удосконалення як методів обрахунку, так і методів виявлення і подолання цього явища.

Список використаних джерел

1. Тіньова економіка. Загальні тенденції. URL: www.me.gov.ua

Кондюх О.Р.

здобувач освітнього ступеня «магістр»

ОПП «Фінансова розвідка»

Науковий керівник:

Висоцька І. Б.,

доцент кафедри фінансів та обліку

кандидат економічних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Протидія легалізації (відмивання) доходів, набутих злочинним шляхом за останні два десятиліття, стало однією з провідних масштабних проблем, над якою працюють багато країн світу. Легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом є одним із найбільш небезпечних видів злочинів, що призводить до економічного занепаду держави.

Проведення фінансового моніторингу є одним із ефективних способів регулювання вирішення цієї проблеми. Процес легалізації «брудних» грошей характерний для всіх форм організованої злочинності, що змінює хід прийняття економічних рішень, підриває довіру до фінансових установ, погіршує соціальні проблеми і, що найголовніше, сприяє розвитку корупції. На сьогодні Україні характерний високий рівень ризику щодо відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Причиною цього є високий рівень корупції, хабарництва, незареєстрована підприємницька діяльність, схильність до ухилення від сплати податків та інші.

Фінансовий моніторинг – це діяльність визначених законом суб'єктів з метою виявлення незаконних прибутків та запобігання фінансуванню тероризму. 28 квітня 2020 року набрав чинності Закон України «Про запобігання та припинення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) [1]. Національна система протидії відмиванню доходів,

отриманих злочинним шляхом була створена для забезпечення реалізації єдиної державної політики у цій галузі та є важливою складовою стратегії гарантування національної безпеки та захисту економічних інтересів України. Органом, уповноваженим боротися з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, є Державна служба фінансового моніторингу України. Система фінансового моніторингу складається з двох рівнів: первинного та державного [1]. Первинний фінансовий моніторинг здійснюється суб'єктами первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ), визначеними законодавством. Суть цього типу фінансового моніторингу полягає у перевірці діяльності громадян та суб'єктів господарювання, організаціями та компаніями, відповідно до антилегалізаційного законодавства. У разі виникнення підозри щодо певних фінансових операцій СПФМ повинні повідомити про це відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу. Тобто перший рівень фінансового моніторингу проводиться на рівні відносин «клієнт-фінансова (інша) установа».

Особливе і важливе місце в інституційній системі займають органи, що контролюють діяльність СПФМ, суб'єкти державного фінансового моніторингу. Другий рівень системи фінансового моніторингу складається з центральних органів виконавчої влади та Національного банку України.

Організація системи фінансового моніторингу в Україні наразі потребує вдосконалення [2]. Сьогодні вона діє переважно у напрямку виявлення фінансових операцій, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) злочинних доходів. Однак аналіз досвіду організації системи фінансового моніторингу в зарубіжних країнах вказує на низку переваг, впровадження яких в Україні сприяло б підвищенню ефективності національної системи фінансового моніторингу. Це, зокрема:

- віднесення до фінансових злочинів операцій із предикатними злочинами відмивання грошей;
- посилення міжвідомчої координації органів, які здійснюють регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;

- розширення джерел інформації Держфінмоніторингом шляхом підвищення рівня обізнаності населення;
- забезпечення ефективних механізмів збереження конфіденційності отриманої інформації та посиленню адміністративної відповідальності уповноважених працювати за її порушення;
- посилення відповідальності суб'єктів первинного фінансового моніторингу за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- посилення особистої відповідальності посадових осіб суб'єктів первинного фінансового моніторингу, який на сьогодні в Україні передбачає лише тимчасове відсторонення від посади;
- встановлення соціального контролю за легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом [3].

Отже, вдосконалення організації національної системи фінансового моніторингу сприятиме сприйняттю України на міжнародному рівні як надійного партнера у галузі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
2. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. Київ 2021. 76 с.
3. Баранов Р. О. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом як складова державної політики національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн.* 2014. № 9. С.160–164.

Копитко М.І.,
завідувач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
доктор економічних наук, доцент
Богуславська Л.М.,
аспірант кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПРОТИДІЯ ОФШОРИЗАЦІЇ ПОДАТКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Прагнення України інтегруватися до міжнародного економічного простору ставлять перед економічними агентами значні перешкоди, пов'язані із дестабілізуючим впливом процесів глобалізації і мегарегіоналізації на забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки. Серед найвагоміших варто виокремити фінансово-економічну й політичну нестабільність в державі, податковий тиск, зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, високозатратність виробництва, ризики неплатоспроможності та зниження фінансової стійкості, що призводить до неможливості належним чином протидіяти зовнішнім і внутрішнім викликам і загрозам та забезпечити оптимальний рівень економічної безпеки у фінансовій сфері.

Інтенсифікація та посилення домінуючого впливу процесів глобалізації, євроінтеграції та мегарегіоналізації сприяли створенню інтегрованої міжнародної фінансової системи, в якій змобілізовано значні обсяги ресурсів, додаткових можливостей та переваг, необхідних для стабільного розвитку країн світу. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку спостерігається ситуація, за якої зумовлюється нерівномірність несправедливості та нерациональність розподілу доступу до цих ресурсів і наявних сфер впливу, внаслідок чого окремі країни займають лідируючі позиції, одержуючи перевагу доступу до ресурсів, а більшість країн, до яких належить і Україна, обмежена в такому доступі, що сповільнює темпи їх соціально-економічного розвитку, престиж та імідж на міжнародній арені, а, відтак, і рівень фінансової безпеки.

Зважаючи на такі тенденції, виникає низка внутрішніх дестабілізуючих чинників, які негативно впливають на розвиток національної економіки й підприємництва, спричинюючи необхідність адаптації діяльності суб'єктів господарювання до нестійких умов зовнішнього й внутрішнього середовища, вчасного реагування на фінансово-економічні й політичні шоки та забезпечення оптимального рівня своєї фінансової безпеки, достатнього для здійснення ефективної протидії впливу деструктивним факторам, процесам і явищам. Водночас, пріоритетним завданням за таких умов є забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємств та забезпечення їх інноваційного розвитку на засадах модернізації методів, форм і способів ведення господарської діяльності.

Підвищена увага до умов функціонування, податковий тиск та інші негативні чинники спонукають суб'єктів господарювання до приховування реальних обсягів діяльності, до ухилення від сплати податків та ведення своєї діяльності поза офіційним сектором. Зазначені тенденції дестабілізують ситуацію у фінансовій сфері та сприяють успішному розвитку нелегального сектора, результати діяльності якого «відмиваються» з використанням офшорних зон. Стрімке зростання потреб і вимог суспільства, розвиток ІТ-сфери та інтеграція великих даних у нові самостійні галузі спрощують процедуру приховування таких капіталів, а з виведенням їх за межі країни суб'єкти господарювання отримують можливість одержання додаткового прибутку у більших обсягах. Внаслідок неправомірних дій, пов'язаних із ухиленням від сплати податків та необхідністю легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, інтенсифікуються процеси офшоризації національної економіки.

З метою ефективної протидії зазначеним дестабілізуючим явищам, основні зусилля необхідно спрямувати на достовірне, адекватне та найбільш повне оцінювання обсягів тіньового сектору й рівня офшоризації економіки, на створення оптимальних умов для ведення господарської діяльності, на належне законодавче і нормативно-правове забезпечення податкової сфери. Комплексна

реалізації запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової безпеки держави та суб'єктів господарювання.

Кос В. Р.

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
ОПП «Економічна експертиза, облік і аудит»
Науковий керівник
Марушко Н.С.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент,
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВПЛИВ НЕЛЕГАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Сьогодення ставить перед системою забезпечення економічної безпеки нові виклики та загрози, а саме виявлення впливу нелегальних фінансових потоків та економічний розвиток держави, регіону та підприємства. Нелегальні фінансові потоки походять від нелегальних видів діяльності, таких як злочинність і корупція, підривають функціонування систем правосуддя, зменшують надходження до державних бюджетів, розмивають базу оподаткування і послаблюють вплив державних інститутів, а також перешкоджають структурній трансформації стійкого економічного зростання.

Здатність досягати поставлених цілей сталого розвитку економічною системою стає крихкою, оскільки вона підривається нелегальними фінансовими потоками. Основна мета, поставлена в рамках Сталого розвитку до 2030 року [1, 2], підкреслює потребу в більшій мобілізації фінансових ресурсів, призначених для сталого розвитку, в тому числі через покращення потенціалу збору надходжень до державних бюджетів і збільшення ресурсів, які повинні бути направлені на інвестиції. Нелегальні фінансові потоки підривають ці наміри та напрями розвитку. Існуючі світові програми заходів щодо фінансуванню розвитку [2] закликають подвоїти зусилля для істотного зменшення нелегальних фінансових потоків, з тим щоб врешті-решт повністю їх усунути. Прогрес в

напрямку завдання Порядку 2030 [2], який виражає прагнення «значно зменшити приховані фінансові потоки», повинен вимірюватися індикатором, що висвітлений в Цілях сталого розвитку, а саме: 16.4.1: «Загальний обсяг вхідних і вихідних прихованих фінансових потоків (в доларах США в поточних цінах)». Цей показник зосереджений на транскордонних потоках задля оцінки обсягу прихованих фінансових потоків, які входять в країну або виходять з неї.

У 2017 році, коли Генеральна Асамблея ООН прийняла систему показників Цілей сталого розвитку, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД, UNCTAD) і Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC - United Nations Office on Drugs and Crime), як два координатори показника 16.4.1, розпочали методологічну роботу і консультації з розробки статистичних визначень і методів оцінки нелегальних фінансових потоків [2].

Відсутність оцінки статистичних даних щодо нелегальних фінансових потоків викликає невизначеність щодо обсягу і тенденцій прихованих потоків, того, як і де вони виникають і як вони впливають на сталий розвиток. Нелегальні фінансові потоки можуть суттєво відрізнятися в різних країнах і регіонах, і відсутність загальної системи робить їх оцінку складною.

Огляд наукової літератури та періодичних джерел показує, що існують відмінності в розумінні того, що являють собою нелегальні фінансові потоки, і як їх можна оцінювати: від оцінок схем відмивання грошей, які покладаються на банківську систему для приховування нелегального походження коштів, до макроекономічних оцінок, які порівнюють дзеркальну торгову статистику між країнами. Відсутність загального розуміння перешкоджає політичним заходам по боротьбі з нелегальними фінансовими потоками в національному контексті і узгодження спільних політичних цілей на міжнародному рівні [1, 2].

Зокрема, деякі наукові дослідження прирівнюють нелегальні фінансові потоки виключно до фальсифікації даних в торговельних операціях, в той час як торгове відмивання грошей - не єдиний метод прихованого переміщення грошей, і пропоновані статистичні оцінки страждають від спрощення припущень за джерелами даних і методів.

За визначенням, нелегальні фінансові потоки включають тільки приховані потоки. Однак, статистичні дослідження, проведені на сьогодні, показують, що емпірично проблематично розділити деякі практики, як, наприклад, ухилення від податків (нелегальне) і агресивне уникнути оподаткування (як правило, легальне, але вважається прихованим в академічній літературі). Не завжди можна очевидно визначити межу, за якою законне податкове планування стає шкідливим. Ймовірно, можна лише оцінити діапазон, як межу між законним і агресивним податковим плануванням, який був би методологічно конкретним. Такі невизначеності дозволяють зробити висновок про те, що нелегальні фінансові потоки мають багатогранну структуру та охоплюють різні сфери економіки. Тому, в цьому дослідженні проаналізуємо це поняття [2].

В широкому розумінні, під поняттям «нелегальні фінансові потоки» розуміють всі кошти нелегального походження, призначені або передані нелегальними засобами [2]. Загальновідомо, що нелегальні фінансові потоки складаються з кількох різних видів діяльності - відмивання грошей та фінансування тероризму, хабарництво та корупція, ухилення від сплати податків та відновлення активів. Відомо, що нелегальні фінансові потоки є міжнародними за своїм характером, існування глобальних правил має важливе значення для боротьби з ними, а також дає можливість забезпечити державам їх економічну безпеку. Це також означає, що є при формуванні шаблонів в області політичних заходів, постанов, законів та практики для боротьби з нелегальними фінансовими потоками, країни, які розвиваються, можуть отримати доступ до технічної підтримки та фінансування задля побудови дієвого контролю над ними.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків (BIS). URL: <https://www.bis.org/bcbs/membership.htm>.
2. Draining development?: controlling flows of illicit funds from developing countries/ edited by Peter Reuter. URL: [http:// https://www.tni.org/files/668150PUB0EPI0067848B09780821388693.pdf](http://https://www.tni.org/files/668150PUB0EPI0067848B09780821388693.pdf)

Костів С.С.

здобувач освітнього ступеня «магістр»

ОПП «Фінансова розвідка»

Науковий керівник:

Висоцька І. Б.,

доцент кафедри фінансів та обліку

кандидат економічних наук, доцент

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Трансформація вітчизняної економічної системи супроводжується нагромадженням тіньового капіталу, власники якого прагнуть його легалізувати. Як показують аналітичні дані, найчастіше з метою легалізації незаконно отриманих доходів використовуються банківські установи. Так, за результатами 2020 р. від банків взято на облік 98,94% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції [1, с. 18]. Таке значення показника можна пояснити тим, що банківські установи виступають у ролі своєрідних посередників між власниками тимчасово вільних коштів та тими, хто їх потребує, тому вірогідність залучення банків в кримінальні схеми є високою [2]. З метою попередження залучення банківських установ у легалізаційні схеми доцільно вивчити ризики та розробити шляхи їх нейтралізації.

Банківські ризики легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, за джерелами їх походження умовно можна на такі:

-ризик клієнта. Цей ризик виникає за умови встановлення відносин із клієнтом без проведення належної перевірки його документів, структури власності, особливостей професійної діяльності.

- ризик країни. Цей ризик виникає за умови встановлення банківською установою ділових відносин із клієнтами або ж іншими банківськими установами, що є громадянами або зареєстровані в державах, які не дотримуються або неналежним чином дотримуються антилегалізаційних міжнародних норм;

- ризик продукту. Даний вид ризику виникає у разі використання послуг або продуктів банківської установи з метою відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

З 28 квітня 2020 р. набрала чинності нова редакція Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон), який передбачає впровадження ризик-орієнтованого підходу та процедур виявлення підозрілих фінансових операцій. З метою виконання вимог Закону, Правління НБУ підготувало Постанову «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» (далі – Постанова), як передбачає механізм зниження ризиків банківських установ.

З метою зменшення ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, що виникає з боку клієнта, банківські установи запроваджують процедуру КҮС – «Знай свого клієнта» та ризик-орієнтований підхід.

Політика КҮС – «Знай свого клієнта» – це набір правил, що передбачають здійснення перевірок з метою протидії з незаконною діяльністю. Метою цих заходів є турботи про безпечне фінансове середовище, попередження та протидія відмиванню коштів та фінансування тероризму. Політика КҮС – «Знай свого клієнта» передбачає реалізацію таких процедур:

- ідентифікація клієнта за допомогою ідентифікаційних документів та перевірка адреси (місця реєстрації);

- оцінка фінансового стану клієнта та підтвердження джерел доходу;

- контроль фінансових операцій клієнта;

- оцінка ризиків легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, що виникають у ході співпраці з клієнтом.

Ризик-орієнтований підхід має ґрунтуватися на двоетапній оцінці ризиків та включати в себе:

- оцінку ризик-профілю банку, а саме виявлення та оцінку ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму (далі ВК/ФТ); аналіз наявних

заходів з управління ризиками ВК/ФТ для їх зниження (мінімізації); визначення ризик-апетиту банку у сфері протидії ВК/ФТ;

- оцінку ризик-профілю клієнта, тобто виявлення та оцінку первинного ризику ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтом; аналіз наявних заходів з управління ризиками ВК/ФТ для їх зниження (мінімізації) до прийняттого для банку рівня ризику ВК/ФТ (в межах ризик-апетиту банку у сфері ПВК/ФТ); оцінку залишкового ризику ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтом [4].

Управління банківськими ризиками легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, повинно відбуватися в такій послідовності: встановлення «точок ризику», збір та аналіз інформації про ризик, обрання методу управління ризиком, оцінка ризику, прийняття рішень, контроль за виконанням прийнятих рішень.

У ході діяльності банківських установ виникають ризиками використання банків з метою відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. З метою нейтралізації цих ризиків банки зобов'язані забезпечити належну організацію внутрішньобанківської системи ПВК/ФТ та проведення первинного фінансового моніторингу.

Список використаних джерел

1. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. К., 2021. 76 с.
2. Мордань Є.Ю., Діденко К.В. Виникнення ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у банківських установах. Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 22 червня 2020 р.) Херсон, 2020. С. 117-119.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

4. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова НБУ від 19.05.2020 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>

Ленчук О. С.
здобувач освітнього ступеня «магістр»
ОПП «Фінансова розвідка»
Науковий керівник:
Марушко Н.С.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент,
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ НАСЛІДКІВ ВІД ВІДМИВАННЯ КОШТІВ

Фінансовий моніторинг на сьогодні впровадив в практику для багатьох країн оцінку та мінімізацію ризиків в системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Загальновідомо, що фундаментальною методологічною основою для всіх країн є ризик-орієнтований підхід, який передбачає забезпечення відповідності заходів із запобігання або протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму ступеню виявлених ризиків. В даний час розроблена методологія оцінки ризиків в системі боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму на національному рівні недостатньо досліджена через новизну проблеми та обмежений практичний досвід. Більше того, не вивченими залишаються підходи до визначення наслідків від відмивання коштів на короткострокову та довгострокову перспективу.

Тому зацікавленість у вивченні і осмисленні механізму протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, як сукупності певних принципів, способів, послідовності дій, а також як інституційних заходів, спрямованих на запобігання та/або мінімізація ризиків, та підходів до оцінки наслідків, збільшується.

Разом з тим, на проблемі недостатнього дієвого ризик-орієнтованого підходу в сьогоднішній практиці наголошують експерти та бізнес-середовище.

Так, вимоги моніторингу над банківською та страховою діяльністю свідчать про те, що послідовне застосування правил може мати негативний вплив на законний бізнес. В той же час немає жодних ознак того, що зниження ризику приносить користь з точки зору запобігання відмивання грошей або фінансування тероризму, оскільки методи відмивання постійно розвиваються. Приватному сектору часто не вистачає інформації про нові тенденції та технології, щоб застосувати ризик-орієнтований підхід для оцінки законних операцій [1].

Як зазначає Європол, ризики відмивання грошей, ймовірно, зростуть під час впливу пандемії covid-19. У довгостроковій перспективі методів відмивання коштів, ймовірно, стане більше, та самі методи зміняться. Тому передбачається збільшення використання фіктивних компаній, трастів та відмивання коштів на основі торгівлі. Також з'являться нові загрози, які супроводжуються інноваціями у фінансових послугах [1].

Ефекти впливу через відмивання коштів можуть проявлятися як короткострокове зниження попиту, так і можуть нести довгострокові негативні соціальні, економічні та політичні наслідки. Світова практика узагальнює широкий спектр довгострокових та короткострокових наслідків відмивання коштів для економіки, суспільства та політичної сфери [2]. Узагальнення міжнародного науково-практичного досвіду оцінки ризиків відмивання коштів на національному рівні, дає змогу конкретизувати характеристику короткострокових наслідків їх прояву у такому розрізі:

- втрати для жертви (предикатного злочину) і вигоди для злочинця;
- спотворення споживання і заощадження;
- спотворення інвестицій;
- штучне зростання цін;
- недобросовісна конкуренція;
- зміни в імпорті та експорті;
- зміни у виробництві, доходах і зайнятості;
- зменшення доходів державного сектору;
- зміни попиту на гроші, валютних курсів та відсоткових ставок;

- зростання волатильності відсоткових ставок та валютних курсів;
- краща доступність кредитів;
- більший притік капіталу;
- спотворення економічної статистики [2].

На довгострокову перспективу мають вплив такі наслідки від відмивання коштів:

- загрози приватизаційним процесам;
- зміни у прямих іноземних інвестиціях;
- ризики для безпеки фінансового сектору, ліквідності;
- прибутки фінансового сектору;
- репутація фінансового сектору;
- забруднення нелегальним бізнесом легального
- зростання корупції і хабарництва;
- негативний / позитивний вплив на темпи зростання;
- підривання політичних інституцій та інститутів;
- підривання цілей зовнішньої політики;
- зростання рівня злочинності [2].

Вищенаведена інформація вимагає деталізованого аналізу коротко- та довгострокових наслідків відмивання коштів для економіки, соціуму та політичної сфери, що дасть можливість виявити деструктивний вплив на економічну, соціальну, політичну систему та дозволить застосувати ризик-менеджмент у сфері ПВК/ФТ.

Список використаних джерел

1. Commission staff working document impact assessment. Accompanying the anti-money laundering package: SWD(2021) 190 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=SWD:2021:190:FIN>
2. Методика Національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/3261718-dokumenti/metodika-naczionalnoji-oczinki.html>

Літвинчук С.П.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
ОПП «Фінансова аналітика»
Науковий керівник:
Висоцька І.Б.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ ФІСКАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Забезпечення фіскальної безпеки в сучасних умовах є надзвичайно актуальним. Насамперед це пов'язано зі активізацією процесів глобалізації, нестабільністю валютного курсу, а також політичними змінами і процесами діджиталізації [1].

Фіскальна безпека держави визначається як стан захищеності фіскальних інтересів держави, підприємств та громадян, здатність бюджетно-податкової системи своєчасно виконувати функції, адекватно реагувати на виклики, протидіяти ризикам і загрозам зовнішнього та внутрішнього характеру [2].

Серед загроз та ризиків фіскальній безпеці України необхідно виокремити такі:

- високий рівень корупції. Індекс сприйняття корупції в Україні у 2020 р. становив 33 бали. Такий показник дав можливість Україні посісти 117 місце із 180 [3];

- високий рівень тіньової економіки. У першому кварталі 2021 року рівень тіньової економіки становив 30% від офіційного ВВП, це 846 млрд. грн, а для порівняння за експертними оцінками понад 60% від ВВП [4];

- масові рейдерські атаки;

- зростання обсягів непродуктивного відпливу капіталу та подальший розвиток офшоризації економіки. За останні 15 років з України виведено приблизно 170 мільярдів доларів США [5].

Окреслені проблеми спонукають до здійснення дієвих заходів держави щодо забезпечення фіскальної безпеки. Найгучніше упродовж останнього періоду обговорюються події, пов'язані із офшоризацією [5]. За експертною оцінкою за останні два роки українські банки перерахували в офшорні зони 53 мільярди 397 мільйонів доларів США [5].

Досі чіткого визначення дефініції «офшоризація економіки» не існує, оскільки кожен дослідник та вчений трактують його по-різному. Офшорна зона – територія, яка має привабливий податковий режим та юридично закріплені низькі або взагалі відсутні податкові ставки. Офшорні зони є популярними через свої особливості до яких належать: спрощені умови ведення фінансової звітності та реєстрації, низький або відсутній податок на прибуток, немає обмежень на вивіз валюти, анонімне ведення бізнесу. Недоліком офшорних зон є неконтрольований відтік капіталу з країни, недоотримання доходів до бюджетів різних рівнів, відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

Всі вище названі причини вимагають ефективного проведення політики деофшоризації, що охоплюватиме комплексні заходи, законодавчі ініціативи, які спрямовуватимуться на протидію приховуванню доходів суб'єктів, які формально належать компаніям в офшорних зонах. За умови реалізації заходів деофшоризації економіки спостерігатимемо стабілізацію макроекономічного стану, активізацію інвестиційної діяльності та підвищення рівня національної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія. К.: Знання України, 2011. 299 с.

2. Фіскальна безпека України в умовах гібридної війни: виклики, ризики, загрози та напрями реагування (аналітична доповідь). URL:http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/fisk_bezpeka-a7841.pdf.

3. Україна піднялася в індексі сприйняття корупції. URL:<https://www.pravda.com.ua/news/2021/01/28/7281469/>

4. Тенденції тіньової економіки. URL:<https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=bbe40d7b-667e-46ab-8de4-c07c08bb4958>

5. У офшорах сховано понад 21 трильйон доларів. Україна – серед лідерів. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2012/07/23/6969332/>

6. Варналій З.С. Офшорні зони як виклики та загрози фінансовій безпеці України. *Фінансові послуги*. 2018. № 2. С. 2-6. 3.

Мартинюк В. П.,
професор кафедри адміністративного та
фінансового менеджменту,
доктор економічних наук, професор
(НУ «Львівська політехніка»)

ФІНАНСОВА РОЗВІДКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Україна, як і більшість цивілізованих, демократичних країн, що розбудовують ринкову економіку, намагається організувати дієву систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Адже саме ефективна діяльність системи державного фінансового моніторингу є важливим чинником забезпечення належного рівня економічної безпеки держави.

У вітчизняній теорії і практиці поняття “фінансовий моніторинг” часто ототожнюють з дефініцією “фінансова розвідка“, хоча фінансовий моніторинг є однією зі складових частин фінансової розвідки.

На законодавчому рівні зміст поняття “фінансова розвідка” не визначено. Проте п. 16, ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р., визначає державний фінансовий моніторинг як сукупність заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу і спрямовуються на виконання вимог чинного законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні

тероризму, фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та з іншими незаконними фінансовими операціями.

Основні завдання Державної служби фінансового моніторингу України визначені у п. 3 Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого Постановою КМУ від 29.07.2015 р. Зміст цих завдань зводиться до реалізації ефективної державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Виходячи з даних визначень стає зрозумілим, що фінансовий моніторинг розглядається, в основному, як діяльність органів публічної влади та суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Проте, міжнародна практика показує, що для забезпечення економічної безпеки держави та безпеки бізнесу, на мікрорівні можуть використовуватися такі види фінансової розвідки:

- аналіз конкурентоспроможності – розвідка, зосереджена головним чином на отриманні, аналізі та передачі інформації про конкуренцію та всі можливості щодо її функціонування на ринку, особливо її продукції та клієнтів;
- Market Intelligence – похідна від аналізу конкурентоспроможності і спрямована на дослідження ринку та конкурентних аспектів маркетингового комплексу 4P;
- Business Intelligence – являє собою набір конкретних методів і процесів, які, використовуючи інформаційні технології, перетворюють різноманітні кількісні дані в корисну інформацію, яка використовується для більш ефективного прийняття стратегічних та операційних рішень. Терміни “сховища даних”, “бенчмаркінг”, “інформаційні панелі”, “KPI”, “прогнозна аналітика” безпосередньо пов'язані з Business Intelligence;

- Економічна розвідка – стосується процесів управління отриманою економічною інформацією в макромасштабі, що означає розуміння потоків фінансових і нефінансових ресурсів у певних країнах або глобальних організаціях, політику реінвестування та проведення іноземних інвестицій, а також ресурсів і виробництва;

- Due diligence – це комплекс детального аналізу окремого суб'єкта господарювання, на основі раніше наданої інформації, з точки зору правової основи його діяльності, податкового законодавства, управління структурою організації та людським капіталом, технологічним потенціалом, а також комерційним і фінансовим. Даний вид фінансової розвідки проводиться для визначення ризиків перед початком переговорів, пов'язаних, наприклад, перед підписанням угоди про поглинання бізнесу.

- Комерційна розвідка – є найстарішою та найдосконалішою та повною формою юридичного та офіційного збору, аналізу та обміну інформацією про суб'єктів господарювання, їх діяльність, включаючи інформацію про конкуренцію та комерційний стан, правовий статус, зв'язки, а також інші дані, що мають відношення до ділової активності.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ.

2. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537.

Марушко Н.С.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ІНДИКАТОРИ ОЦІНКИ НЕЛЕГАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ

Глобальна угода про рамки Цілей сталого розвитку, яка спрямовує світовий прогрес у період до 2030 року, вперше визначає ціль щодо зменшення нелегальних фінансових потоків. Проте, виклик полягає в тому, що неможливо на ефективному рівні оцінити обсяг нелегальних фінансових потоків не маючи згоди щодо методології їх виявлення, аналізу та контролю. Термін «нелегальні фінансові потоки» є фундаментальною основою в політичних та економічних системах для визначення цілей розвитку тисячоліття. Цей термін об'єднує різні напрями оцінок щодо нелегального обігу товарами, корупції, організованої злочинності, обкрадання державного майна тощо. Боротьба з нелегальними фінансовими потоками є ключовим компонентом глобального сприяння економічної та політичної системи та зводиться до формування контрольних заходів як пріоритету їх виявлення, запобігання, оцінки та усунення.

На сьогодні, існують індикатори, які обчислюються різними міжнародними організаціями, вирішують локальні завдання та мають особливості щодо методики розрахунку. Можна виокремити три найбільш поширених індикатори оцінки масштабів нелегальних фінансових потоків:

- «антивідмивний» індекс Базельського інституту управління (the Basel Anti-Money Laundering (AML) Index),
- індикатор нелегальних фінансових потоків Global Financial Integrity,
- індекс сприйняття корупції Transparency International.

Базельський індекс протидії легалізації (відмиванню) доходів являє собою ранговий перелік країн з точки зору загроз і ризиків у сфері протидії відмиванню доходів і фінансування тероризму [1].

Вперше дослідження, спрямоване на розрахунок індексу в сфері протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ) було проведено 2012

року. Методика розрахунку індексу ПВД/ФТ базується на науковому дослідженні, проведеному співробітниками Базельського інституту, за результатами якого були виділені 14 індикатори, що відображають різні аспекти функціонування системи ПВД/ФТ. Дані індикатори поділено на такі групи: ризики ПВД/ФТ, корупційні ризики, прозорість фінансового сектора, прозорість і фінансова відповідальність державного сектора, політичні і юридичні ризики.

Кожну групу можна розділити на підгрупи, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Індикатори індексу ПВД/ФТ Базельського інституту управління

№ п/п	Група	Підгрупа
1	Ризики ПВД / ФТ, 65%	Рекомендації ФАТФ (30%) Індекс фінансової секретності (25%) Звіт «Про стратегію контролю за міжнародним обігом наркотиків» (10%)
2	Корупційні ризики, 10%	Сприйняття державної корупції (10%)
3	Прозорість фінансового сектора, 15%	Індекс корпоративної прозорості (1,88%) Ефективність аудиту та звітності (5,63%) Регулювання цінних паперів (5,63%) Фінансовий сектор (1,88%)
4	Прозорість і фінансова відповідальність державного сектора, 5%	База даних у сфері політичних фінансів (1,67%) Індекс відкритості бюджету (1,67%) Прозорість, облік і кореляція (1,67%)
5	Політичні і юридичні ризики, 5%.	Свобода преси і свобода в світі (1,67%) Інституційна сила (1,67%) Верховенство закону (1,67%)

Узагальнено автором на основі [1-3]

Індекс 2020 року поданий для 141 країн, діапазон ризику варіюється від 0 (низький рівень ризику) до 10 (високий рівень ризику) і відображає підсумковий рейтинг країни з точки зору ризиків ПВД/ФТ.

Дослідницька організація Global Financial Integrity (GFI) проводить аналіз нелегальних фінансових потоків на рівні країн та сприяє створенню прозорості діяльності міжнародної фінансової системи. Остання аналітична робота, що знаходиться в вільному доступі, була опублікована в 2020 році - «Нелегальні фінансові потоки, пов'язані з торгівлею, у 135 країнах, що розвиваються» [2].

Оцінюючи фінансові потоки, аналітики GFI фокусуються тільки на доступних світових даних: про відтік з рахунків платіжного балансу

Міжнародного валютного фонду (МВФ) і подають статистику МВФ щодо спотворення вартості або обсягу експорту або імпорту на рахунках митниць. В звітах оприлюднюються загальний та детальний аналіз.

Індекс сприйняття корупції (ІСК) розраховується міжнародною організацією по боротьбі з корупцією і дослідження рівня корупції по всьому світу Transparency International. Індекс об'єднує дані декількох джерел, які відображаються сприйняття підприємцями та експертами з різних країн рівня корупції в державному секторі цих країн. Бали виставляються за шкалою від 0 до 100, де 0 означає найвищий рівень сприйняття корупції, а 100 – найнижчий [3].

В цілому узагальнимо, що на відміну від існуючої методології оцінки ефективності національних систем ПВД/ФТ, всі індикатори, що оцінюють механізм протидії нелегальним фінансовим потокам не можуть дати комплексної оцінки рівня її ефективності. Проте, такий аналіз дозволить визначити рівень нелегальних фінансових потоків для прийняття рішень щодо антилегалізаційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Basel AML Index: 8th edition A country ranking and review of money laundering and terrorist financing risks around the world. *International Centre for Asset Recovery / August 2019*. URL: [http:// https://baselgovernance.org/sites/default/files/2019-08/Basel%20AML%20Index%202019.pdf](http://https://baselgovernance.org/sites/default/files/2019-08/Basel%20AML%20Index%202019.pdf)
2. Estimating Illicit Financial Flows / edited by Cobham Alex, Janský Petr. URL: <http://library.oapen.org/handle/20.500.12657/37433>
3. Illicit Financial Flows to and from 148 Developing Countries: 2006-2015. Global Financial Integrity. January 2019. URL: <https://gfintegrity.org/report/2019-iff-update/>

Мисник К.П.
заслужений юрист України, аспірантка
(*Інститут економіки промисловості*
НАН України, м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних умовах господарювання корупція, шахрайство й економічні злочини стають реальною загрозою для здійснення господарської діяльності в компаніях різних країн світу [1-5]. Це, у свою чергу, потребує розроблення комплексу спеціальних заходів задля виявлення фактів шахрайства всередині компанії, а також економічних злочинів з боку контрагентів та різних груп стейкхолдерів. Керівництву компаній поряд зі стандартними методами фінансового контролю доцільно застосовувати форензік як інструмент економічних розслідувань у сфері господарської діяльності [6-9].

На основі узагальнення та критичного аналізу існуючих наукових підходів до визначення відповідного понятійно-категоріального апарату внесено уточнення в такі дефініції та зміст категорій:

«економічна безпека діяльності суб'єкта господарювання» (з трьох позицій) – захищеність потенціалу від екзогенних і ендогенних фінансового-економічних загроз; здатність суб'єкта господарювання до відтворення при ефективному використанні усіх задіяних ресурсів; сукупність різних методів, спрямованих на усунення потенційних загроз і створення сприятливих інституційних умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх стратегічних цілей і пріоритетів;

«форензік» – ефективний метод економічних розслідувань на підприємствах різних форм власності та галузевої спрямованості в системі економічної безпеки.

Для своєчасного фінансового моніторингу діяльності підприємств і попередження економічних злочинів необхідно розробити відповідний

організаційно-економічний механізм. Під ним розуміється сукупність цілей, ресурсів, принципів, інструментів, функцій, методів, важелів управління, спрямованих на зниження рівня ризиків і збитків від економічних злочинів на підприємствах [10].

Структура організаційно-економічного механізму має включати такі елементи: суб'єкт управління (інтегрована організаційна структура управління економічною безпекою; суб'єкти господарювання); цілі, завдання, принципи управління; функції управління (прогнозування, планування, організація, облік, аналіз, контроль, регулювання); методи управління (організаційні, економічні та соціально-психологічні); засоби управління; інформаційні системи й цифрові технології; об'єкт управління (комплекс послідовних процесів господарської діяльності, надання фінансових послуг та їх аутсорсинг); критерії ефективності.

Організаційно-економічний механізм у системі менеджменту підприємства має базуватися на якісно нових принципах функціонування:

застосування системного підходу до управління економічною безпекою в єдиному комплексі;

реалізація всього переліку функцій управління комплексом послідовно здійснюваних процесів господарської діяльності;

партнерські взаємовідносини керівників, топменеджерів, співробітників підприємства та стейкхолдерів мають здійснюватися на добровільних засадах взаємодії, синергії в результаті інтеграції зусиль, цілей і ресурсів партнерів, а також розподілу повноважень, відповідальності та ризиків;

організація процесів господарської діяльності має відбуватися за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій із використанням програмного забезпечення, автоматизованих систем управління, економіко-математичних методів.

Це дозволить оперативно здійснювати діагностику сучасного стану, особливостей і тенденцій розвитку системи економічних розслідувань, а також враховувати екзогенні й ендогенні чинники впливу та своєчасно оцінювати ризики господарської діяльності.

У подальших дослідженнях планується розробити методичний підхід до оцінювання рівня ризиків і збитків від економічних злочинів на підприємствах.

Список використаних джерел

1. Мисник К. П. Глобальні тенденції економічних злочинів у сфері господарської діяльності. *Topical issues of science and practice: The VII International scientific and practical conference* (Great Britain, London, November 02-06, 2020). London: International Science Group, 2020. P. 121-124. <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.II.VII>.

2. Мысник Е. П. Эмпирическое исследование экономических преступлений в компаниях Германии. *Actual trends of modern scientific research: The 5th International scientific and practical conference* (Germany, Munich, November 8-10, 2020). Munich: MDPC Publishing, 2020. P. 509-515.

3. Мысник Е. П. Экономические преступления в компаниях стран Ближнего Востока. *Science and practice of today: The IX th International scientific and practical conference* (Turkey, Ankara, November 16-19, 2020). Ankara: International Science Group, 2020. P. 139-143. <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.II.IX>.

4. Мысник Е. П. Экономические преступления в компаниях Франции. *Advancing in research and education: The XII th International scientific and practical conference* (France, La Rochelle, December 07-10, 2020). La Rochelle: International Science Group, 2020. P. 106-108. <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.II.XII>.

5. Мисник К. П. Особливості розвитку системи економічних злочинів у сфері господарської діяльності: досвід Польщі. *Science and Technology: Abstracts of the XXIV International Scientific and Practical Conference* (Poland, Lublin, 11-12, October 2021). Lublin: Myśl Naukowa, 2021. P. 39-43.

6. Мисник К.П. Інституційні умови розвитку системи економічних розслідувань на підприємствах. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2(39). С. 158-165. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).158-165](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).158-165).

7. Мисник К. П. Особливості форензіку як методу економічних розслідувань на підприємствах України. *Теоретичні та практичні питання*

узгодження інтересів розвитку територіальної системи: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 31 жовтня 2020 р.). Харків: Харківський нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2020. С. 60-63.

8. Мисник К. П. Сутність і особливості форензіку. *Modern problems in science: The VIII International scientific and practical conference (Czech Republic, Prague, November 09-12, 2020)*. Prague: International Science Group, 2020. P. 96-100. <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.II.VIII>.

9. Мисник К. Форензік у системі фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан та перспективи*: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Львів, 25 березня 2021 р.) / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ МВС України; за заг. ред. Я. Я. Пушака. Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. С. 184-187.

10. Mysnyk K. Organizational and Economic Mechanism of Prevention of Economic Crimes at Enterprises: the Essence and Structure. *Moderní aspekty vědy: XII Díl mezinárodní kolektivní monografie*. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. Str. 50-64.

Михаліцька Н.Я.,

доцент кафедри менеджменту,
кандидат наук з державного управління, доцент

Верескля М.Р.

доцент кафедри менеджменту,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Фінанси - важливий ресурс господарської діяльності, а стан фінансів є складовою безпеки господарювання і, як наслідок, національної безпеки. Фінансово-правове регулювання націлене на забезпечення правового порядку у фінансовій сфері суспільства, зокрема у сфері фінансів господарського сектора

суспільного виробництва. Правові основи фінансової стабільності у сфері господарської діяльності встановлюються державою і впливають на створення безпечного середовища для її ефективного розвитку.

Фінансова безпека, що є базисом національної безпеки, потребує постійного моніторингу її стану.» [1, с.101]. Автори дійшли висновку, що основним законом, «що регулює питання фінансової безпеки держави, має стати Закон України «Про основи фінансової безпеки України». У ньому мають бути закладені не абстрактні загальнотеоретичні поняття, а чітко визначені підходи до формування системи забезпечення фінансової безпеки держави, механізм її функціонування, повноваження і схема взаємодії суб'єктів забезпечення фінансової безпеки України. Також важливим є прийняття Верховною Радою України закону «Про Службу фінансових розслідувань». Виходячи з вищевказаного, перспективними напрямками подальших досліджень може стати напрацювання теоретичних засад та практичних рекомендацій у сфері вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання фінансової безпеки, адміністративно-правового статусу Служби фінансових розслідувань тощо.» [1, с.103].

Досліджуючи проблему захисту фінансово-економічних інтересів держави, вчені в першу чергу акцентують увагу на суб'єктах, уповноважених здійснювати таку діяльність. Найважливішим кроком у цьому напрямку має стати визначення переліку загроз, що зачіпають учасників фінансового ринку і здатних дестабілізувати їх діяльність і уповільнити розвиток фінансової системи країни в цілому. Піхоцький В. Ф., Рисін В. В., Любенко О. М. [2] зазначають, що одним із завдань держави в напрямку захисту фінансово-економічної безпеки держави є контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів. Фінансовий контроль має важливе значення в державному секторі, оскільки чітке забезпечення стандартів у бюджетному секторі сприяє соціальній стабільності, економічній безпеці та високому рівню соціального забезпечення. Віра суспільства у владу також багато в чому залежить від ефективності фінансового контролю. В Україні досі не впроваджена єдина методологічна

основа для побудови ефективної системи аудиту в секторі управління державними фінансами, тому назріла необхідність в нових теоретичних і практичних підходах до розвитку аудиту державних фінансів.

Таким чином, держава повинна мати фінансовий аудит, аудит ефективності та операційний аудит. Відповідно, фінансовий аудит проводиться господарюючими суб'єктами, бюджетними установами та суб'єктами державної та комунальної власності; аудит ефективності орієнтований на оцінку виконання місцевих бюджетів та програм розвитку: операційний аудит спрямований на перевірку окремих бізнес-операцій.

Список використаних джерел

1. Обрусна С.Ю., Пасинчук К.М., Чубань В.С. Організаційно-правові аспекти фінансової безпеки України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. №5. С.99-103. URL:<https://doi.org/10.15421/391966>

2. Піхоцький В.Ф., Рисін В.В., Любенко А.М. Ефективність фінансового контролю та державного аудиту для забезпечення фінансово-економічної стійкості держави. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2019. №1 (28). С. 205-215. URL:<https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.164008>

Мовчан А.В.,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
доктор юридичних наук, професор
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ФАКТІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Відповідно до покладених на Держфінмоніторинг завдань, підрозділ фінансової розвідки України здійснює збирання, обробку та аналіз інформації про фінансові операції. При цьому інформація для аналізу, крім наданої суб'єктами первинного фінансового моніторингу, надходить й з інших джерел,

серед яких правоохоронні органи, регуляторні та інші державні органи, фінансові розвідки інших країн, відкриті джерела інформації тощо.

Отримання цих даних неможливе без функціонування Єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, яка шляхом об'єднання організаційних та інженерно-технічних заходів, технічних і програмних засобів забезпечує збирання та обробку інформації та відомостей державних електронних інформаційних ресурсів, необхідних для проведення Держфінмоніторингом комплексного аналізу інформації та відомостей про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, іншої інформації та відомостей, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення [1].

Держфінмоніторингом здійснюється комплексний аналіз отриманої інформації та виявлених фінансових потоків у різних сферах фінансового ринку. При цьому процес аналізу повідомлень максимально автоматизований, що дозволяє мінімізувати вплив суб'єктивних оцінок на прийняття рішення.

Аналітиками підрозділу фінансової розвідки у ході роботи використовуються такі інструменти, як засоби OLAP (побудова звітів в MicroStrategy, швидкий аналіз та перегляд); візуалізація зв'язків (аналіз схем фінансових операцій з використанням програми i2); формування власних "чорних списків"; побудова складних запитів до бази даних; побудова власних правил на основі нечіткої логіки.

Первинна обробка та аналіз інформації здійснюється в аналітичному сегменті Єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Всі отримані повідомлення розділяються за ступенем ризику та підлягають ґрунтовному аналізу з урахуванням наявної інформації, за результатами

проведеного аналізу створюються досьє для проведення фінансових розслідувань.

Зокрема, протягом 2020 року Держфінмоніторингом для активної роботи було відібрано 1 229 660 повідомлень про фінансові операції, що стали базою для формування 2 859 досьє. Для порівняння, у 2019 році було відібрано 530 393 повідомлення про фінансові операції. Крім того, протягом 2020 року підготовлено 1 036 матеріалів (з них 607 узагальнених матеріалів та 429 додаткових узагальнених матеріалів), які направлено до: органів прокуратури – 14 узагальнених матеріалів та 48 додаткових узагальнених матеріалів; ДФС – 214 та 78; НПУ – 198 та 35; СБУ – 119 та 133; НАБУ – 54 та 114; ДБР – 7 та 21; СЗР – 1 узагальнений матеріал [2].

У зазначених матеріалах сума підозрілих фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, становить 68,0 млрд грн; з учиненням іншого злочину, визначеного КК України, – 8,2 млрд грн.

Правоохоронними органами в ході досудових розслідувань використано 328 узагальнених матеріалів Держфінмоніторингу у 314 кримінальних провадженнях, зокрема: за результатами перевірки 78 узагальнених матеріалів розпочато 79 кримінальних проваджень; використано 250 узагальнених матеріалів у 235 кримінальних провадженнях. Підрозділами правоохоронних органів закінчено 38 кримінальних проваджень у зв'язку із зверненням до суду з обвинувальним актом, розпочатих за 42 узагальненими матеріалами. Судами розглянуто 28 кримінальних проваджень із постановленням обвинувального вироку або винесенням ухвали за не реабілітуючими обставинами [2].

Крім того, Держфінмоніторинг забезпечує взаємодію та інформаційний обмін з компетентними органами іноземних держав і міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на протидію відмиванню коштів, здобутих злочинним шляхом. Зокрема, протягом 2020 року Держфінмоніторингом направлено 328 запитів до 59 ПФР іноземних держав та отримано 367 відповідей на запити від 55 ПФР іноземних держав. Також Держфінмоніторингом було отримано 338 запитів від 53 іноземних ПФР та

надано 410 відповідей до 55 ПФР іноземних держав. У 2020 році найбільш активний обмін інформацією, в частині направлення запитів, здійснювався з ПФР Чехії (31 запит), ПФР Польщі (25 запитів), ПФР Латвії (24 запити), ПФР Швейцарії (22 запити), ПФР Кіпру (20 запитів), найбільшу кількість запитів отримано від ПФР Латвії (66 запитів), ПФР Польщі (34 запити), ПФР Словаччини (22 запити), ПФР Люксембургу (20 запитів), ПФР Литви (20 запитів) [2].

Отже, Держфінмоніторинг на постійній основі здійснює збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом.

Список використаних джерел:

1. Положення про єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 627 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/627-2020-%D0%BF#n41>

2. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>

Москалюк Н.Б.,
в.о. завідувача кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
доктор юридичних наук, доцент
(*Західноукраїнський національний університет*)

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ПЕРЕДУМОВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В НОВИХ УМОВАХ

28 січня 2021 року було прийнято Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» [1], яким визначаються правові основи організації та діяльності центрального органу виконавчої влади, на який покладаються

завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Нагадаємо, що Бюро економічної безпеки (далі – БЕБ) перебирає повноваження в СБУ, Національній поліції, а також податкової міліції Державної фіскальної служби. Створення єдиного аналітичного органу, що здійснюватиме фінансові розслідування ініціювалось тому, що підслідність і відповідальність в наведених вище органах не була жодним чином диверсифікована.

Попри значний політичний тиск БЕБ все ж було створене і саме зараз відбуваються конкурси на зайняття перших вакантних посад в Центральному апараті БЕБ. Окрім питань із належним проведенням конкурсу, виділенням відповідного приміщення та інших організаційних питань запуску новоствореного органу, визначальним є питання правового супроводу його діяльності.

Вже згадуваний закон, звісно, має фундаментальне значення для впровадження можливості здійснювати фінансові розслідування оновленою інституцією. Так, крім загальних засад він визначає повноваження Бюро економічної безпеки, організацію діяльності БЕБ, правовий та соціальний захист працівників БЕБ, контроль за діяльністю та відповідальність БЕБ. Та норм наведених розділів спеціального закону є надто мало для правового забезпечення фінансових розслідувань. Необхідне доповнення відповідними нормами Кримінально-процесуального кодексу України, Закону України «Про національну поліцію», Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», Кодексу України про адміністративні правопорушення.

25 серпня 2020 року Верховна Рада України зареєструвала Проект Закону про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України № 3959-1, яким мають бути внесені відповідні зміни до законодавства. В кінці жовтня 2021 року вказаний законопроект розглядався у другому читанні і в середині листопада очікується його прийняття. Важливою новелою законопроекту є доповнення КК

України статтею 222² «Шахрайство з податком на додану вартість», про актуальність впровадження якого вже давно науковці і практики вели мову.

Найважливішими нормами, які закладають можливість здійснення своїх повноважень БЕБ є норми стосовно зміни ч. 3 ст. 216 КПК України, які присвячені підслідності. Так, «Детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 199, 204, 205¹, 206, 212, 212¹, 218¹, 219, 220¹, 220², 222, 222¹, 222², 223¹, 223², 224, 229, 231, 232, 232¹, 232², 233 Кримінального кодексу України. Детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 206², 210, 211 Кримінального кодексу України, у разі якщо розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України. Якщо під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень встановлені кримінальні правопорушення, передбачені статтями 192, 200, 216, 358, 366 Кримінального кодексу України, вчинені особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані з кримінальними правопорушеннями, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, такі правопорушення розслідуються детективами органів Бюро економічної безпеки України» [2].

Аналіз норм щодо підслідності дозволив нам дійти висновку, що для БЕБ підслідність стала значно розширенішою, у порівнянні з підслідністю органів податкової міліції, зокрема, із 7 статей підслідність збільшилась до 22. Спільною для БЕБ і НАБУ є підслідність, передбачена ст. 206², 210, 211. Розмежування такої підслідності проводиться виключно за статусом особи та її підслідності НАБУ. До речі цим же законопроектом пропонується підвищити поріг для підслідності НАБУ за вказаними статтями від двох тисяч і більше разів перевищення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Із приводу законопроекту фахівцями вказується на проблему, яку слід було вирішити, проте цього так і не відбулось. Йдеться про п. 5. ст. 36 КПК України, згідно з якою «Генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, їх перші

заступники та заступники своєю вмотивованою постановою мають право доручити здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, у разі неефективного досудового розслідування. Забороняється доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, іншому органу досудового розслідування» [3]. Тобто, на думку фахівців Інституту законодавчих ідей, йдеться про надмірні дискреційні повноваження органів прокуратури, які можна було б обмежити законопроектом про БЕБ.

Ми з цього приводу вважаємо, що органи прокуратури мають мати повноваження доручати здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, проте слід чітко визначити нормами КПК України поняття «неефективного досудового розслідування». Відтак оціночне поняття буде прибрано, а дискреційні повноваження в належних межах збережені. Про обов'язковість оцінки досудового розслідування як неефективного перед винесенням вмотивованої постанови вже наголошувалось об'єднаною палатою Касаційного кримінального суду у складі Верховного суду, проте критерії такої неефективності й досі не визначені. Відтак наступні наукові дослідження різного рівня мають бути присвячені означеній проблематиці і стати підґрунтям до розробки майбутніх змін до КПК України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 року № 1150-ІХ. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 23, ст.197.
2. Проект Закону України «Про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України». Електронний ресурс. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69708

Наконечна Н. В.,
доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

РОЛЬ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ У МЕХАНІЗМІ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Глобалізація світових фінансових відносин створила умови, за яких відбулося злиття кордонів національних фінансових ринків, внаслідок чого утворилася інтегрована міжнародна фінансова система. За таких умов країни отримали широкі можливості для мобілізації ресурсів та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку.

Проблема появи в українській економіці офшорних компаній загострилася у 1991 р., коли Україна здобула незалежність, а суб'єкти господарської діяльності отримали можливість реєструвати дочірні компанії за межами країни в юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, а сплата податків замінювалася щорічним фіксованим збором.

Крім того, офшорні зони дають можливість здійснювати товарні, фінансові та інші види операцій, які передбачають великі обсяги грошових трансакцій. Водночас, незалежно від сфери діяльності суб'єкти господарювання через офшори можуть повністю уникнути, або істотно зменшити розміри оподаткування результатів своєї діяльності та бути впевненими про конфіденційність щодо них.

На території офшорних юрисдикцій достатньо спрощений механізм легалізації (відмивання) коштів, одержаних внаслідок ухилення від сплати податків, шляхом створення на короткий термін фіктивних фірм або юридичних осіб з ознаками фіктивності по підроблених документах або на підставних осіб. На рахунки таких підприємств зараховуються нелегальні кошти з метою подальшої конвертації й переказу на рахунки «власних» підприємств, які

легалізують «брудні» кошти і, як правило, розміщені на території офшорної зони.

Офшорні схеми та діяльність офшорних юрисдикцій спричинюють і певні ризики для суб'єктів господарювання, які систематизовано на рис. 1.

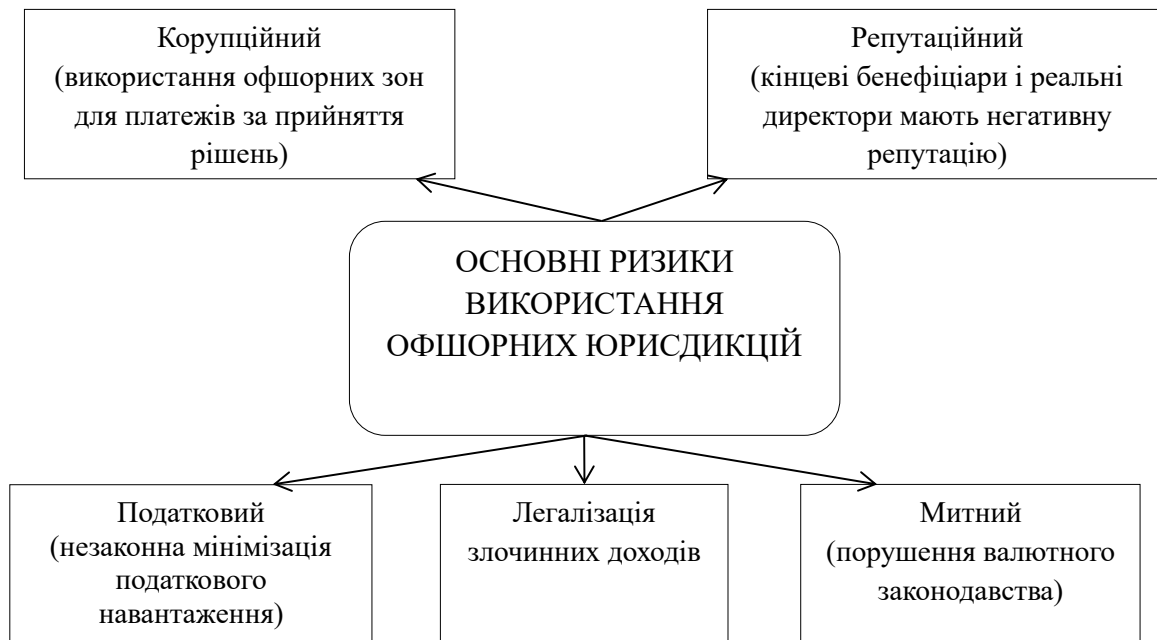

Рис. 1. Основні ризики використання офшорних юрисдикцій [1, с. 70]

Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, передбачає використання найрізноманітніших методів, схем та механізмів відмивання коштів через офшорні зони. Зважаючи на це, загострюється проблема пошуку дієвих та ефективних методів її протидії.

На міжнародному рівні, використання офшорних юрисдикцій розцінюється як недобросовісна податкова конкуренція та злочинна діяльність у сфері легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, а діяльність щодо деофшоризації, на сучасному етапі, є пріоритетним завданням таких організацій як Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

Основні заходи щодо деофшоризації, розроблені цими організаціями спрямовуються на:

1) запобігання використанню офшорних зон для несумлінного податкового планування та зниження рівня податкового навантаження;

2) зміцнення податкової бази країни за рахунок надходження податкових платежів з доходів, які отримані в офшорах;

3) підвищення стабільності та захищеності транскордонного співробітництва щодо руху коштів і зниження впливу офшорного капіталу на національні фінансові ринки;

4) зниження рівня конфіденційності у відношенні до бенефіціарів офшорних компаній і проведених ними фінансовими та іншими операціями [2, с. 2].

5) Однак, проведення боротьби з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом, з використанням офшорних юрисдикцій і зон, вимагає, в першу чергу, розроблення міжнародних стандартів протидії деофшоризації та удосконалення національного законодавства з урахуванням міжнародних нормативно-правових актів. Більше того, нагальною потребою виявляється спрощення процедури доступу правоохоронних органів до інформації, що становить банківську таємницю, та посилення розвитку державного фінансового моніторингу у межах міжнародної співпраці [3].

Ефективний ефект протидії легалізації (відмиванню) доходів через офшорні юрисдикції можна досягнути завдяки законодавчому закріпленню жорстких заходів контролю та моніторингу офшорного фінансового сектору, запровадженню спеціальних штрафів та суттєвих санкцій до країн та компанії у випадках порушення встановлених нормативно-правових норм у сфері боротьби з легалізацією доходів.

Таким чином, зважаючи на привабливість офшорних юрисдикцій, проведення фінансових операцій із ними чинить негативний вплив на економіку країни, спричинює суттєві втрати дохідної частини державного бюджету та посилення розвитку тіньового сектору економіки. Протидію діяльності офшорних юрисдикцій необхідно проводити з урахуванням чинників

глобалізації, міжнародної інтеграції та гармонізації національної й світової нормативно-правової системи.

Список використаних джерел

1. Столяров В. Ф., Островецький В. І. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України. Економічний вісник Донбасу № 1 (43). 2016. С. 68 – 82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2016_1_11 (дата звернення 01.11.2021).
2. Варналій З. С. Офшорні зони як виклики та загрози фінансовій безпеці України / З. С. Варналій, Д. Є. Мендрик // Фінансові послуги. 2018. № 2. С. 2-6.
3. Три кроки відріжуть Україну від офшорів. Жоден уряд їх не зробить, бо легше дойти середній клас. URL: https://texty.org.ua/articles/74721/Try_kroky_vidrizhut_Ukrajinu_vid_ofshoriv_Zhoden-74721/ (дата звернення 01.11.2021).

Олійничук О.І.,
доцент кафедри безпеки
та правоохоронної діяльності,
кандидат економічних наук, доцент
(*Західноукраїнський національний університет*)

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПРИ ПОДАТКОВІЙ АМНІСТІЇ: ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ

01.09.2021 року в Україні стартувала кампанія податкової амністії, передбачена нормами Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» від 15.06.2021 р. № [1]. Зміни до Податкового кодексу України націлені значною мірою на скорочення тіньового сегмента економіки, протидію негативним явищам сучасного ринку праці, легалізацію раніше неоподаткованих доходів і

переорієнтацію в легальний сектор, в тому числі, через залучення їх у банківську систему України.

Таким чином, фізичні особи, скориставшись правом на одноразове (спеціальне) добровільне декларування, передбачене нормами Закону № 1539-ІХ, мають можливість легалізувати свої активи, зокрема, валютні цінності (крім коштів у готівковій формі), цінні папери, рухоме та нерухоме майно, у тому числі об'єкти незавершеного будівництва, частки (паї) у майні юридичних осіб, що знаходяться (zareєстровані) як в Україні, так і за кордоном шляхом подачі спеціальної декларації в електронному вигляді з власного електронного кабінету платника податків. Що стосується декларування готівкових коштів, то згідно із законодавством передбачено процедуру їхнього попереднього поміщення на поточний рахунок із спеціальним режимом використання в національній та іноземних валютах, банківських металах для цілей одноразового (спеціального) добровільного декларування банківської установи. Якщо для потреб подачі декларації для застосування податкової амністії щодо активів податковим законодавством не вимагається підтвердження джерела походження, то для амністування коштів при поміщенні їх на спеціальний рахунок у банку, вони підлягають фінансовому моніторингу, адже банк зобов'язаний визначати джерело їхнього походження. Довести легальність коштів може бути надзвичайно проблематично, оскільки вони були виведені з-під оподаткування. Відтак, очевидні певні перешкоди у процесі спеціального декларування грошових коштів.

Як відзначає в.о. Голови ДПС України Є. Олейніков, побоювання банків працювати із коштами, які декларуються в рамках податкової амністії, є ключовою перепоною у даному процесі, адже якщо мільйонні статки особа набула від наркобізнесу, торгівлі зброєю, тероризму чи іншої протиправної діяльності, то існує ймовірність, що саме на банки покладатиметься відповідальність за недобросовісне виконання процедур фінансового моніторингу згідно із законодавством. Для зняття даної перешкоди були напрацьовані певні зміни до нормативно-правових актів за результатами роботи

робочої групи представників НБУ, КМУ, МФУ, Держфінмоніторингу, ДПС [2]. Відповідно Правлінням НБУ затверджене Положення про порядок відкриття та ведення поточних рахунків із спеціальним режимом використання в національній та іноземних валютах, банківських металах для цілей одноразового (спеціального) добровільного декларування від 05.08.2021 № 83 [3].

У випадку неможливості підтвердження джерел походження коштів після зарахування їх на спеціальний рахунок банк повинен керуватися ризик-орієнтованим підходом та виконати всі дії, передбачені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX відповідно до ст. 15, де вказано, що «...Суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право відмовитися від проведення підозрілої фінансової операції...» та у таких випадках «зобов'язаний протягом одного робочого дня, але не пізніше наступного робочого дня з дня відмови, повідомити спеціально уповноваженому органу про спроби проведення фінансових операцій та про осіб, які мають або мали намір відкрити рахунок/встановити ділові відносини та/або провести фінансові операції або з якими розірвано ділові відносини (закрито рахунок) на підставі цієї статті, а також про проведення фінансових операцій щодо зарахування коштів, які надійшли на рахунок такого клієнта, та про фінансові операції, в проведенні яких було відмовлено...» [4].

Узагальнюючи вищезазначене, можна дійти до висновку, що питання проведення фінансового моніторингу при одноразовому (спеціальному) добровільному декларуванні залишається доволі дискусійним попри запуск процедури податкової амністії. У зв'язку із неоднозначністю ситуації у даній сфері банківські установи перебувають у невизначеному становищі, адже, з одного боку, є можливість залучення додаткових фінансових ресурсів у випадку прийняття рішення декларантом залишити амністовані кошти на рахунку в банку, проте, з іншого боку, існує пересторога щодо проведення процедури фінмоніторингу, адже згідно із чинним законодавством банк зобов'язаний

звертати увагу на джерело походження коштів, а специфіка податкової амністії полягає в тому, що ці джерела можуть не мати відповідного документального підтвердження.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету : Закон України від 15.06.2021 р. № 1539-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20#Text>

2. Євген Олейніков: ми будемо враховувати весь дохід, який людина отримала з 1995 року, і дохід, який вона документально підтвердила. Велика різниця стане предметом оподаткування. *Вісник. Офіційно про податки*. 29.10.2021 р. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100027661-yevgen-oleynikov-mi-budemo-vrakhovuvati-ves-dokhid-yakiy-lyudina-otrimala-z-1995-roku-i-dokhid-yakiy-vona-dokumentalno-pidtvverdila-velika-riznitsya-stane-predmetom-opodatkuvannya>

3. Положення про порядок відкриття та ведення поточних рахунків із спеціальним режимом використання в національній та іноземних валютах, банківських металах для цілей одноразового (спеціального) добровільного декларування, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 05.08.2021 р. № 83 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0083500-21#Text>

4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

Пацула О.І.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В ПРОЦЕСІ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фінансові розслідування – діяльність, спрямована на виявлення фактів шахрайства, які за даними Report of the Nations 2020 були більше притаманні малому бізнесу, аніж великим організаціям [1]. Передумовою ефективного фінансового розслідування є не лише виявлення фактів шахрайства в організації, а й визначення причин їх появи та наслідків. Саме тому, застосування аналітичних процедур при здійсненні розслідувань фінансового характеру, на нашу думку, є найбільш вагомими, оскільки дозволяє оцінити фінансову інформацію з точки зору виявлення причинно-наслідкових зв'язків між фінансовими та нефінансовими даними.

Питання аналітичних процедур в аудиті досліджувалося досить широко в працях М. Білухи, В. Бондаря, Ф. Бутинця, Н. Дорош, Є. Мниха, О. Петрик, О. Редько, В. Шевчука та ін., проте, про їх застосування в процесі фінансових розслідувань не йшлося.

Досліджуючи факти та обставини шахрайських дій в сфері економіки та фінансів, збір та опрацювання відповідної інформації передбачає вивчення не лише змісту бухгалтерських документів та фінансової звітності, а й проведення опитувань серед працівників чи третіх осіб щодо їх обізнаності про факти таких протиправних дій в даній компанії. Поєднання інформації з первинних документів, фінансових звітів та результатів проведених інтерв'ю дозволяє отримати підтвердження фактів фінансових правопорушень.

Відомо, що аналітичні процедури поділяються на якісні та кількісні, а також ті, в основі яких лежать загальнонаукові методи та ті, що ґрунтуються на методах суміжних економічних наук. При цьому традиційними способами аналітичної обробки інформації є: порівняння, використання абсолютних і

відносних величин, групування вихідних даних, різні види оцінок, визначення відхилень, процентних і середніх величин. Аналітичні процедури передбачають широкий спектр методів і прийомів: структурний, структурно-динамічний, трендовий (перспективний), коефіцієнтний аналіз; факторний аналіз з використанням методів ланцюгових підстановок, інтегрального, кореляційного, регресійного методів та ін. [2]. Разом з тим, в процесі проведення фінансових розслідувань важливим є визначення так званих «червоних прапорців», тобто тих індикаторів, які сигналізують про ознаки шахрайства чи інші правопорушення в організації. Вони розраховуються з урахуванням правдоподібних зв'язків (наприклад, порівняння темпів зростання витрат та темпів зростання доходів від реалізації, рівня рентабельності за даними фінансової звітності та рівня рентабельності для даної сфери діяльності за статистичними даними тощо), інформації про бізнес, галузь та тенденції на ринку. Використовуючи аналітичні процедури, слід враховувати величину різниці від визначених індикаторів, яку можна прийняти без подальшого дослідження. Максимально прийнятну різницю зазвичай називають «пори́г матеріальності». Порогові значення можуть бути визначені або як числові значення, або як відсотки показників, які досліджуються. Щоб запобігти упередженості висновків, аналітику слід визначити такий поріг перед тим, коли обчислюється різниця між рівнем індикатора, який свідчить про порушення, та фактичним значенням. Поріг повинен бути достатньо малим, щоб можна було визначити помилки, які можуть бути істотними як окремо, так і при об'єднанні з викривленнями в інших частинах об'єкта фінансового розслідування.

Разом з тим, величезний обсяг даних та їх різноманіття доволі часто ускладнюють використання традиційних методів економічного аналізу, а інколи, без застосування сучасних інформаційних технологій, роблять його проведення неможливим. В цьому контексті варто згадати про інтелектуальний аналіз даних Data Mining та KDD (Knowledge Discovery in Databases). Так, технологія Data Mining – це метод, який дозволяє виявити раніше невідомі, нетипові, практично корисні дані, які доступні для інтерпретації та є необхідними для прийняття

рішень у різних сферах [4, 102]. Великою перевагою цієї технології аналізу даних є здатність виявлення нової інформації, яку неможливо отримати звичайними методами аналізу, завдяки розширеним алгоритмам завдань.

Отримання інформації у базах даних KDD передбачає здійснення послідовності дій, які не описують конкретний алгоритм і не залежать від предметної галузі. Це набір цілісних операцій, комбінування яких дає змогу отримати потрібний результат. KDD складається з таких етапів, як підготовка вхідних даних, вибір інформативних ознак, очищення даних, застосування методів інтелектуального аналізу даних, підсумкове опрацювання та інтерпретація отриманих результатів [4, 102].

Таким чином, зазначені технології дають змогу аналізувати великі обсяги складної інформації з необхідною для своєчасного реагування на фінансові проблеми швидкістю. У процесі фінансових розслідувань не ставляться завдання охопити всю сукупність фінансових потоків на предмет дотримання встановлених норм, а виявити та зафіксувати шахрайство шляхом проведення економічного дослідження його фінансових характеристик, які відрізняються від відхилень, що входять в предмет контролю, особливою складністю, умислом на вчинення і, як правило, приховуванням слідів протиправної дії.

Список використаних джерел

1. Report of Nation 2020. Global study on occupational fraud and abuse. URL: <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2020/>
2. Чут М.А. Використання інструментів форензик для забезпечення максимальної вартості виробничого підприємства. Економіка та держава. № 12. 2020. С. 145 – 152.
3. Винниченко Н.В., Федяй А.Ю. Аналітичні процедури для отримання аудиторських доказів. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/15.pdf.
4. Ілляшенко К.В. Роль інтелектуального аналізу даних у сучасному бухгалтерському обліку. Бухгалтерський облік, аналіз, аудит. №6 (74). 2019. С. 101 – 105.

Петик М.І.,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
кандидат економічних наук, доцент
*(Львівський національний університет
імені Івана Франка)*

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У СИСТЕМІ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Реформування національної господарської системи України сьогодні відбувається в умовах посиленого впливу світових глобалізаційних процесів та стрімкого розвитку інформаційних технологій, які започаткували нову еру розвитку цифрової економіки та значно наростили капіталізацію міжнародного фінансового ринку. Революційну технологію блокчейн нині активно впроваджують у сферу фінансів на практиці провідні країни світу, наголошуючи на її перспективах щодо підвищення ефективності функціонування фінансової системи держави. В контексті ухваленого Україною курсу на євроінтеграцію, українському уряду та суб'єктам господарювання необхідно взяти до уваги можливості цієї технології з урахуванням особливостей функціонування вітчизняної економіки та з огляду на її значене поширення у приватному секторі. Україна має значний потенціал щодо впровадження цієї технології в економіку.

Вагомий внесок у дослідження можливостей використання технології блокчейн у сферу державних фінансів зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Л. Акімова, Т. Батракова, К. Буряченко, Є. Дорохов, Л. Єгоров, О. Карпенко, Г. Карчева, І. Карчева, А. Китаєв, В. Кінсбурская, І. Клименко, Г. Криворучко, Г. Лозова, О. Маковоз, В. Москов, А. Оніпко, А. Осьмак, Н. Пантелеєва, Т. Передерій, Р. Радейко, М. Савелічев, М. Сафіулін, В. Сідак, Н. Чала, О. Чижикова, С. Чукут, Н. Шишкова та інші. Беручи до уваги значний обсяг напрацювань щодо використання технології блокчейн у фінансовій сфері, сьогодні все ще залишається багато запитань та проблем, які стосуються реалізації її потенціалу у ланці державних фінансів, особливої уваги вимагають

дослідження можливостей та специфіки використання цієї платформи у митній сфері.

Варто зазначити, що сьогодні наша держава чітко задекларувала наміри до використання інноваційної платформи блокчейн, про що свідчить її застосування у механізмі торгівлі державними активами, проведення майнових аукціонів, формування земельного кадастру та введення її за основу електронної системи виборів органів місцевого самоврядування. Нещодавно переваги використання технології блокчейн було впроваджено і у митній справі: Держмитслужба приєдналася у тестовому режимі до блокчейн-платформи TradeLens [1], що є спільною ініціативою американської ІТ-компанії IBM та данського транспортного гіганта Maersk і забезпечує надійний обмін інформацією у цифровому форматі, сприяючи тіснішій співпраці учасників міжнародної торгівлі. Цей проект розпочав свою роботу у 2018 році, його учасниками було 94 організації. Сьогодні TradeLens налічує більше 300 членів, в т.ч. більше 100 морських портів та портових операторів, понад 20 морських перевізників та інтермодальних операторів (перевізників, що транспортують товар кількома видами транспорту), понад 10 митниць інших країн та одна з провідних міжнародних банківських груп [2].

Участь української митниці у цій міжнародній платформі дає змогу приймати оперативні технологічні рішення у сфері контейнерної логістики (наприклад, відправити контейнер на ретельнішу перевірку, опираючись на дані TradeLens). Усі учасники операції морських вантажних перевезень мають змогу відстежувати онлайн логістику кожного контейнера. Доступ до інформації у кожній стороні різний: хтось бачить усі етапи транспортування товару і зміни в ньому, а хтось – лише деякі з них. Найширший доступ мають відправник, отримувач і митниці (як у країні відправлення, так і у країні призначення).

Переваги участі України у міжнародній інноваційній платформі TradeLens подано на рис.1.

Використання платформи блокчейн у митній сфері впливатиме на рівень безпеки, оскільки зменшуватиме ступінь невизначеності, знижуватиме втрати

бюджету унаслідок недопущення помилок і шахрайств, скорочуватиме до мінімуму час митного оформлення вантажів.

Рис.1. Переваги використання інноваційної блокчейн-платформи TradeLens у митній справі

З метою поліпшення системи митного контролю необхідно застосовувати дієві інноваційні технології та методи у комплексі з міжнародними стандартами у цій сфері, що забезпечить зниження рівня ризику порушення бюджетного законодавства та зловживань у ланці державних фінансів. Впровадження технології блокчейн у систему митного контролю з урахуванням вітчизняної методології нормативно-правового забезпечення у цій сфері допоможе її децентралізувати, збільшити безпеку та інформаційну прозорість, підвищити результативність загалом. Блокчейн дає змогу усунути людський чинник у процесі укладання угод та проведення контролю, що значно зменшує ймовірність виникнення помилок та порушень, а також створює важливі передумови для подолання зловживань і корупції у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави.

Список використаних джерел

1. Державна митна служба України: офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення 10.11.2021).
2. Ledger Insights. URL: <https://www.ledgerinsights.com/ibm-maersk-tradelens-blockchain-signs-10-chinese-partners/> (дата звернення 10.11.2021).

Постол А. Р.
здобувачка освітнього ступеня «магістр»
ОПП «Фінансова розвідка»
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

Скупейко О. В.
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальність «Комп'ютерні науки»
*(Львівський національний університет
імені Івана Франка)*

Науковий керівник:
Горбан І.М.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИХ ДОХОДІВ У СТРАХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Страхова галузь в Україні відіграє важливу роль у фінансовому посередництві. Розвиток страхового сектора в кінцевому підсумку сприяє розвитку фінансових ринків. Перевага високорозвинених ліквідних фінансових ринків полягає в тому, що вони сприяють економічному зростанню. В кінцевому підсумку це призводить до поліпшення соціально-економічного статусу України, проте, маніпуляції та ряд шахрайських дій можуть призвести до іншого результату.

В Україні ключове місце у формуванні інституційних механізмів протидії нелегальних доходів у страховій діяльності займають ряд законодавчих документів. Зокрема це стосується Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1]. Цей Закон направлений на те, щоб сприяти забезпеченню механізму захисту прав та законних інтересів населення і держави через протидію будь-яким проявам фінансових злочинів, в тому числі і у сфері страхування. Він дозволяє забезпечити формування загальнодержавної аналітичної інформації, що дає

змогу правоохоронним органам України та іноземних держав виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

Страховики є частиною діючої системи фінансового моніторингу і являються одними з основних суб'єктів первинного фінансового моніторингу в Україні.

Важливою перешкодою ефективної діяльності інституційних механізмів протидії нелегальних доходів у страховій діяльності є те, що на сьогоднішній день визначальним є повна чи часткова нездатність правоохоронних органів та органів фінансового моніторингу вчасно реагувати на виявлені страховими компаніями факти правопорушень в сфері нелегальних доходів. Цьому також сприяють існування під час роботи страхової компанії комерційної, банківської та податкової таємниці, тому працівники правоохоронних та контролюючих органів не мають прямого доступу до всіх документів по операціях господарюючих суб'єктів, що обмежує можливості пошуку ознак зловживань та протиправних факторів, що їм сприяє.

До чинників, що сприяють поширенню випадків нелегальних доходів у страховій діяльності науковці відносять: «відсутність ефективного правового механізму взаємодії страхових компаній з правоохоронними органами; оформлення страхового поліса без належного огляду предмета страхування; відсутність у служби безпеки страховиків необхідних засобів для проведення ефективної оперативно-розшукової діяльності; відсутність належної системи ліцензування та акредитації вітчизняних страхових посередників; неефективні методики оцінки збитків, завданих предмету страхування; недостатність фінансових ресурсів у страхових компаній та правоохоронних органів для реалізації профілактичних робіт, пов'язаних з попередженням та мінімізацією спроб вчинення страхових злочинів; територіальна віддаленість офісів страхових компаній від місць виникнення страхових випадків» [3].

Таким чином, на сьогоднішній день найбільш важливим інституційним механізмом боротьби з страховим шахрайством є посилення та оптимізація ефективної взаємодії страхових компаній та правоохоронних органів.

В останні роки в нашій державі було помічено значне збільшення кількості злочинів в сфері одержання нелегальних доходів у страховій діяльності (рис.2).

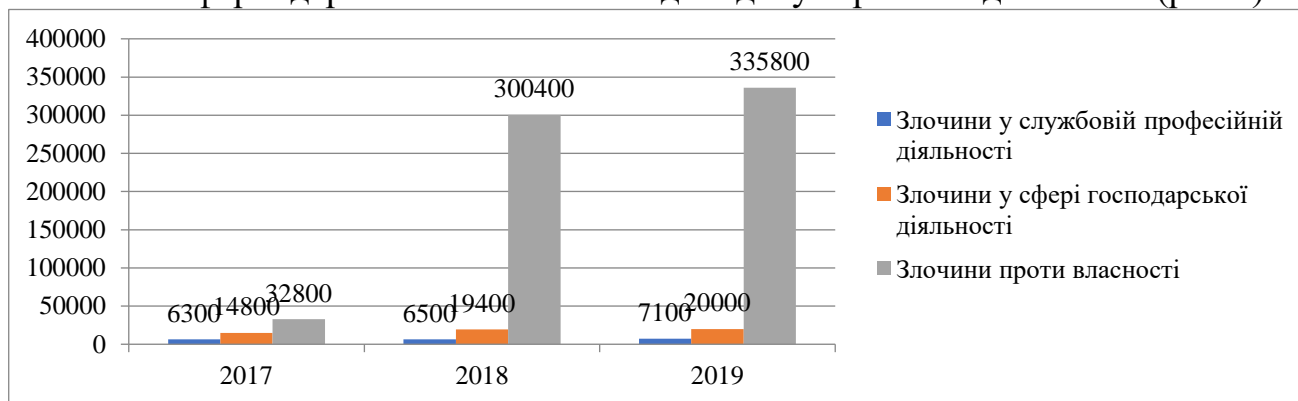

Рис.2. Основні напрямки державного регулювання протидії нелегальних доходів у страховій діяльності 2017-2019 роки [2]

Український ринок страхових послуг знаходиться в стадії розвитку, досвід боротьби з такими злочинами невеликий, і, як наслідок, способи протидії нелегальних доходів у страховій діяльності потребують удосконалення та запозичення існуючого світового досвіду.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Руснак Л.Р. Концептуальні засади розроблення цільової програми протидії фінансовому шахрайству. *Економіка і суспільство. Серія : Економіка та управління національним господарством*. 2017. Вип. 10. С. 106-111.

Пушак Я.Я.

професор кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки,
доктор економічних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Трушкіна Н.В.

старший науковий співробітник відділу проблем
регуляторної політики та розвитку підприємництва,
кандидат економічних наук
(Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ)

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

На даний час на розвиток національної економіки впливають певні ризики та загрози, які спричинено політичною нестабільністю, фінансово-економічною кризою, несприятливим бізнес-середовищем через пандемію COVID-19, недовірою до державних інституцій, високим рівнем економічної злочинності тощо. Це підтверджують й результати Всесвітнього дослідження економічних злочинів та шахрайства, яке проведено компанією PwC. Так, згідно з опитуванням українських підприємств, 51% респондентів постраждали від шахрайства. Цей показник вищий, ніж у середньому в світі (47%). До того ж він зріс порівняно з 48% у 2018 р.

Варто відмітити, що з незаконним привласненням майна стикається 47% опитаних; хабарництвом і корупцією – 47%; шахрайством з боку клієнтів – 31%; кіберзлочинами – 31%; шахрайством у закупівлях – 31%. Найбільш суттєвим для суб'єктів господарювання з точки зору фінансових збитків є: незаконне привласнення майна (19% респондентів); недобросовісна конкуренція і порушення антимонопольного законодавства (13%); шахрайство у закупівлях (13%). Разом з тим, виявлено, що майже 50% респондентів в Україні не проводять взагалі або проводять лише неформальну перевірку та постійний моніторинг доброчесності своїх контрагентів. Лише 59% українських компаній провели розслідування свого найгіршого випадку шахрайства. І тільки 33% компаній повідомили про це наглядову раду. При цьому кожна четверта

компанія в Україні не має спеціальної програми з управління ризиками, 22% респондентів не проводили у 2019-2020 рр. жодного оцінювання рівня ризиків та їх впливу на господарську діяльність.

За оцінками експертів компаній ACFE і PwC, сума збитків, які зазнають підприємства у різних країнах світу унаслідок економічних злочинів і шахрайства, щороку зростає. У 2016 р. вона складала понад 6 млрд дол. США, у 2017 р. – 7,3 млрд дол., а у 2020 р. – 42 млрд дол. США. Якщо розглядати Україну, то слід зазначити, що у 38% вітчизняних компаній прямі збитки від шахрайства становлять менше 50 тис. дол. США; у 26% – від 50 тис. до 1 млн дол.; у 9% – понад 1 млн дол. США. За даними статистично-інформаційних матеріалів МВС України, у результаті розгляду в 2020 р. 3908 кримінальних проваджень у сфері корупції встановлено суму матеріальних збитків державі внаслідок економічної злочинності в розмірі 3,03 млрд грн.

Тому з метою запобігання та мінімізації негативних наслідків від випадків шахрайства та економічних злочинів необхідно здійснювати постійний фінансовий моніторинг із застосуванням ризик-орієнтованого підходу, механізму належної перевірки, дистанційної верифікації клієнтів, а також на основі виявлення кінцевих бенефіціарних власників та вдосконалення процедури «замороження» активів.

Як показує аналіз спеціальної наукової літератури, на даний час не існує єдиного теоретичного підходу до визначення суті й змісту фінансового моніторингу. Це, у першу чергу, обумовлено неоднозначністю та багатоаспектністю даного поняття. Адже він є об'єктом досліджень у сфері фінансового права, фінансового менеджменту, державного управління, економічної [1; 2] та фінансової безпеки [3] на різних рівнях.

Здебільшого дослідники під терміном «фінансовий моніторинг» розуміють: інститут фінансового права (Л. Воронова); умови забезпечення державної безпеки країни (О. Грабчук, І. Супрунова); систему заходів фінансового, адміністративного, кримінального та оперативно-розшукового характеру; інструмент державного регулювання; механізм перманентного

моніторингу фінансових операцій; економіко-правовий механізм у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (І. Канцір, М. Брицька); систему заходів, що передбачає підвищення рівня фінансової й економічної безпеки держави шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями; складову системи забезпечення економічної безпеки національної економіки (О. Кузьменко, Т. Доценко, Л. Скринька); складову фінансової безпеки держави (М. Васюк); специфічну форму державного фінансового контролю (О. Орлюк); особливу форму фінансового контролю (А. Клименко; Л. Воронова); систему законодавчо закріплених інформаційних, контрольних і правоохоронних процедур (М. Прошунін); систему постійного спостереження (Г. Бірюков); сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу (А. Гаврилишин; В. Берізко); складову системи фінансового планування банку (Б. Сюркало).

Однак фінансовий моніторинг доцільно розглядати з позицій національної безпеки [4]. Отже, цю економічну категорію пропонується трактувати як інструмент забезпечення національної безпеки. На сьогоднішній день правові засади розвитку системи фінансового моніторингу регулюються такими законодавчими й нормативно-правовими документами: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII «Про національну безпеку України»; Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 435-р «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року» тощо. Однак, незважаючи на деякі позитивні законодавчі ініціативи щодо створення й функціонування системи фінансового моніторингу в Україні, все ж таки існують певні проблеми недостатньо ефективного нормативно-правового забезпечення у цьому напрямі. По-перше, більшість

документів не кореспондуються один з одним. По-друге, у деяких з них лише йдеться про гарантування національної безпеки, але не прописано загальних засад фінансового моніторингу як інструменту забезпечення національної безпеки. Не визначено належних інституційних умов розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Не розроблено відповідних механізмів інституційного, організаційно-економічного, фінансового та інформаційного забезпечення функціонування системи фінансового моніторингу з позицій національної безпеки держави. Це і стане напрямом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Драчук Ю.З., Новікова Н.І., Трушкіна Н.В. До основ економічної безпеки промислового підприємства. *Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів*: монографія / за заг. ред. В.І. Гринчуцького. Тернопіль: Крок, 2014. С. 368-378.

2. Пушак Я.Я., Завербний А.С. Корпоративна репутація як ключовий вектор підвищення рівня економічної безпеки. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 2(8). С. 130-136.

3. Sylkin O., Pushak Ya., Krystyniak M., Ogirko O. Anti-crisis strategy in the system of ensuring financial security of the engineering enterprise: theoretical and practical aspect. *Problems of Infocommunications. Science and Technology. IEEE International Scientific and Practical Conference (PIC S&T'2019, 8-11 October)*. 2019. P. 256-260.

4. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія / М.Ф. Криштанович, Я.Я. Пушак, М.І. Флейчук, В.І. Франчук. Львів: Сполом, 2020. 418 с.

Рудніченко Є.М.
професор кафедри менеджменту,
адміністрування та готельно-ресторанної справи,
доктор економічних наук, професор
Гавловська Н.І.
професор кафедри менеджменту,
адміністрування та готельно-ресторанної справи,
доктор економічних наук, професор
Рудніченко М.М.
доцент кафедри теорії і методики
фізичного виховання та спорту,
доцент
(Хмельницький національний університет)

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РІВНЯ

Конкурентна боротьба між окремими країнами за світові ринки та загальний геополітичний вплив провокує застосування широкого спектру методів конкурентної боротьби, серед яких фінансова розвідка займає важливе місце. Така ситуація обумовлюється не лише необхідністю розуміння загального потенціалу цільового ринку інституційними структурами, а й потребою у обґрунтуванні стратегічних рішень з впровадження захисних заходів у межах певної країни.

Інвестиційний клімат завжди був об'єктом уваги інвесторів, як інституційних, так і інвесторів-спекулянтів. Така ситуація обумовлюється постійним пошуком найкращого варіанту вкладення капіталу з позиції максимізації прибутку і мінімізації ризиків, що характерно для приватних інвесторів. Для інституційного рівня, інвестиційний клімат є одним з найважливіших параметрів залучення іноземних інвестицій та активізації економічних процесів за рахунок таких інвестицій. Тому, фінансову розвідку, саме у контексті реальної ідентифікації інвестиційного клімату країни, використовує переважна більшість розвинених країн. Зрозуміло, що на сьогодні оцінювання інвестиційного клімату країн здійснюється значною кількістю міжнародних організацій. Однак, до отриманих актуальних і правдивих даних

необхідно завжди відноситись виважено, що і передбачає застосування усього спектру методів фінансової розвідки, оскільки інформація може подаватись з урахуванням потреб і завдань інституційних структур.

Зазначимо, що в Україні дослідження інвестиційного клімату проводить Європейська Бізнес Асоціація, експерти якої констатували, що впродовж 2020 року рівень інвестиційної привабливості України послідовно знижувався, залишаючись у негативній площині. Більшість опитаних керівників компаній-членів Асоціації в рамках дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України», а саме 62%, вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, ще 34% – нейтральним, і тільки 4% директорів переконані, що інвестиційний клімат сприяє веденню бізнесу в Україні [1, с. 7]. Динаміку індексу інвестиційної привабливості України наведено на рисунку 1.

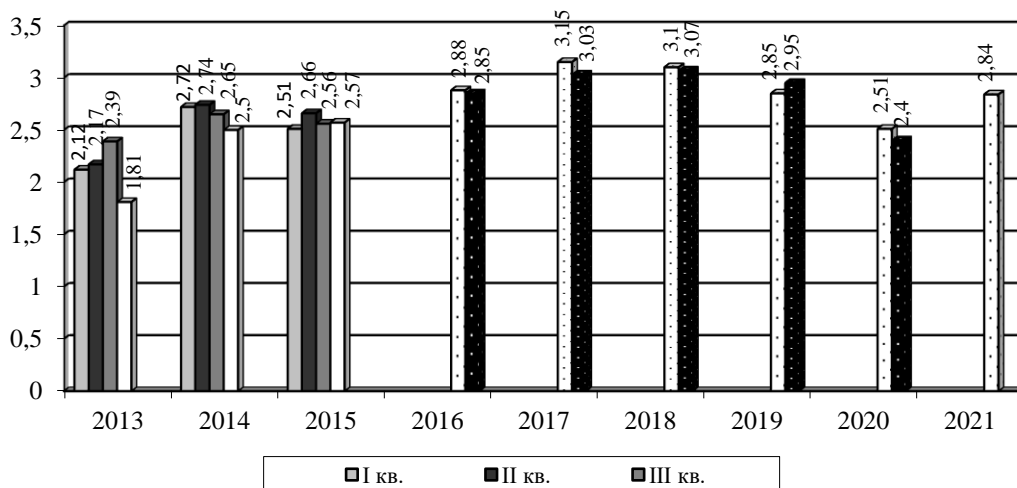

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України протягом 2013-2021 рр. [2 с. 4]

У 2020 році спостерігається зниження індексу інвестиційної привабливості у порівнянні з попередніми роками, і його значення складає у I півріччі 2020 року – 2,51, а у II півріччі 2,4. У I півріччі 2021 року індекс інвестиційної привабливості України підвищився до 2,84.

Хоча показники і зросли у 2021 році, однак достатньо складно на сьогодні вести мову про активну зацікавленість іноземних інвесторів вітчизняними суб'єктами господарювання, або констатувати активне залучення іноземного капіталу до реалізації проєктів національного рівня. Тобто, крім офіційної

інформації інвестори завжди зважають на інвестиційний клімат, показники якого отримуються у тому числі за рахунок фінансової розвідки. Одним з лідерів таких процесів є Китай, який активно збирає інформацію у найбільших конкурентів за різними сферами та акумулює дані про інноваційні дослідження більшості країн світу, при цьому вибудовуючи свій рейтинг інвестиційної привабливості країн та аналізуючи інвестиційний клімат за даними фінансової розвідки.

Отже, фінансова розвідка є дієвим інструментом інституційної боротьби окремих країн та їх агентів за сфери впливу, що обумовлює потребу у подальших ґрунтовних дослідженнях існуючих практик її реалізації.

Список використаних джерел

1. Путівник Асоціації з реформ 2030. Бачення бізнесу на наступну декаду. К.: *Європейська Бізнес Асоціація*, 2021. 144 с. URL: <https://eba.com.ua/asotsiatsiya-prezentovala-putivnyk-z-reform-2030>
2. Індекс інвестиційної привабливості України. Настрої інвесторів у 1-му півріччі 2021 року URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2021/07/EBA-InvestIndex_1H-2021_UKR.pdf

Скупейко В. В.

заступник начальника управління
начальник відділу адміністрування єдиного внеску
Головного управління ДПС у Львівській області,
доктор економічних наук, доцент

Вознюк О. Б.

доцент кафедри обліку і оподаткування
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський університет бізнесу і права*)

ПЕНСІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ПАКЕТИ – ЩО ЧЕКАЄ УКРАЇНЦІВ?

Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в

порядку, передбачених Законом України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” [2,3].

Введення багаторівневої пенсійної системи (коли, крім нинішньої солідарної, буде працювати обов’язкова та добровільна накопичувальні системи), допоможе вирішити комплекс цих проблем. Тобто кожен громадянин у будь-якому випадку буде брати участь у солідарній (яка передбачає відрахування певного відсотку зарплати в Пенсійний фонд) системі, оскільки це, у будь-якому випадку, є страхуванням від бідності. Другий рівень — це обов’язкова накопичувальна система, коли приватні особи відраховують 2% фонду заробітної плати, що акумулюються на особистих пенсійних рахунках. Грубо кажучи, людина, незалежно від її волі, відкладає додаткові гроші на старість. І третій рівень — коли людина хоче створити великі накопичення на персональному рахунку, збільшивши цим розмір майбутньої пенсії.

На сьогодні в Україні загалом сформовано основні правові, економічні та організаційні передумови та засади функціонування третього рівня системи пенсійного забезпечення – добровільного створення власної пенсії та основні передумови запровадження другого рівня - НСПС. Разом із дванадцятирічним досвідом роботи системи недержавних пенсійних фондів (НПФ) та Адміністраторів НПФ в країні загалом склалася Концепція впровадження другого рівня системи пенсійного забезпечення, яка закріплена в Законах України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування та «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Суть накопичувальної системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування системи полягатиме у тому, що частина обов’язкових страхових внесків до пенсійної системи) накопичуватиметься обліковуватиметься на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян, яким менше 35 років, які (та на користь яких) сплачуватимуть такі внески поступово на рівні від 2 до 7% з поступовим (на 1% в рік) покроковим збільшенням відсотка відрахувань [1] Ці кошти інвестуватимуться з метою отримання інвестиційного доходу і захисту їх від

інфляційних процесів. Управління пенсійними коштами здійснюватимуть компанії з управління активами (для яких ця діяльність є професійною і буде ліцензуватись).

При інвестуванні пенсійних активів компанії будуть діяти згідно з вимогами законів щодо напрямків інвестування, ринків на яких можна буде здійснювати інвестиції та вимог щодо диверсифікації (вкладання коштів у різні напрямки) інвестиційних вкладень. Безпосереднє зберігання пенсійних активів буде здійснювати банківська установа–зберігач, яка буде нести відповідальність за цільове використання цих активів. Кошти, що обліковуватимуться на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян будуть власністю цих громадян, і вони зможуть скористатись ними при досягненні пенсійного віку (або, у випадках передбачених законом, раніше цього терміну, наприклад у випадку інвалідності). Індивідуальні пенсійні накопичення громадян будуть успадковуватися. Виплати з Накопичувального фонду будуть здійснюватись додатково до виплат із солідарної системи.

Розмір пенсії в такій системі залежатиме від розміру страхових внесків та терміну, протягом якого ці внески накопичувались і розміру отриманого на них інвестиційного доходу.

Переваги. Накопичувальна система дасть можливість забезпечити:

персоніфікацію накопичених грошових вкладів;

захист від змін у законодавстві, оскільки з громадянином буде заключний договір і діятиме взаємна відповідальність сторін;

можливість успадкування в році смерті, або втрати годувальника в повному обсязі згідно договору;

проведення диференціації розмірів накопичувальної пенсії залежно від утримань, які будуть або були здійснені платником.

Список використаних джерел:

1. Мельник Н. Три рівні пенсійної реформи [Електронний ресурс]: газета “День”.

URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/tri-rivni-pensiynoyi-reformi>.

2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування / Закон України № 1058-IV від 09.07.2013 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

3. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL.: <http://www.pfu.gov.ua>.

Солук Ю.-Р.В.,
здобувач вищої освіти 3 курсу спец.
«Фінанси банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Козій І.С.,
старший викладач кафедри фінансів та обліку,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Фінансовий моніторинг – це діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму. В Україні є доволі велика частка коли якийсь підприємство чи навіть простий робітник отримує кошти нелегально. Скоріше за все це залежить від малої заробітної плати і великих податків які накладено на людину, а кожен хоче збільшити свої доходи, тому вона доходить до таких дій як відмивання грошей незаконним шляхом. І для того щоб зменшити відмивання доходів в Україні утворилася система фінансового моніторингу.

В нашій державі система фінансового моніторингу охоплює фактично всіх надавачів фінансових послуг та передбачає тісну взаємодію різних міністерств та відомств і кожна з цих установ по своєму відіграє важливу роль у цій протидійній системі.

В Україні система фінансового моніторингу складається з двох рівні:

1. Державний фінансовий моніторинг – це сукупність заходів із збору, обробки та аналізу зазначеним органом інформації про фінансові операції, що подається суб'єктами первинного та державного моніторингу та іншими державними органами іноземних держав, а також заходів з перевірки такої інформації згідно із законодавством України

2. Первинний фінансовий моніторинг – це сукупність заходів які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, спрямованих на виконання вимог цього Закону, що включають проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу

Суб'єкти державного рівня – це такі, що контролюють суб'єктів первинного рівня, приймають відповідні рішення, реалізуючи свої владні повноваження,

До суб'єктів державного фінансового моніторингу відносять різні міністерства (наприклад, Міністерство фінансів України, міністерство юстиції), Національний Банк України, та комісії (наприклад, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку).

Пріоритети діяльності Державної служби фінансового моніторингу України на 2021 рік:

- проведення аналізу фінансових операцій, співпраця, взаємодія та інформаційний обмін з правоохоронними та іншими державними органами;

- дослідження методів та фінансових схем легалізації (відмивання) доходів одержаних- злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- удосконалення міжвідомчої взаємодії між органами державної влади – учасниками національної системи запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу;

- забезпечення функціонування та розвитку єдиної державної інформаційної системи в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- участь у міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Суб'єкти первинного рівня – це такі, що мають безпосередній контакт з тими, хто може бажати легалізувати (відмити) набуті злочинними шляхом кошти, профінансувати тероризм чи розповсюдження зброї масового знищення.

До суб'єктів первинного фінансового моніторингу належать: банки, платіжні організації, товарні та фондові біржі, компанії з управління активами і т.д.

Пріоритети діяльності Первинного фінансового моніторингу:

- виявляти фінансові операції, стосовно яких є достатні підстави підозрювати, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму та в день їх виявлення або спроби їх проведення інформувати про це Держфінмоніторинг України та визначені законом правоохоронні органи, зокрема Службу безпеки України;

- здійснювати класифікацію своїх клієнтів з урахуванням критеріїв ризиків, визначених Держфінмоніторингом України та органами, що здійснюють регулювання та нагляд за їх діяльністю, під час проведення ними фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, і вживати застережних заходів щодо клієнтів, діяльність яких свідчить про підвищений ризик проведення ними таких операцій.

Основні пропозиції щодо подальшого розвитку системи фінансового моніторингу України наступні:

- використання запропонованої системи оцінювання ефективності фінансового моніторингу як загалом на макрорівні, так і в межах окремих сегментів банківського сектору;

- підвищення ефективності взаємодії ДСФМУ з інститутами первинного моніторингу, насамперед банківськими і з правоохоронними органами;

- удосконалення та адаптації законодавства України до світових стандартів. Ефективне вирішення окресленої проблеми повинно відбуватися цілісною системою дій, а не разовими, епізодичними заходами.

Список використаних джерел

1. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>
2. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>
3. Національний Банку України. Фінансовий моніторинг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring>.

Таран Д. Ю.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
ОПП «Фінансова розвідка»
Науковий керівник:
Шевченко Н. В.,
доцент кафедри фінансів та обліку
кандидат економічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

Фінансова розвідка – це особлива складова фінансової безпеки держави, яка ґрунтується на обов'язковому контролю за фінансовими операціями, грошовими потоками. В Україні контроль за фінансовими операціями здійснює Державна служба фінансового моніторингу, до основних обов'язків якої входять: збір, обробка та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інші операції, пов'язані з відмиванням, легалізацією доходів.

Проте, для більш ефективного фінансового нагляду, Україна співпрацює з високо розвиненими країнами, де рівень фінансових правопорушень є низьким, що дає можливість отримати корисний досвід та знання. До основних країн-партнерів, слід віднести: Канаду, США, країни Європейського Союзу.

Так у 2019 році Україна та Японія підписали угоду про співпрацю із Центром фінансової розвідки Японії. Угода передбачає співпрацю України та

Японії в розслідуванні фінансових злочинів, зокрема, правопорушень, пов'язаних з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, і з фінансуванням тероризму [1]. Також, Державна служба фінансового моніторингу України підписала з Підрозділом фінансової розвідки Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії Меморандум про взаєморозуміння і співробітництво у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [1].

Важливим, також, є міжнародна співпраця з Канадою головним органом фінансової розвідки якого є Financial Transaction and Report Analysis Center (FINTRAC). Основними джерелами інформації, що використовують в процесі фінансового моніторингу FINTRAC, є: добровільно надана інформація (59 %), повідомлення про підозрілі операції (13 %), профільні доповіді (5%), інформація з відкритих джерел (3 %) та запити підрозділів фінансової розвідки (20 %). Така, позиція використання джерел складає основу деяких програм вітчизняної фінансової розвідки, з метою збільшення інформативної бази.

Міжнародна співпраця з Ізраїлем ґрунтується на спільній розробці програм запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. А співпраця з TRACFIN - орган фінансової розвідки Франції, полягає у дослідженні і можливості використанні базових елементів у фінансовій розвідці України, а саме - зобов'язання банків надавати підрозділу фінансової розвідки інформацію про відкриті рахунки фізичних та юридичних осіб. Така практика, дасть можливість визначати незаконне збагачення громадян, приховування доходів, відмивання коштів, здійснення незаконних фінансових операцій.

Також, варто зазначити важливість співпраці з США (Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) - орган фінансової розвідки США), яка визначила переваг про тісну співпрацю з державними і фінансовими органами всіх рівнів

країни. Зокрема, таку модель використовує НКЦПФР в Україні, для моніторингу фінансових потоків на фондовому ринку.

Станом на сьогодні Україна здійснює співпрацю з наступними міжнародними організаціями:

- Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);
- Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL);
- Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки;
- Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (ЄАГ) [2].

Протягом багатьох років Україна є активним учасником міжнародних семінарів де доповідачами є провідні міжнародні експерти з питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, зокрема представники правоохоронних органів та фінансових розвідок Королівства Бельгії, Польщі, Держави Ізраїль, досвідчені фахівці ОБСЄ, а також представники державних органів та громадські організації України, що задіяні в системі фінансового моніторингу.

Отже, можна зробити висновок, що міжнародне співробітництво у сфері фінансового моніторингу дає можливість перейняти безцінний досвід багатьох країн, зменшити рівень тінізації економіки, легалізувати доходи, знизити рівень корупції на всіх рівнях влади і сферах діяльності.

Список використаних джерел

1. Держслужба фінансового моніторингу домовилася про співпрацю з фінансовою розвідкою Японії. URL: https://lb.ua/economics/2019/06/14/429604_gossluzhba_finansovogo_monitoringa.html
2. Державна служба фінансового моніторингу. Офіційний сайт. URL : <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo>

Тесля С.М.
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
кандидат економічних наук, доцент
Білоус С.Р.
магістр кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
(*Львівський національний університет
імені Івана Франка*)

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

В багатьох державах світу фінансові важелі виступають класичним стимулом до інвестування, займаючи вагоме місце у системі заходів залучення іноземних інвестицій.

З позиції регулювання іноземних інвестицій фінансові важелі можна визначити, як сукупність методів та прийомів досягнення цілей інвестиційної діяльності, заснованих на грошових взаємовідносинах із приводу формування та використання фінансових ресурсів, необхідних у інвестиційному процесі у інтересах економічних суб'єктів держави.

Аналіз прямого іноземного інвестування в Україні засвідчує істотну диференціацію надходження ПІІ за галузевим, та за регіональним розподілом. Українські реалії є такими, що акумульовані ПІІ так й не стали фактором подолання галузевих і регіональних диспропорцій.

Нинішні обсяги і структура ПІІ не дають підстав розцінювати їх в якості вагомого чинника соціально-економічного розвитку країни й говорити про утвердження інвестиційної моделі економіки. Зокрема, досить низьким залишається співвідношення накопичених прямих іноземних інвестицій до ВВП.

Активізація надходжень капіталу в Україну є одним із напрямів, якому приділяється особлива увага в "Національній економічній стратегії-2030" [1], що розробляється на платформі Центру економічного відновлення.

Із метою покращення економічного росту й, відповідно, добробуту країни, в Україні було взято курс на активне запровадження великих інвестиційних програм, спрямованих на стимулювання залучення інвестицій у економіку через

їх державну підтримку.

За ініціативи Президента України було прийнято Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями» [2], а 28 березня 2021 року набув чинності Закон України від 02.03.2021 № 1293-IX «Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні» [3].

Податкові пільги, котрі встановлено новим законодавством, порядки взаємодії інвесторів, установ й органів, безперечно, є кроком вперед на шляху до покращення інвестиційного клімату й примноження привабливості нашої держави в довгостроковій перспективі. Це шлях для зупинення відтоку громадян до країн ЄС в пошуках кращого життя й вищого рівня оплати праці та, як наслідок, формування передумов задля створення добробуту України.

Поряд з цим, слабким місцем Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями» було те, що він приймався без фінансово-економічного обґрунтування. Його реалізація може суттєво вплинути на доходи державного бюджету через зниження надходження податків та зборів, а також імпортих митних тарифів.

Окрім того, в своїх висновках Головне юридичне управління Верховної Ради вказує, що закон суперечить домовленостям держави із Міжнародним валютним фондом про ненадання нових податкових пільг.

Також в Законі передбачено, що значними інвестиціями є тільки грошові кошти, що суттєво звужує можливості інвестора, адже останній міг би інвестувати обладнання, продукцію, сировину тощо.

Досвід зарубіжних країн показує, що кожна держава використовує свій набір пільг, співвідношення котрих залежить від пріоритетів державної політики, особливостей регіонального і соціально-економічного розвитку, а також від цілей й об'єктів стимулювання.

Практика в сфері податкового стимулювання свідчить про те, що для нашої країни ефективними інструментами були б:

– розширення переліку податків, за рахунок котрих може бути видано інвестиційний податковий кредит. Одночасно необхідно установити терміни надання інвестиційного податкового кредиту, котрі б відповідали терміну окупності інвестиційного проекту на основі укладення відповідних договорів з фіскальними органами;

– формування неоподаткованого резерву, котрий є менш відомою формою податкової пільги у порівнянні із іншими, які можуть застосовуватись у системі прибуткового оподаткування юридичних осіб.

Варто зазначити, що багато із податкових пільг знайшли своє місце й в українській практиці, проте за кордоном вони мають більшу ефективність стосовно темпів приросту інвестицій у силу, перш за усе, постійного оновлення й адаптації до швидко мінливих умов зовнішнього економічного середовища.

Список використаних джерел

1. Національна економічна стратегія-2030 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення 22.06.2021).

2. Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями: Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення 21.06.2021).

3. Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 02.03.2021 № 1293-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-20#Text> (дата звернення 21.06.2021).

Тхір Р.І.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
ОПП «Фінансова розвідка»
Науковий керівник:
Вінічук М. В.,
доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Дестабілізуючий вплив чинників зовнішнього середовища й світового фінансового ринку, структурні деформації національної економіки та стрімке поширення міжнародної економічної злочинності призвели до появи таких негативних явищ як тінізація й легалізація економіки, корупція, фінансова злочинність. В умовах соціально-економічної й політичної нестабільності створюється надійна основа для вчинення протиправних дій в фінансово-економічному секторі. Зважаючи на зростаючі тенденції поширення фінансової злочинності в Україні, тема дослідження набуває особливої актуальності, а пошук шляхів ефективної протидії вчиненню злочинів у фінансовій сфері є першочерговим завданням державної політики протидії фінансовій злочинності.

Встановлено, що зростання рівня злочинності у фінансовій сфері чинить значний вплив на національну економіку та на макроекономічні показники, чим зумовлює зростання тіньового сектора й формування у ньому незаконно одержаних капіталів внаслідок привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, ухилення від сплати податків, зборів, шахрайства з фінансовими ресурсами, а також внаслідок вчинення злочинних дій, які містять ознаки легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

В даному контексті важливого значення набуває забезпечення ефективної протидії фінансовій злочинності. Аналіз економіко-правових засад боротьби з фінансовою злочинністю дає підстави стверджувати, що нормативно-правове забезпечення перебуває на етапі постійного моніторингу, перегляду та

удосконалення. Значні напрацювання уже існують щодо гармонізації національного законодавства із нормами міжнародного права, що сприяє зміцненню стійкості фінансової системи до зовнішніх та внутрішніх потрясінь.

Заслуговує на увагу прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1], який спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення достатнього рівня національної безпеки та передбачає визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Крім того, Кримінальним кодексом України [2] встановлена відповідальність за вчинення різних видів фінансових злочинів.

Отже, поширення фінансової злочинності в національній економіці є очевидним. Зростаючі тенденції щодо обсягів коштів, які втрачає Україна внаслідок вчинення протиправних дій у фінансовій сфері свідчать про необхідність ефективної протидії даному явищу.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX в редакції від 10.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/ed20211010#Text> (дата звернення 14.11.2021).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III в редакції від 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 14.11.2021).

Франчук В. І.,
проректор
доктор економічних наук, професор
Мельник С. І.,
завідувач кафедри фінансів та обліку
доктор економічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблема забезпечення економічної безпеки держави в сучасних умовах розвитку національної економіки, різного роду викликів та загроз набуває виняткового значення. Особлива увага та зосередженість, насамперед, органів державної влади до питань безпеки, стала відчутніша після початку збройної агресії Російської Федерації та тимчасовою окупацією частини території України. Результатом такої уваги стали прийняття у новій редакції Закону України «Про національну безпеку України», оживлення та реальні кроки дій Радою національної безпеки і оборони, які призвели до прийняття Стратегії національної безпеки України у 2020 році та Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року у 2021 році відповідно.

Варто погодитися що «руйнування економіки України є свідомою і цілеспрямованою дією Російської Федерації та одним з методів гібридної війни, оскільки зруйнована економіка продукує незадоволеність владою, трудову міграцію, соціальну напругу в суспільстві та підриває довіру до влади. При цьому широко використовуються економічні інструменти впливу, до яких, зокрема, відносяться санкції щодо українських товарів і послуг та використання впливу на інші держави з метою прийняття рішень, що суперечать основним національним економічним інтересам України» [1].

Отже, у таких складних економічних процесах становлення та розвитку нашої державності, певними прогалинами та слабкостями можуть скористатися різні угруповання для незаконного збагачення. Не дарма у стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року до основних викликів та загроз у сфері

фінансової безпеки віднесено поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Варто відзначити, що фінансова безпека як складова економічної безпеки держави, згідно Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України має найбільший ваговий коефіцієнт, тому заслуговує особливої уваги.

Таким чином, роль та місце фінансової розвідки у забезпеченні економічної безпеки держави набуває важливого значення. Основним суб'єктом який здійснює фінансовий моніторинг в Україні є Державна служба фінансового моніторингу. Як підрозділ фінансової розвідки вживає посилені заходи практичного характеру щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

За результатами аналізу та узагальнення виявлених (типових та новітніх) методів, способів, фінансових інструментів та схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, які мають безпосередній вплив на забезпечення економічної безпеки держави, Державною службою фінансового моніторингу визначено пріоритетні напрями проведення фінансових розслідувань, зокрема:

- фінансування тероризму та сепаратизму;
- відмивання доходів від корупційних діянь;
- розкрадання бюджетних коштів та коштів державних підприємств;
- відмивання доходів від податкових злочинів, використання готівкових коштів у схемах легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Також варто зазначити що інші напрями фінансових розслідувань також потребують уваги з боку всіх учасників національної системи фінансового моніторингу та правоохоронних органів [2].

Особливу увагу варто приділити відмиванню доходів через корупційні діяння. Оскільки, у 2020 році Держфінмоніторингом направлено до правоохоронних органів 204 матеріали (61 узагальнений матеріал та 143

додаткових узагальнених матеріали), які пов'язані з підозрою у корупційних діяннях, зокрема до: НАБУ – 168 матеріалів (54 узагальнених матеріали та 114 додаткових узагальнених матеріалів); органів прокуратури України – 11 матеріалів (1 узагальнений матеріал та 10 додаткових узагальнених матеріалів); органів фіскальної служби України – 1 додатковий узагальнений матеріал; НПУ – 2 матеріали (1 узагальнений матеріал та 1 додатковий узагальнений матеріал); ДБР – 5 матеріалів (3 узагальнених матеріали та 2 додаткових узагальнених матеріали); СБУ – 17 матеріалів (2 узагальнених матеріали та 15 додаткових узагальнених матеріалів) [2].

У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 8,1 млрд. гривень. Учасниками підозрілих фінансових операцій у зазначених 204 матеріалах були особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняні до них. Інструменти, які використовувались: фінансова допомога (позики); готівка; депозити; цінні папери [2].

Отже, можна зробити висновок, що підрозділ фінансової розвідки України є важливим суб'єктом у забезпеченні економічної безпеки держави, який чітко відстежує всі підозрілі операції, збирає та аналізує подану інформацію від всіх інших суб'єктів державного фінансово моніторингу та направляє правоохоронним та розвідувальним органам у межах їх компетенції та підслідності.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11.08.2021 р № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>.

2. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>.

Чапляк Н.І.,
старший викладач кафедри
фінансів та обліку,
кандидат економічних наук
Парій Т.М.,
здобувач вищої освіти,
ФБСС-31
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сьогодні приріст прямих іноземних інвестицій став ключовою передумовою до розвитку та ефективного функціонування економіки країни. Все частіше як в науковій літературі, так і у засобах масової інформації можемо зустріти різне формулювання одного твердження – з допомогою прямих іноземних інвестицій створюються додаткові робочі місця, розвивається науково-технічний прогрес та зростає рівень ВВП країни в цілому.

До основних переваг залучення прямих іноземних інвестицій можемо віднести [3]:

- залучення додаткових фінансових ресурсів;
- оновлення технічного та виробничого устаткування;
- створення нових робочих місць;
- підвищення якості виготовленої продукції, а я результат і рівня конкуренції та інші.

Однак можливості залучення таких коштів напряду залежить від політики, яку проводять ці країни. Адже для ефективного припливу іноземних інвестицій у потенційних інвесторів повинна скластись позитивна оцінка інвестиційного клімату в країні, що передбачає низку факторів, зокрема: «сприятливе» податкове законодавство, наявність майнових гарантій для інвесторів, інформаційна прозорість та стабільність економічної ситуації загалом. Всі ці передумови вже були виконані та засвідчені позитивними результатами провідних країн світу. Для наочності наведемо статистику країн, що лідирують

за сумою надходжень прямих іноземних інвестицій на кінець 2019 початок 2020 року згідно даних Світового Банку (табл. 1.)

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за рівнем прямих іноземних інвестицій

Рейтинговий номер	Країна	Розмір ПІІ (млн. дол. США)
1	Сполучені Штати Америки	258 390 000 000
2	Китай	203 492 014 029
3	Німеччина	105 277 588 652
10	Велика Британія	58 650 667 046
18	Японія	25 876 986 330

Джерело: [4]

Згідно наведеного рейтингу Україна займає 62-е місце з 201-го опублікованого, з розміром прямих іноземних інвестицій 2 476 000 000 млн. дол. США. [4]

Звичайно, основні умови спаду світової економіки пов'язані з пандемією відобразилося і на інвестиційній діяльності: зниження платоспроможності населення призвело до зменшення попиту на вітчизняному ринку, а як результат на виробничих можливостях вітчизняних товаровиробників, що є однією з ключових передумов зацікавленості іноземних інвесторів.

За останній час в Україні лібералізовано зовнішню торгівлю, підписано низку угод про зону вільної торгівлі, здійснено валютне регулювання, що в загальній оцінці незабаром принесе свої позитивні результати. Однак варто пам'ятати, що проведені заходи є лише передумовою до розробки державної цілісної стратегії залучення іноземних інвестицій, що передбачатиме як і факт настання можливих загроз, так і практичні дії для їх подолання.

Список використаних джерел

1. Богуславська С.І. Аналіз факторів залучення прямих іноземних інвестицій у регіони України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 4. 2015. С.674-678

2. Власюк В. Що не так із капітальними інвестиціями в Україні? *Економічна правда*. 2021
3. Лендел О. М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави. *Ефективна економіка*. № 9, 2016
4. Рейтинг країн світу за рівнем прямих іноземних інвестицій / Гуманітарний портал: Дослідження [Електронний ресурс] // Центр гуманітарних технологій, 2006–2021 (остання редакція: 02.11.2021). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/foreign-direct-investment>
[index\]https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/05/6/673627/](https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/05/6/673627/)

Шевченко Н.В.,

доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент

Гонсьор В.,

здобувач освітнього ступеня «магістр»,
ОПП «Фінансова розвідка»
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах розбалансування вітчизняної економіки та політичної ситуації, негативний вплив рівня корупції спричиняє проблеми, що негативно впливають не лише на фінансовий сектор, а й соціальний та психологічний. Корупція – це явище яке притаманне всім державам та рівням економічного розвитку країн, та історично сягає до давніх часів.

Сьогодні рівень корупції, в багатьох країнах, коливається в межах мінімальних норм, що є основою значних зусиль державних служб фінансового моніторингу, запобігання корупції, органів безпеки та різних наглядових органів. Так, за даними антикорупційної організації Трансперенсі Інтернешнл Україна, за останній рік показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) виросли на три бали. У 2020 році Україна отримала 33 бали із 100 можливих і зайняла 117 місце у рейтингу. Лідером списку стала – Фінляндія. [1].

До найбільш негативних факторів, що впливають на зниження рівня корупції в Україні слід віднести:

- низький рівень покарання корупційних дій на всіх рівнях;
- криза конституційного правосуддя;
- відсутність дієвих факторів впливу на підкуп різних рівнів посадових осіб;
- недовіра фізичних осіб правоохоронним органам;
- недостатній рівень реалізованості антикорупційної політики держави та антикорупційних механізмів державних органів;
- достатнє державне фінансування вітчизняних підприємств, інноваційний і наукових програм;
- низький рівень доходів громадян;
- відсутність робочих місць – відповідно фінансовий стан домогосподарств;
- відсутність сайтів з розміщення публічної інформації щодо фінансової діяльності підприємств, організацій, установ;
- відсутність розгорнутої статистичної та аналітичної інформації (не лише по антикорупційним заходам, а й по результатах діяльності, різним сферам);
- неефективність будь-яких політичних ініціатив у сфері боротьби з корупцією;
- відсутність фінансового стимулювання працівників у різних сферах, щодо легальної фінансової діяльності.

Високий рівень корупції в країні значною мірою призводить до втрати довіри громадян до влади, державних органів фінансових установ, зниження рівня інвестиційної привабливості, втраті важливих міжнародних економічних в'язків, вивезення капіталу за межі країни. А також, високий рівень корупції значно впливає на втрату цінних працівників – трудова міграції за кордон, що в

свою чергу негативно впливає на інноваційний розвиток держави, культурний розвиток.

Таким чином, в наступних роках Україні слід продовжувати роботу у сфері антикорупційних заходів, посилювати систему нагляду за хабарями та відмиванням коштів, легалізацією доходу, підвищувати довіру громадян до органів влади. Також, позитивним є запровадження обов'язкового подання декларації про доходи фізичних осіб – резидентів, з метою розкриття інформації про незаконне збагачення і приховування майна, несплату податків.

Також, варто зазначити, що за останні 5 років Національне антикорупційне бюро разом з Національним агентством з запобігання корупції розробили більше 20 програм із зниження рівня корупції у різних сферах (освіта, суди, медицина, правоохоронна діяльність тощо).

Список використаних джерел:

1. Трансперенсі Інтернешнл Україна. Офіційний сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/about/#mission>
2. Національне антикорупційне бюро. Офіційний сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/>
3. Національне агентство з запобігання корупції. Офіційний сайт. URL: <https://nazk.gov.ua>

Шевчук І.В.,
завідувач науково-дослідної частини,
професор кафедри публічного
управління та адміністрування,
доктор наук з державного управління, доцент
*(Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Інтернаціоналізація світової економічної системи та посилення глобалізаційних процесів супроводжуються як появою нових стратегічних та потенційно вигідних напрямів співпраці, так і виникненням нових потенційних загроз економічній безпеці України, зокрема щодо збільшення кількості злочинів у фінансовій сфері. Передумовами такої ситуації варто, насамперед, визначити зростання частки тіньової економіки, нецільове використання бюджетних коштів збільшення відсотка корупції у державному секторі. Крім того, пришвидшення цифровізації фінансової сфери сприяло пришвидженню переміщення доходів, в тому числі незаконним шляхом, і, як наслідок – зростання обсягів тіньових фінансових потоків та зниження рівня їх ідентифікації. Фінансовий моніторинг є діяльністю, яка спрямована на виявлення та попередження фінансових операцій щодо легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та підготовки низки превентивних заходів щодо легалізації такого виду доходів. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» фінансовий моніторинг це «сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу» [2]. Серед суб'єктів, до компетенції яких віднесено здійснення державного фінансового моніторингу варто виділити Державну службу фінансового моніторингу,

Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Національний банк України, національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, які у своїй діяльності мають керуватися Принципами опрацювання одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та критерії проведення аналізу таких операцій [1] тощо. Для удосконалення комплексної національної системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, варто, поряд із ефективною реалізацією вищезазначених органів функцій в межах свої компетенції у визначеній сфері, реалізувати низку заходів, спрямованих на посилення реалізації державного фінансового контролю, зокрема:

- 1) Розширити перелік фінансових операцій, за порушення законодавства в межах реалізації яких застосовувати заходи впливу у вигляді штрафних санкцій;
- 2) Удосконалити механізм регулювання сфери віртуальних активів;
- 3) Посилити інформаційну безпеку банківських установ та вжити заходів щодо зменшення кількості несанкціонованого списання коштів з рахунків клієнтів банківських установ;
- 4) Розширити перелік індикаторів економічної безпеки, зазначених у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013 р.) та додати індекс сприйняття корупції, індекс глобалізації, індекс ділової активності, відсоток тіньової економіки, відсоток відкритих кримінальних проваджень щодо легалізації доходів, отриманих кримінальним шляхом.

Варто зауважити, що легалізація кримінальних доходів спричиняє фінансові та репутаційні втрати, ключовими серед яких є погіршення ділової репутації держави, міжнародного іміджу, зниження рівня інвестиційної привабливості тощо. Саме дієва система фінансового моніторингу дасть змогу своєчасно попередити ризики незаконних операцій та зменшити кількість випадків легалізації незаконно отриманих коштів.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Принципів опрацювання одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та критерії проведення аналізу таких операцій. Наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2021 № 440. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1087-21#Text>.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25, ст.171. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

Штангрет А. М.,
завідувач кафедру фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
доктор економічних наук, професор
(Українська академія друкарства)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Поняття «логістичне управління» не характеризується однозначністю в наукових колах і в більшості прив'язано до процесу виробництва шляхом оптимізації ресурсного забезпечення. В основі більшості визначень лежить стратегічне й тактичне управління матеріальними потоками починаючи від постачальників, в межах виробництва і до споживачів продукції. Як загальна схема такий варіант прийнятний і стосовно процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства. Якщо розглядати процес отримання, узагальнення, перевірки, аналізу й надання споживачам інформації, то застосування логістичного ланцюга є прийнятним.

В контексті розгляду можливості застосування методичних засад логістичного управління в процесі забезпечення фінансової безпеки

підприємства нами приділено увагу чотирьом моментам. Перший полягає в тому, що споживачами першого рівня будуть співробітники служби безпеки, а другого – менеджери, для яких суб'єкти безпеки готують аналітичні довідки щодо інформаційного супроводу певних управлінських рішень з метою мінімізації можливих втрат або ж отримання додаткової вигоди, за рахунок врахування наявності й ступеня впливу внутрішніх й зовнішніх викликів, ризиків й загроз. У відповідності до логістичного управління дії щодо задоволення інформаційних потреб цих груп споживачів повинні бути спланованими і здійснюватися за оптимізованим маршрутом по захищених каналах, що дозволить отримати інформацію, що відповідає визначеним критеріям.

Другий момент – орієнтація на досягнення синергетичного ефекту, що чітко прослідковується у визначенні Б. Паласюк – «... цілеспрямований вплив на логістичні потоки з метою синхронізації їхньої взаємодії і досягнення ефекту синергізму» [3, с. 169]. Такий ефект може бути досягнутий шляхом чіткої організації змін в системі обліково-аналітичного забезпечення, коли, у відповідності до розроблених інструкцій, працівники структурних підрозділів будуть виділяти певну частину інформації, яка представляє інтерес для суб'єктів безпеки і з чіткою періодичністю надсилати по захищених каналах інформації. Підсиленню цього ефекту сприятиме скерування проекту ключових рішень на узгодження службі безпеки, виходячи з того, що лише її працівники, маючи цілісне уявлення про усі процеси, які відбуваються в межах підприємства і в його зовнішньому середовищі, можуть на певному рівні прогнозувати вплив результатів реалізації цих рішень на рівень безпеки. Прогнози щодо виникнення чи зміни впливу певної загрози стають основою превентивних захисних заходів, реалізація яких дозволить зменшити можливі втрати з мінімальним витрачанням ресурсів.

Третій момент – поєднання традиційно розрізнених інформаційних потоків в єдиний на постійній основі. Так, група науковців доводить, що «... раніше об'єктом управління були масові окремі матеріальні об'єкти, а при логістичному підході основним об'єктом стає потік, тобто множина об'єктів, що сприймаються

як ціле» [2 с. 39]. Налагодження надходження інформації від усіх структурних підрозділів на постійній основі забезпечує оперативність дій суб'єктів безпеки, а відтак і високу ефективність в процесі підтримання необхідного рівня безпеки.

Четвертий момент – подолання спротиву зі сторони керівників окремих підрозділів щодо управління інформаційними потоками в межах їх сфери впливу. У випадку систематичного надходження інформації до служби безпеки, можуть бути виявлені прогалини в управлінні структурними підрозділами або і зловживання зі сторони їх керівників, що і провокує спротив.

В логістичному управлінні традиційно розрізняють такі підсистеми як «...постачання, складська, транспортна, виробнича і збутова» [1, с. 62]. В системі обліково-аналітичного забезпечення такими підсистемами можуть бути: обліку, аудиту і аналізу, які відображають зміст основних етапів отримання, перевірки й аналізу інформації.

У відповідності до вище зазначеного, загальну мету застосування методичних засад логістичного управління в забезпеченні фінансової безпеки підприємства можна окреслити як формування системи отримання, перевірки й аналізу інформації, яка, відповідаючи визначеним критеріям (достовірність, комплексність, доцільність, раціональність) та отримана шляхом інтеграції в систему обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, формує необхідне підґрунтя для реалізації захисних заходів суб'єктами безпеки.

Поширення практики застосування методичних засад логістичного управління дозволить сформувати динамічну систему обліково-аналітичного забезпечення, яка уможливить здійснення своєчасного збору якісної й необхідної за обсягом інформації з внутрішніх й зовнішніх джерел із подальшим узагальненням, систематизацією, аналізом, перевіркою на достовірність й зберіганням для повного задоволення потреб як суб'єктів безпеки, так і менеджменту підприємства для прийняття ними управлінських рішень із врахуванням безпекового аспекту.

Список використаних джерел

1. Кацьма В. І. Сутність та роль логістичного управління в системі управління підприємством. *Економічний аналіз*. 2016. №2. С. 60-65.
2. Моделі і методи логістичного управління суб'єктами господарювання й економікою регіону: монографія / Р. Р. Ларіна, О. Г. Череп, І. Ю. Грішин, А. О. Ілаєва. Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2011. 234 с.
3. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2006. 334 с.

Штангрет М.Й.,

доцент кафедри загально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Броневицька О.М.,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Збереження в Україні високого рівня корупції, а також підвищення її рівня не лише в структурах державної влади, правоохоронних органів, але й у приватному секторі є загрозою національній безпеці держави, її подальшому демократичному розвитку. Зважаючи на підвищення суспільної небезпеки корупційних проявів, складність розширення корупційних правопорушень та повернення значущих матеріальних ресурсів, наявних при корупції, Україна 18 листопада 2006 року ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції. У главі III Конвенції «Криміналізація та правоохоронна діяльність» передбачено ст. 20 «Незаконне збагачення». Зокрема, згідно із положеннями ст. 20 цієї Конвенції, незаконне збагачення – це «... значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати» [1]. За даними Національного антикорупційного бюро України, його детективи розслідували 65 кримінальних проваджень щодо суддів,

народних депутатів, прокурорів, керівників органів державної влади за фактами їх незаконного збагачення на загальну суму понад півмільярда гривень . Разом з тим, розглянувши судовий позов окремих народних депутатів, Конституційний Суд України визнав кримінальну відповідальність за незаконне збагачення як таку, що порушує принцип презумпції невинуватості, а отже, своїм рішенням постановив декриміналізувати ст. 368-2 «Незаконне збагачення» Кримінального кодексу України і, як наслідок, правоохоронні органи закривають усі порушені раніше кримінальні провадження за цією статтею [2]. За висновками НАБУ, декриміналізація незаконного збагачення в Україні відкриває посадовцям нові можливості для зловживань, порушує принцип справедливості й у такий спосіб заохочує до подальшого незаконного збагачення, надаючи індульгенцію на вчинення нових кримінальних корупційних правопорушень.

Прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за придбання таких активів» №263 від 31.10.2019р., який набув чинності 28.11.2019р. доповнює Кримінальний кодекс України статтею 368-5 «Незаконне збагачення», відповідно до якої незаконним збагаченням є набуття чиновником активів, вартість яких більша ніж на 6500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує його законні доходи.

Під активами слід розуміти грошові кошти (в тому числі готівкові кошти, кошти на рахунках в банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Незаконне збагачення, тобто набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у тому числі активів, а також зменшення її фінансових зобов'язань, поділяється на три групи:

- перша- вартість збагачення перевищує правомірно отримані доходи особи більше, ніж на одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- друга - незаконне збагачення службової особи, яка займає відповідальне становище, або у великих розмірах ;
- третя - незаконне збагачення службової особи, яка займає особливо відповідальне становище, або у особливо великих розмірах.

Незаконне збагачення визнається вчиненим у великому розмірі, якщо вартість набутих активів перевищує правомірно отримані доходи особи більше, ніж на сім тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (табл.1).

Таблиця 1

Розмір незаконного збагачення, що визнається в Україні вчиненим у великих розмірах [4-6]

Показники	2019рік	2020рік	2021рік
Мінімальний прожитковий мінімум доходів працездатної особи (встановлюється законом України «Про Державний бюджет України»), грн	2027,0	2102,0	2270,0
Вартість набутих активів, які перевищують 7тисяч неоподаткованих мінімумів доходів працездатної особи, грн	>14189000	>14714000	>15890000

Незаконне збагачення визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо вартість набутих активів перевищує правомірно отримані доходи особи більше, ніж на п'ятнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (табл.2).

Таблиця 2

Розмір незаконного збагачення, що визнається в Україні вчиненим в особливо великих розмірах [4-6]

Показники	2019рік	2020рік	2021рік
Мінімальний прожитковий мінімум доходів працездатної особи (встановлюється законом України «Про Державний бюджет України»), грн	2027,0	2102,0	2270,0
Вартість набутих активів, які перевищують 15 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів працездатної особи, грн	>30405000	>31530000	>34050000

В. Кубальський наголошує на високий рівень латентності незаконного збагачення, що порушує принцип невідворотності покарання, сприяє формуванню обстановки безкарності, поширенню корупційної мотивації [3]. Погоджуємося з тим, що динамічність суспільних процесів зумовлює необхідність адаптації кримінального законодавства відповідно до нових форм корупційної поведінки та створення відповідних кримінально-правових інструментів протидії, що максимально спрощували б виявлення випадків незаконного збагачення й притягнення винних до кримінальної відповідальності за їх вчинення. Відносна суспільна толерантність до проявів незаконного збагачення певною мірою пов'язана із відсутністю безпосереднього контакту корупціонера із потерпілими від результатів незаконного збагачення.

Структура технології злочинної діяльності передбачає наявність комплексу взаємопов'язаних між собою злочинів: основних та допоміжних. Ці злочини об'єднані між собою єдиною метою - протиправне (злочинне) збагачення. Аналіз практики вказує, що при досудовому розслідуванні цієї категорії кримінальних справ мають місце труднощі в доказуванні злочинних дій, що викликані складними, заплутаними схемами злочинних технологій. При розслідуванні організованої злочинної діяльності важливо довести наявність необхідного зв'язку між окремими злочинами, що складають загальну «картину» технології злочинного збагачення. Як вказує слідчо-судова практика зробити це досить важко.

Таким чином, незаконне збагачення в Україні може здійснюватися окремими посадовими особами шляхом вчинення корупційних дій у різних сферах фінансово-господарської та адміністративної діяльності.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

3. Кубальський В. Н. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в контексті принципу презумпції невинуватості. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 30–34.

4. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua>

5. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. №294- IX. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua>

6. Про Державний бюджет України на 2021рік: Закон України від 15.12.2020 р. №1082 – IX. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua>

Яворська Т. В.,
професор кафедри банківського
і страхового бізнесу,
доктор економічних наук, професор
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

Система фінансового моніторингу об'єднала традиційні організаційно-правові методи боротьби із такими зловживаннями з новими інститутами та інструментами фінансово-превентивного характеру. Внесення законодавчих ініціатив, зміна підходів у боротьбі, реалізація конкретних заходів щодо співпраці з відповідними органами влади, запровадження сучасних інформаційних ресурсів є тими першочерговими кроками, які сприяють мінімізації тіньових схем та фінансування тероризму за участі фінансових посередників.

Фінансові посередники у своїй діяльності мають застосовувати ризик-орієнтований підхід, що передбачає:

- пропорційність характеру та масштабу діяльності фінансового посередника;

- підтримання в актуальному стані ризик-профіль фінансового посередника та ризик-профіль клієнта;
- визначення критеріїв ризиків відповідно до критеріїв, встановлених Національним банком України;
- врахування типологічних досліджень Державної служби фінансового моніторингу, результатів національної оцінки ризиків, а також рекомендацій суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Для фінансового посередника клієнт – це особа, яка звертається за наданням послуг до фінансово-кредитної установи; користується послугами фінансово-кредитної установи; є стороною договору (для фінансових інституцій щодо яких Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку виконує функції державного регулювання і нагляду);

фінансові посередники як суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід, раховуючи відповідні критерії ризиків:

- географічне розташування держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів. Це критерії ризику, притаманні співпраці між фінансовим посередником та клієнтом, який пов'язаний із державою, на якій економічні, соціальні, правові чи політичні умови можуть спричинити високий рівень ризику.

- вид товарів та послуг, що клієнт отримує від фінансового посередника. Ці критерії, притаманні відповідній послугі фінансової установи. Під час розроблення власних критеріїв ризику необхідно урахувати рівень прозорості та складності фінансової послуги.

- спосіб надання (отримання) послуг.

У своїй практичній діяльності та при розробленні внутрішніх документів фінансово-кредитні інститути мають керуватися й результатами національної оцінки ризиків, серед яких вагомий вплив мають: високий рівень корупції, високий рівень офшоризації та тінізації національної економіки, неефективне розслідування злочинів.

Отже, застосування нових підходів у протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму спрямоване на якісну зміну діяльності фінансових посередників з дотриманням принципів законності та чесного ведення бізнесу.

ЗМІСТ

Байло І. А. РОЛЬ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
Блага Н. В. Марченко О. М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ	9
Бліхар В. С., Кісіль З.Р. ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНСТРУМЕНТИ ТА СПОСОБИ ВІДМИВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДОХОДІВ	13
Висоцька І.Б. ПОДАТКОВА АМНІСТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АКТИВІВ	16
Вівчар О. І., Гевко В. Л. ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ МІНІМІЗАЦІЇ ПОДАТКІВ ТА ВИВЕДЕННЯ КОШТІВ В ОФШОРНІ ЗОНИ: БЕЗПЕКОЗНАВЧІ КОНТЕКСТИ	19
Вінічук М. В., Рижкова А. А. ОФШОРНІ ЗОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ ТА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ	22
Галайко Н.В. ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	25
Гнилицька Л. В. СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАЧІВ	29
Головкова Л. С., Байгушев В. В. БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНІСТЮ	32

Гобела В. В., Леськів Г. З.	ІНСТИТУЦІЙНА ПАРАЛЕЛЬ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ КРАЇН АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ТА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВИХ СІМЕЙ	35
Горбан І. М.	ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ В УКРАЇНІ	37
Грень Р. Т.	ВІРТУАЛЬНІ ВАЛЮТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	41
Гринишин Г. М.	МОНІТОРИНГ НАДХОДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ	44
Довба М. О.	ФІНАНСОВА РОЗВІДКА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	47
Завербний А.С.	ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ	55
Карапетян О.М.	ІМПЕРАТИВИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	58
Качмарик Т. Р.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДРОЗДІЛАМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ	62
Козій І. С.	ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СИСТЕМНІ ЧИННИКИ, ЩО СТРИМУЮТЬ ПРОЦЕСИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	65
Кондюх О. Р.	ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	69
Копитко М. І., Богуславська Л. М.	ПРОТИДІЯ ОФШОРИЗАЦІЇ ПОДАТКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	72

Кос В. Р.	ВПЛИВ НЕЛЕГАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ	74
Костів С. С.	БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	77
Ленчук О. С.	ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ НАСЛІДКІВ ВІД ВІДМИВАННЯ КОШТІВ	80
Літвинчук С. П.	ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ ФІСКАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ	84
Мартинюк В. П.	ФІНАНСОВА РОЗВІДКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	85
Марушко Н. С.	ІНДИКАТОРИ ОЦІНКИ НЕЛЕГАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ	88
Мисник К. П.	ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	91
Михаліцька Н. Я.		
Верескля М. Р.	ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ	94
Мовчан А.В.	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ФАКТІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	96
Москалюк Н. Б.	АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ПЕРЕДУМОВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В НОВИХ УМОВАХ	99
Наконечна Н. В.	РОЛЬ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ У МЕХАНІЗМІ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	103
Олійничук О. І.	ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПРИ ПОДАТКОВІЙ АМНІСТІЇ: ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ	106

Пацула О. І. АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В ПРОЦЕСІ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	110
Петик М. І. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У СИСТЕМІ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	113
Постол А. Р. , Скупейко О. В. ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИХ ДОХОДІВ У СТРАХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	116
Пушак Я. Я. Трушкіна Н. В. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	119
Рудніченко Є. М. Гавловська Н. І. Рудніченко М. М. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РІВНЯ	123
Скупейко В. В Вознюк О. Б. ПЕНСІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ПАКЕТИ – ЩО ЧЕКАЄ УКРАЇНЦІВ?	125
Солук Ю.-Р. В. СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	128
Таран Д. Ю. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ	131
Тесля С. М. Білоус С. Р. ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ	134
Тхір Р.І. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	134
Франчук В. І., Мельник С. І. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	139

Чапляк Н. І.	
Парій Т. М.	
ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	142
Шевченко Н. В.	
Гонсьор В. І.	
ПРОБЛЕМИ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	144
Шевчук І. В.	
УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	147
Штангрет А. М.	
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	149
Штангрет М. Й.	
Броневицька О. М.	
ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ В УКРАЇНІ	152
Яворська Т. В.	
РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ	156